

ਸਿਰਲੇਖ

ਤੁੰ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਰੱਖ ਲਵੀਂ

ਕੰਵਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਗ੍ਰਹੀਣ

ਸਿਰਲੇਖ ਤੂੰ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਰੱਖ ਲਵੀਂ
(ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹ)

ਕੰਵਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਗ੍ਰਹ

ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ

ਜਲੰਧਰ

SIRLEKH TU JO MARZI RAKH LAVIN (Poems)

By

KANWARJEET SINGH SANGUDHOAN

V.P.O. SANGUDHOAN (PATTI GHANIA KI)

DISTT. MUKTSAR 152 026 (PB.)

Ph.: 9815952769 (Mob.)

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ - ਜਨਵਰੀ 2007

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ - ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ

ਜਲੰਧਰ

ਸਰਵਰਕ - ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ

ਟਾਈਪ ਸੈਟਿੰਗ - ਵਾਲੀਆ ਕੰਪਿਊਟਰ

ਜਲੰਧਰ

ਕੀਮਤ - 50 ਰੁਪਏ

ਸਮਰਪਤ

ਇਨਸਾਨੀ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਲਬਰੇਜ਼
ਸਿਰਦਾਰ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਜਗਰਾਉਂ) ਨੂੰ
(1 ਅਪ੍ਰੈਲ 1962-10 ਮਾਰਚ 2003)
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੂੰਹ ਜ਼ੋਰ ਤੂਫਾਨਾਂ ਵਿਚ
ਤਲੀ ਤੇ ਬਲਦਾ ਦੀਵਾ ਰੱਖ ਕੇ
ਚੱਲਣ ਦੀ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ।

ਪੰਜਾਬ

ਨਵਾਂ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ

ਨੈਵੀਅਰ ਦੀ ਪੁਜੀ ਸਾਲ ਹਾਡਿਆਂ

ਪੰਨਵਾਦ ਲੇਖਾਂ

ਅਦਾਰਾ 'ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ'

ਜਲੰਧਰ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਲੋਂ ਵੀ ਵਿਹਾਫ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ

ਰਜਿ ਨ ਕੋਈ ਜੀਵਿਆ ਕੂੜੇ ਭਰਵਾਸੇ ॥

(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)

ਮੁੱਖ ਬੰਦ

ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਚਨਾਕਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਆਪਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਪ੍ਰੇਖ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰੇਖ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਕੰਵਰਜੀਤ ਸਿੱਧ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਅੰਤਰਮਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਧੁਨੀ ਗੁੰਜਦੀ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਸੇ ਪੂਰੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਅੱਧਾ ਅਧੂਰਾ ਰਹਿਣਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸੌਖਾ ਵੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਗੁਣ ਵੀ ਹੈ। ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਤਾਂ ਕਦੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ ਹੋਇਆ, ਨਾ ਹੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸ਼ਕ ਨੂੰ। ਇਸ਼ਕ ਕਰਦਾ ਕਰਦਾ ਉਹ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਬਿਖਮ ਰਾਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੂਟ ਵੱਟ ਭੁਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਗੁੰਝਲ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਫੇਰ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਗਲ ਆ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਉਹ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੇ ਢਹੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਅੰਕਿਆ ਫੇਰ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਵੱਲ ਨੂੰ ਪਰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੋਹਰੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਦਵੰਦ ਸਦਕਾ ਉਹ 'ਉਹ' ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਜਿਸਨੂੰ ਅਜੋਕਾ ਪ੍ਰਬੰਧ 'ਕਾਮਯਾਬੀ' ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਲਮ ਦੀ ਦੌਲਤ, ਅਦਬ ਦੀ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਦੋਸਤੀਆਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਦੋਹਰੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਇਕ ਗੱਲ ਪ੍ਰਤੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿਤਾਂ, ਹੱਕਾਂ ਤੇ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਦੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਵਗਣਾ, ਲਿਖਣਾ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਮਸਤਕ ਵਿਚ ਛੂੰਘਾ ਵਸਾ ਕੇ ਉਸਨੇ ਸਾਹਿਤ ਰਚਨਾ ਵੱਲ ਕਦਮ ਪੁੱਟੇ ਹਨ।

ਲਿਖਣ ਦਾ ਸਫਰ ਉਸਨੇ ਕੋਈ 10 ਕੁ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਰੰਭਿਆ। ਆਲੋ-ਦੂਆਲੇ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਸਪਾਟ ਚਿਤਰਣ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਤੋਂ ਬਿਰਹੋਂ ਡੰਗੇ ਗੀਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੋਇਆ ਉਹ ਰੋਹ ਭਰੇ ਬੋਲਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਘੋੜੀ ਆ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਗੱਭਰੂਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ 'ਸ਼ਿਵ ਬਟਾਲਵੀ' ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਆਸ਼ਿਕ ਬਣਿਆ, ਹਰ ਵਿਦਰੋਹੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਸ਼ਖਸ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ 'ਪਾਸ਼' ਦਾ ਸ਼ੈਦਾਈ ਬਣਿਆ, ਹਰ ਪੇਂਡੂ ਸਾਦਗੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਖਸ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਦੇ ਬੁੱਲਾਂ ਨੇ 'ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ' ਦੇ ਗੀਤ ਛੋਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦੇ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਹੋਰ ਨਵੇਂ ਪੁਰਾਣੇ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗੀਤ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਉਸਨੇ ਜੁਬਾਨੀ ਕੰਠ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਪੁੰਮਦਿਆਂ, ਫਿਰਦਿਆਂ, ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ, ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ-ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਟੁਬਿਆ ਉਹ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਬਹੁਤੀ ਰਚਨਾ ਉਸਨੇ ਮੁਕਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਨੁੱਕਰੇ ਵਸੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਪਿੰਡ ਸੰਗੂਧੋਣ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਧਾਰਨ ਕਿਸਾਨੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਇਸ ਨਵਜ਼ੁਵਕ ਅੰਦਰ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਬੇਰੋਕ ਹੜ੍ਹ ਹੈ ਜੋ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਸਹਿਜਧਾਰਾ ਰਾਹੀਂ

ਬਾਹਰ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਤੇ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਵਧਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਹ ਵਧ ਪਰਿਪੱਕਤਾ ਨਾਲ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਦਰਗਾਹ 'ਤੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸਗੋਂ ਕਵਿਤਾ ਉਸ ਨਾਲ ਵਾਪਰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਕੰਵਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਇਹ ਪਲੇਠੀ ਪੁਲਾਂਘ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਦੇ ਸਾਹਿਤਕ, ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਲੇਖ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿਭਿੰਨ ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ/ਸਮਾਲਿਆਂ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਪਲੇਠੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਉਸਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੀ ਕਾਵਿ-ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਨੂੰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਭਿੰਨ ਦਿਸ਼ਟੀਕੌਣਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਵਸਤੂ-ਜਗਤ ਏਨਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਰਾਹੀਂ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਸ਼ਵ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਿੱਗਰ-ਦਿਸ਼ਟੀਕੌਣ ਰਾਹੀਂ ਹਰ ਆਮ ਤੇ ਖਾਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਘੋਖ ਕੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਵਸਤੂ-ਜਗਤ ਦਾ ਅੰਗ ਸਵੀਕਾਰਦਾ ਹੈ।

ਉਸਦੀ ਕਵਿਤਾ ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚਲੇ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੀ/ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਰਬਹਿੱਤ, ਸਰਬ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਹਮਾਇਤੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਵੀ ਸੁਚੇਤ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਸਥਾਪਿਤ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਬਲਕਿ ਇਹ ਵਿਭਿੰਨ ਰੂਪਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਸਲਨ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਦੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਕਲਮਾਂ ਆਦਿ ਨਾਲ। 'ਸੰਘਰਸ਼' ਕਵਿਤਾ ਉਸਦੀ ਇਸ ਚੇਤੰਨਤਾ ਦੀ ਸਾਖੀ ਭਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ -

“ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰੋ ਮੂੰਹ ਨਾਲ

ਮੁੱਕੀਆਂ ਨਾਲ

ਕਲਮਾਂ ਨਾਲ

ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਰੂਪ ਨਾ ਦੇਖੋ

ਸਗੋਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਜੁੱਟ ਜਾਓ

ਤਾਂਕਿ ਇਹ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਜਲਦੀ ਹੀ ਛਟ ਜਾਵੋ

ਤੇ ਸੱਚ ਦਾ ਸੂਰਜ ਜਲਦੀ ਹੋ ਪ੍ਰਗਟ ਜਾਵੋ।”

ਕੰਵਰਜੀਤ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਜਿਸ ਬਿਖਮ ਪੈਂਡੇ'ਤੇ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਪੂਰਨ ਸੁਚੇਤ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਕੋਈ ਆਮ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਜਿਹੇ ਜਿਹੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖ ਰਿਹਾ/ਲਿਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਬਾਰੇ ਕਈ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਇਸ ਦਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਅੰਕਿਤ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਮਸਲਨ -

ਮੈਂ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ

ਅੰਬਰਾਂ ਦੇ ਤਾਰੇ ਤੋੜਨ ਦੀ

ਹਿਮਾਕਤ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ

ਹਾਂ ਮੈਂ ਲੋਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ

ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ

ਬਗਾਵਤ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਾਂਗਾ।

ਮੈਥੋਂ ਨਿਰਾ ਇਸ਼ਕ-ਮੁਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਹੋਣਾ।

ਅੱਜਕਲੁ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਮਹਾਨ ਸਾਹਿਤਕ ਕਿਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਨਾਲ ਛੂੰਘਾ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ-ਛੁੱਲ੍ਹੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਉਹ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਮਹਾਨਗਰੀ ਅਨੁਭਵ ਰਾਹੀਂ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਨਿਵੇਕਲੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਹਮਉਮਰਾਂ, ਰਿਸਰਚ ਸਕਾਲਰਾਂ ਨਾਲ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂਬਾਤਾਂ, ਬਹਿਸਾਂ ਤੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ, ਆਰਥਿਕ ਤੰਗੀਆਂ-ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ ਉਸ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਹਾਰਕ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਥੋਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਉਸਦੀ ਸਾਹਿਤਕਤਾ ਲਈ ਚੰਗਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਉਸਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਥਲੇ ਕਾਵਿ-ਸੰਗਿਹ ਵਿਚ ਇਸ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਕੋਈ ਕਵਿਤਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਨਵੀਂ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਚੇਤੇ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਅੰਕਿਤ ਕਰਾਂਗਾ -

“ਅੱਖੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੰਝੂ ਦਾ ਪਾਣੀ
ਕੁਝ ਕੋਰਾ ਕੁਝ ਕੋਸਾ,
ਤੈਨੂੰ ਹੁਸਨ ਦਾ ਮਾਣ ਬਖੇਰਾ
ਮੈਨੂੰ ਇਸ਼ਕ ਭਰੋਸਾ,
ਤੂੰ ਜੋ ਬੋਲੇਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਆਈਆਂ
ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ ਕੀ ਰੋਸਾ,
ਫੱਕਰ ਸਿਰ ਇਲਜ਼ਾਮ ਧਰੋਂ ਕਿਉਂ ਭਾਰੇ
ਮੁੱਢਾਂ ਯਾਰ ਨਿਦੋਸਾ।”

ਗੁਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

੩੩ਕਰਾ

ਸੰਘਰਸ਼	13	ਪੱਥਰ	66
ਦੀਪਕ	15	ਕਿਰਤ ਦੇ ਗੀਤ	67
ਚਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ	18	ਇਕ ਵਾਅਦਾ	68
ਵਸਲ ਦਾ ਛੁੱਲ	22	ਲਹੂ ਤੇ ਲੋਹਾ	69
ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ	25	ਆਤਮਘਾਤੀ ਰਾਹ ਤੇ	70
ਇਕ ਕੁੜੀ	28	ਆਮਰਪਾਲੀ	71
ਅੱਖੀਆਂ ਰੋਈਆਂ	30	ਫਰਕ	73
ਮੈਨਾ ਤੇ ਛੁੱਲ	31	ਅੰਗ ਸੰਗ	75
ਇਸ਼ਕ ਸੁਦਾਈ	36	ਇਤਿਹਾਸ	77
ਇਸ਼ਕੇ ਦੀ ਰੱਤੜੀ ਨੀ ਭੋਈ	38	ਜਿੰਦਗੀ ਤੇ ਕਵਿਤਾ	78
ਛਮਕਾਂ ਫਿਰਾਕ ਦੀਆਂ	40	ਆਮਰਪਾਲੀ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ	80
ਨਵਯੁਵਕਾਂ ਦੇ ਨਾਂ	42	ਆਮਰਪਾਲੀ ਦੀ ਰੂਹ ਦੇ ਬੋਲ	81
ਗਤ ਚਾਨਣੀ	42	ਜੀਵਨ	82
ਮੌਤ ਵਿਹਾਜਣ ਚੱਲੇ	44	ਜੇਲ੍ਹ ਤੇ ਮਹਿਲ	83
ਅੰਤਿਮ ਇੱਛਾ	45	ਨਵਾਂ ਵਰਾ	85
ਕਦੇ ਆਏ ਉਹ	47	ਤੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਤੂੰ ਹੀ ਰਿਹਾ	86
ਸਾਂਝ	49	ਸਿੱਧੇ ਸਾਦੇ ਪੇਂਡੂ ਬੰਦੇ	88
ਇਕ ਗੀਤ ਮੇਰਾ	51	ਇਨਕਾਰ	89
ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ	52	ਜਮਾਤਣ ਨਾਲ ਦੋ ਗੱਲਾਂ	90
ਲੋਕ	54	ਰੱਬ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ	91
ਤੂੰ ਮੂਹਰੇ ਤੂਰ	56	ਮੇਰੇ ਗੀਤ	94
ਆਦਿਕਾ	58	ਅਸੀਂ ਉਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਾਂ	95
ਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾ	60	ਜਜ਼ਬੇ	96
ਕਲਾਮ ਆਸ਼ਕੀ	62	ਸਿਰਲੇਖ ਤੂੰ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਰੱਖ ਲਵੀਂ	97
ਜਜ਼ਬਾਤ	64	ਕਵਿਤਾ	101
ਸਿਰਨਾਵੇਂ	65	ਯੁੱਧ	103

ਮੰਘਰਸ਼

ਮੇਰੇ ਦੋਸਤੋਂ,
ਮੇੜ 'ਤੇ ਜਾਂ
ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ,
ਖੜ੍ਹੋ ਕੇ
ਕੁਝ ਫਿਲਮੀ ਗੀਤ ਗੁਣ ਗੁਣਾ ਲੈਣੇ
ਜਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਰਸੀਲਾ, ਚਮਕੀਲਾ
ਹੁਸਨ ਤੱਕ ਲੈਣਾ ਹੀ
ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਨੀ,
ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਫੈਸ਼ਨ ਨਿਹਾਰ ਲੈਣਾ
ਜਾਂ ਹੱਥੀਂ ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਨਾ
ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਨੌਕਰੀ ਲੱਭ ਲੈਣੀ,
ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਕੇ ਬੌਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣਾ,

ਕਾਲਾ ਚਿੱਟਾ ਬੋੜ੍ਹਾ ਬਹੁਤਾ
 ਧਨ ਜੇੜ ਲੈਣਾ,
 ਤਾਂ ਜਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
 ਜਿੰਦਗੀ ਤਾਂ ਇਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ
 ਸੰਘਰਸ਼ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ,
 ਲੋਕਾਂ ਲਈ,
 ਮਨੁੱਖੀ ਬਰਾਬਰੀ,
 ਅਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ।
 ਸੰਘਰਸ਼ ਹਰ ਗਰੀਬ ਦੇ ਹਉਕੇ ਦੇ ਅੰਤ ਲਈ,
 ਹਰ ਭੁੱਖੇ ਫਿੱਡ ਰੋ ਰਹੇ ਬੱਚੇ ਲਈ,
 ਹਰ ਵਿਚਾਰੇ ਤੇ ਦਰਦਾਂ ਮਾਰੇ ਲਈ।
 ਸੰਘਰਸ਼ ਉਸ ਲਈ
 ਜੋ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਰੁਲ ਰਿਹਾ
 ਸੰਘਰਸ਼ ਅਲੰਕੇ ਬਾਲ ਦੇ ਬਚਪਨ ਲਈ
 ਸੰਘਰਸ਼ ਹਰ ਨੌਜਵਾਨ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਭਵਿੱਖ ਲਈ,
 ਸੰਘਰਸ਼ ਹਰ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਲਈ,
 ਸੰਘਰਸ਼ ਹਰ ਮੁੜਕੇ ਦੀ ਥੂੰਦ,
 ਮੋਤੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ।
 ਸੰਘਰਸ਼ ਕਿ ਹਰ ਅੱਖ 'ਚੋਂ
 ਹੈਝ ਪੂੰਝ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ,
 ਸੰਘਰਸ਼ ਕਿ ਅਮੀਰੀ-ਗਰੀਬੀ ਦਾ,
 ਫਾਸਲਾ ਮੇਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।
 ਸੰਘਰਸ਼ ਕਿ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ,
 ਰੋਟੀ, ਕੱਪੜੇ ਅਤੇ ਮਕਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ,
 ਅਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਹੱਕ ਮਿਲ ਜਾਣ।
 ਸੰਘਰਸ਼ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹੋ
 ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਸੂਤਰਧਾਰ ਬਣੋ
 ਸੰਘਰਸ਼ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ।
 ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰੋ ਮੂੰਹ ਨਾਲ,
 ਮੁੱਕੀਆਂ ਨਾਲ,
 ਕਲਮਾਂ ਨਾਲ।
 ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਰੂਪ ਨਾ ਦੇਖੋ,
 ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਜੁਟ ਜਾਓ।
 ਤਾਂਕਿ ਇਹ ਹਨੇਰਾ ਜਲਦੀ ਛਟ ਜਾਵੇ,
 ਤੇ ਸੱਚ ਦਾ ਸੂਰਜ ਹੋ ਪ੍ਰਗਟ ਜਾਵੇ।

ਕਿਥੋਂ ਹੋ ਅਨੁ ਕਿ ਸਾਡਾ ਹਿੱਲ ਆਪਣੇ ਹਾਥ
ਦੀ ਪ੍ਰਗਟੀ ਨਾਲ ਉਚੀ ਰੱਖੀ ਕਿ ਰਾਹ
ਕਿਸੀ ਹਿੱਲ ਫਾਲਿ, ਜੰਨਾ ਹਿੱਲ ਆਪਣੀ

ਅੰਸ ਨੇ ਜਾਣੁ ਨਾ ਕੰਢੀ ਹੈ
ਅੰਸੀਂ ਅਨੁ ਦੀ ਰੌਸ ਵੀ ਗਲੰਭਾਹਾ ਨਾ ਹੈ
ਅੰਸੀਂ ਅੰਸ ਲਾਨ ਮਾਡ ਕਿਸੀ ਹਿੱਲੀ
ਅੰਸੀਂ ਅੰਸ ਲੀਨ ਹੈ ਕਿ ਅੰਸੀਂ ਹੈ
ਅੰਸੀਂ ਅੰਸ ਲੀਨ ਹੈ ਕਿ ਅੰਸੀਂ ਹੈ

ਜਿਨ ਛੁਹ ਦੀ ਰੱਖੀ ਰੱਖੀ ਰੱਖੀ ਰੱਖੀ
ਜਿਨ ਛੁਹ ਦੀ ਰੱਖੀ ਰੱਖੀ ਰੱਖੀ ਰੱਖੀ

ਦੀਪਕ

ਦੀਪਕ ਤਾਂ ਦੀਪਕ ਹੈ,
ਦੀਪਕ ਬਣਿਆ ਹੈ ਜਗਦਾ ਰਹਿਣ ਲਈ,
ਦੀਪਕ ਹੈ ਜਗਦਾ ਰਹਿਣਾ,
ਜਗਦਾ ਰਹੇਗਾ ਜੱਗ ਦਾ ਦੀਪਕ ਬਣਕੇ।
ਦੀਪਕ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨੇ ਚੱਲੇ,
ਦੀਪਕ ਜੋ ਹੱਕ ਸੱਚ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਬਲੇ,

ਇਹ ਦੀਪਕ ਨਹੀਂ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ,
ਝੂਠ ਦੀ ਧੁੰਦ ਵਿਚ ਲੁਕਣੇ।
ਦੀਪਕ ਨਹੀਂ ਬੁਝਣੇ, ਦੀਪਕ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਣੇ।

ਲੋਕ ਹੱਕ ਨਾ ਕੁਚਲੇ ਜਾਣੇ,
ਨਾ ਹੀ ਮੁੱਕਣੀਆਂ ਹੱਕ ਸੱਚ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ,
ਹਕੂਮਤੀ ਜੁਲਮ ਨਾਲ ਨਾ ਝੁਕਦੇ
ਸਿਰ ਅਣਖੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ
ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ, ਟਿਕ ਜਾਂਦੇ ਤਲੀਆਂ ਤੇ,
ਮੁੱਲ ਰੱਖਣ ਤੇ ਵੀ ਨਾ ਮੁੱਕਦੇ।
ਜੋ ਵਹਿੰਦੇ ਲੋਕ-ਲਹਿਰਾਂ ਬਣਕੇ,
ਉਹ ਦਰਿਆ ਨਹੀਂ ਰੁਕਦੇ।
ਇਹ ਸਿਰ ਕਦੇ ਨਾ ਨੀਵੇਂ ਹੋਏ,
ਇਹ ਸਿਰ ਕਦੇ ਨਾ ਮੁੱਕਣੇ, ਕਦੇ ਨਾ ਝੁਕਣੇ।
ਦੀਪਕ ਨਹੀਂ ਬੁਝਣੇ, ਦੀਪਕ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਣੇ।

ਇਹ ਲੋਕਾਈ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਝੂਡ ਨਹੀਂ,
ਇਹ ਲੋਕਾਈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਵਸੇ ਖੁਦਾਈ।
ਖਾਲਕ ਖਲਕ ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਾਲਕ
ਸਿਆਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾਈ।
ਹਕੂਮਤ ਕਦੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਤਾਈਂ ਕੁਚਲ ਕੇ,
ਆਪਣਾ ਆਪ ਬਚਾ ਨਾ ਪਾਈ।

ਪਲਟ ਜਾਣੇ ਨੇ ਤਖਤ
ਰਾਜੇ ਲਹਿ ਜਾਣੇ ਗੱਦੀਓਂ,
ਜਦ ਲੋਕਾਂ ਦਿੱਤੀ ਦੁਹਾਈ।
ਇਹ ਜਰਵਾਣੀ, ਬੰਦੇ ਖਾਣੀ,
ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਬਚਣੀ,
ਇਹ ਚੁੱਕੇ ਤੇ ਮਾਰੇ,
ਗੱਬਰੂ ਪੁੱਤ ਲੋਕਾਂ ਦੇ
ਇਸ ਦੇ ਸਭ ਗੁੰਡੇ ਹਾਕਿਮ,
ਇਕ ਦਿਨ ਲੋਕਾਂ ਚੁੱਕਣੇ।
ਦੀਪਕ ਨਹੀਂ ਬੁਝਣੇ, ਦੀਪਕ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਣੇ।

ਰਫਤਾਰ ਬਦਲਦੀ ਰਹਿਣੀ ਹੈ,
ਸਮੇਂ ਦੀ ਤੌਰ ਬਦਲਦੀ ਰਹਿਣੀ ਹੈ।
ਦਸਤੂਰ ਹੈ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ
ਅੱਜ ਹੋਰ ਤੇ ਕੱਲ੍ਹੁ ਹੋਰ ਬਦਲਦੀ ਰਹਿਣੀ ਹੈ।

ਇਸ ਬਦਲਾਅ ਦੇ ਮੂਹਰੇ
ਖੜਨ ਲਈ,
ਅੜਨ ਲਈ
ਵੱਡੇ ਜੇਰੇ ਚਾਹੀਦੇ
ਦੁਨੀਆਂ ਬਦਲਣ ਦੀ
ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਰੁੜੇ
ਕਿਸੇ ਪਾਸਿਉਂ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਾ ਹੁੰਦੇ।
ਲੋਕਾਂ ਹੱਥਾਂ ਲੋਕ ਮਰਾਉਣੇ,
ਹੈ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਅਸੂਲ ਜਿਹਾ,
ਇਹ ਅਸੂਲ ਬਦਲ ਕੇ ਰਹਿਣਾ।
ਇਹ ਲੋਕ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਸ਼ੋਅਲੇ ਭੜਕਣ, ਗੂੰਜਣ
ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਰੁਕਣੇ, ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਰੁਕਣੇ।
ਦੀਪਕ ਨਹੀਂ ਬੁਝਣੇ, ਦੀਪਕ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਣੇ

ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਤਾਂ,
ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਨਾਂ ਹੈ।
ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਹੈ,
ਭੇਦ ਬੜਾ ਹੀ ਛੂੰਘਾ,
ਲੱਖਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਭੂਨ ਹੈ,
ਇਸਦੀ ਤਵਾਰੀਖ ਚੱਚ,
ਛੁਪੀਆਂ ਲੱਖਾਂ ਹਥਕੜੀਆਂ,
ਡਾਗਾਂ, ਜੇਲ੍ਹਾਂ, ਕੈਦਾਂ।
ਜਦ ਵੀ ਉੱਠੇ ਲੋਕ ਲਹਿਰਾਂ ਬਣਕੇ,
ਭਾਂਜ ਪਈ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ,
ਹਾਰੀ ਸਦਾ ਹਕੂਮਤ।
ਟਿਕ ਸਕੇ ਨਾ ਤਖਤ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ,
ਝੁਕ ਗਏ ਲੋਕ-ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ।
ਜਦ ਵੀ ਲੋਕ ਜੁੜੇ ਨੇ,
ਸਮੇਂ ਨਵੇਂ ਮੁਹਾਣਾਂ ਵੱਲ ਮੁੜੇ ਨੇ।
ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜਦੇ ਲੋਕ,
ਯੁੱਗ ਬਦਲਦੇ ਲੋਕ,
ਇਹ ਲੋਕ ਹੱਕ ਨਾ ਕਦੇ ਸੁਆਹ ਬਣਨੇ,
ਬੇਸ਼ਕ ਕਦੇ ਭਾਂਬੜ ਬਣ ਮਚਣੇ,
ਕਦੇ ਪੂਣੀ ਬਣ ਧੁਖਣੇ।
ਦੀਪਕ ਨਹੀਂ ਬੁਝਣੇ, ਦੀਪਕ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਣੇ।

ਚਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ

ਚਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ
ਸਾਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਜੀ ਜਦ ਮੁੱਕਜੇ, ਫਿਰ ਸਾਹ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ।
ਚਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ,
ਸੱਜਣਾ ਚਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ।

ਰਾਂਝੇ ਰੁਲ ਗਏ ਜੋ ਤਖਤ ਹਜਾਰਿਓਂ ਕੱਢੇ ਗਏ,
ਮਿਰਜ਼ੇ ਵਰਗੇ ਕੱਲਮ-ਕੱਲੇ ਜੰਡਾਂ ਹੇਠ ਵੱਢੇ ਗਏ।
ਵਿਚਾਰੀ ਸੱਸੀ ਮਰੀ ਤਿਹਾਈ ਵਿਚ ਥਲਾਂ ਦੇ,
ਸੋਹਣੀ ਹੜ੍ਹ ਗਈ ਵਿਚ ਝਨਾਂ ਦੇ,
ਲੱਭ ਨਾ ਸਕੇ ਕਿਨਾਰੇ।
ਚਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ।

ਪੀ ਤੁਰ ਗਈ ਸੋਹਣੇ ਘਰ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਬੁਣਦੀ,
ਕੋਮਲ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬਾਤ ਨਾ ਸੁਣਦੀ।
ਉਹਦੇ ਲਈ ਦਾਜ ਨਾ ਜੁੜਿਆ,
ਜੋ-ਜੋ ਜੁੜਿਆ ਸੋ-ਸੋ ਬੁੜਿਆ,
ਲੰਘ ਗਈ ਜਿੰਦਰਗੀ ਬੁੜਾਂ ਸਹਾਰੇ।
ਚਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ।

ਲੱਖ ਵਿਚਾਰੇ ਹਾਏ ਪੜਾਈਆਂ ਕਰ ਕਰ ਤੁਰ ਗਏ,
ਲੈਕਚਰਾਂ ਤੇ ਨੋਟਿਸਾਂ ਨਾਲ ਲੜਾਈਆਂ ਕਰਕੇ ਤੁਰ ਗਏ।
ਬੇਝ ਬਸਤਿਆਂ ਦਾ ਢੋਹ ਢੋਹ ਕੇ,
ਹਾਏ ਹਾਏ ਕਰਕੇ ਰੋ-ਰੋ ਕੇ,
ਤੁਰ ਗਏ ਨੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੇ।
ਚਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ।

ਤ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਬਣਨ ਦੀਆਂ ਰਹੀ ਉਡੀਕਾਂ ਕਰਦੀ,
ਮਾਰਨ ਲੋਕ ਸਲੂਟਾਂ, ਸੋਹਣੀ ਸਜਦੀ ਹੋਵੇ ਵਰਦੀ।
ਵਿਆਹਾਂ ਪੁੱਤ ਨੂੰ, ਸਿਰ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਵਾਰ ਕੇ ਪੀਵਾਂ,
ਗੀਝ ਇਹੈ ਜੇ ਪੁੱਗੇ ਤਾਂ ਲੱਖ ਬਰਸ ਮੈਂ ਜੀਵਾਂ,
ਦਿਨ ਲੰਘਦੇ ਗੀਝਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ।
ਚਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ।

ਸਿਰਲੇਖ ਤੂੰ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਰੱਖ ਲਵੈਂ

ਕਨੇਡਾ ਵਾਲੀ ਹੁਰ ਦੇ ਹਰਦਮ ਸੁਪਨੇ ਤੱਕੇ ਜਵਾਨੀ, ਆ ਕੇ ਲੈ ਜਾਏ ਵਿਚ ਸੁਰਗ ਦੇ ਬਦਲ ਜਾਏ ਜਿੰਦਗਾਨੀ। ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਉੱਠਣ ਤਰੰਗਾਂ, ਨਿੱਤ ਨਵੀਆਂ ਜਗਣ ਉਮੰਗਾਂ, ਪਰ ਕੀ ਕਰਨ ਵਿਚਾਰੇ। ਚਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ।

ਆਸ ਸਹਾਰੇ ਕਦ ਤੱਕ ਜੀਵੇਂ ਬੇਆਸਾ ਕਿੰਝ ਮਰਜੇ, ਹੁਹ ਨੂੰ ਮਿਲਜੇ ਹਾਣੀ ਜੇਕਰ ਤਾਂ ਬੇੜੀ ਸਾਡੀ ਤਰਜੇ। ਦਿਲ ਦੇ ਸ਼ੋਅਲੇ ਭੜਕਣ, ਦੀਦ ਤੇਰੀ ਵਿਚ ਭਟਕਣ, ਭਟਕਣ ਨੈਣ ਕੁਆਰੇ। ਚਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ।

ਦੂਰ ਹੋਣ ਜਦ ਦਿਲਬਰ, ਅੰਖੇ ਲੰਘਣ ਦਿਹਾੜੇ, ਹਿਜਰਾਂ ਦੀ ਸੱਟ ਡਾਢੀ, ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਸੂਲੀ ਚਾੜੇ। ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਲੀਕਾਂ, ਸੱਜਣਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰੇ ਉਡੀਕਾਂ, ਹਾਏ ਬਹਾਨੇ, ਹਾਏ ਲਾਰੇ। ਚਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ।

ਗੁੱਤ ਦੀ ਕਾਲੀ ਪਰਾਂਦੀ, ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਸੂਹੀ ਮਹਿੰਦੀ, ਦੀਦ ਤੇਰੇ ਨਾ ਹੋਵਣ, ਮਾਰ ਹਿਜਰ ਦੀ ਮਹਿੰਦੀ। ਝਾੜ-ਛਾੜ, ਝਾੜ-ਛਾੜ, ਸਾਉਣ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਕਿਣ-ਮਿਣ, ਕੂਕਣ ਕੋਕੇ ਦੇ ਲਿਸ਼ਕਾਰੇ। ਚਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ।

ਜਿੰਦ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਹਿਜਰ 'ਚ ਤੜਫੇ, ਕੀ ਸੁਰਖੀ ਪਾਊਡਰ ਲਾਵਾਂ ਨੀ ਜੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੇ ਮਾਹੀ ਹੋਵੇ ਕੋਲ ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਬਣਕੇ ਠਣਕੇ ਹੀਰ ਦਿਖਾਵਾ ਨੀ। ਦੱਸ ਸੂਰਮਾ ਕੀਕਣ ਪਾਵਾਂ, ਨੈਣੀਂ ਵੱਸਣ ਪਿਆਰੇ। ਚਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ।

ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਦਿਲ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੌਣ ਵੇਖਦਾ ਰੰਗ ਤੇ ਜਾਤ, ਪਿਆਰ ਨਿਭਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੌਣ ਵੇਖਦਾ ਦਿਹੁ ਤੇ ਰਾਤ।

ਦੱਸ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਝਕਦਾ ਤੂੰ,
ਜਦ ਤੱਕ ਹੈ ਲੁੱਟ ਸਕਦਾ ਤੂੰ,
ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਲੁੱਟ ਨਜ਼ਾਰੇ।
ਚਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ।

ਤੇਰੀ ਸੋਹਣੀ ਸੂਰਤ ਦਿਲ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਵੱਸੇ,
ਸਾਡੀਆਂ ਨਾੜਾਂ ਵਿਚ ਯਾਦ ਤੇਰੀ ਹੀ ਪਲ ਪਲ ਨੱਸੇ।
ਦਿਲ ਸਾਡਾ ਤੇਰੇ ਨਾਂ ਝੱਲੀਏ,
ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਥਾਂ ਝੱਲੀਏ,
ਅਸੀਂ ਇਸ਼ਕ ਤੇਰੇ ਦੇ ਮਾਰੇ।
ਚਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ।

ਸੋਹਣੇ ਗਜਰੇ ਬਾਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪੈਰੀਂ ਪਾਈ ਰਕਾਬੀ,
ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਚੰਨ ਪਿਆ ਫੱਬੇ, ਸਿਰ ਚੁੰਨੀ ਗੁਲਾਬੀ।
ਵਿਚ ਸਰੋਂ ਦੇ ਖੜੀਏ ਨੀ,
ਮੂੰਹ ਇੱਧਰ ਨੂੰ ਕਰ ਅੜੀਏ ਨੀ,
ਸੁਣ ਗੱਲ ਸਾਡੀ ਵੀ ਮੁਟਿਆਰੇ।
ਚਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ।

ਗੱਲ ਮੰਨ ਲੈ ਹੀਰੇ ਨੀਂ ਤੂੰ ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲੈ,
ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ ਅਰਜ ਅਸਾਡੀ, ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪੱਲੇ ਬੰਨ ਲੈ।
ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ਼ਕ ਵਿਚ ਰੰਗਣਾ ਹੋਇਆ,
ਜੇ ਸਾਡੀ ਗਲੀ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਹੋਇਆ,
ਝਾੜ ਛਣਕਾ ਕੇ ਲੰਘੀ ਨਾਰੇ।
ਚਾਅ ਨਾਂ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ।

ਗੱਲ ਦਿਲ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰ, ਨੈਣਾਂ ਸੰਗ ਨੈਣ ਮਿਲਾਕੇ ਨੀਂ,
ਕਦੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਵੀ ਤੁਰ ਲਿਆ ਕਰ, ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਬਾਹਾਂ ਪਾ ਕੇ ਨੀਂ।
ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਦੀ ਧੜਕਣ ਬੋਲੇ,
ਮੇਰੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਬਿਰਕਣ ਬੋਲੇ,
ਸੁਣ ਹੁਸਨ ਦੀਏ ਸਰਕਾਰੇ।
ਚਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ।

ਸੱਜਣ ਬੇਲੀ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ,
ਸੱਜਣ ਰੂਹ ਦਾ ਸਾਬੀ, ਸੱਜਣ ਤਨ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ।
ਗਾਮੀਆਂ ਕਿਧਰੇ ਉੰਡ ਪੁੱਡ ਜਾਵਣ,
ਦਿਲ ਤੇ ਫੇਰ ਰੈਣਕਾਂ ਛਾਵਣ,

ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਰੱਖ ਲਵੀਂ
ਜਦ ਰਲ ਬੈਠਣ ਯਾਰ ਪਿਆਰੇ।
ਚਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ।

ਵੀਰ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਖੱਬੀਆਂ ਸੱਜੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ,
ਵੱਸ ਜੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਮਰ ਆਪਣੀ ਵੀਰ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਾਵਾਂ।
ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰ ਕਰ ਸਕਦਾ,
ਕਿੱਡੇ ਵੀ ਦੁੱਖੜੇ ਜਰ ਸਕਦਾ,
ਬੰਦਾ ਵੀਰਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ।
ਚਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ।

ਬਾਪੂ ਰੌਂਦਾ ਚੇਤੇ ਕਰ ਕਰ ਆਪਣੀ ਹਾਏ ਜਵਾਨੀ,
ਪਿਆ ਮੰਜੇ ਤੇ ਝੂੰਰੇ ਕੱਲਾ, ਪੁੱਤ ਨਾ ਪੁੱਛਣ ਪਾਣੀ।
ਬੀਤੇ ਵੇਲੇ ਚੇਤੇ ਆਵਣ,
ਜਿਦੜੀ ਨੂੰ ਗਾਮ ਵੱਢ ਵੱਢ ਖਾਵਣ,
ਅੰਖੇ ਹੋ ਗਏ ਬੁੱਢੇ ਵਾਰੇ।
ਚਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ।

ਜੇ ਮਰਨਾ ਹੀ ਹੈ ਇਕ ਦਿਨ ਕਾਹਨੂੰ ਮੌਤ ਮੌਤ ਤੂੰ ਕੂਕੇ,
ਜਿੰਦਗੀ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦੀ, ਸਿਰ ਚੜਕੇ ਮੌਤ ਜਦ ਸੂਕੇ।
ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਝੱਲੀਏ ਡਰਦੀ,
ਰਹੋ ਮੌਤ ਮੌਤ ਹੀ ਕਰਦੀ,
ਬੁਰੇ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰੇ।
ਚਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ।

ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਮਣਕਾ-ਮਣਕਾ ਹੋਈ,
ਯਾਰ ਤੇਰੀ ਨੂੰ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਕੇ, ਜਿੰਦ ਵਿਚਾਰੀ ਰੋਈ।
ਜਿੱਥੇ ਗਏ ਸੌਂਕ ਵੀ ਠੱਗੇ,
ਸੱਧਰਾਂ ਨੂੰ ਹਾਏ ਲਾਂਬੂ ਲੱਗੇ,
ਮਰ ਗਏ ਚਾਅ ਕੁਆਰੇ।
ਚਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ।

ਅਸੀਂ ਖੁਦਾਹ ਦੇ ਬੰਦੇ, ਹਾਮੀ ਉਹਦੀ ਦਰਗਾਹ ਦੀ ਭਰਦੇ,
ਅੱਖੀਆਂ ਰੱਖ ਵਿਚੋਲੇ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਵਣਜ ਦਿਲਾਂ ਦਾ ਕਰਦੇ।
ਨਾ ਚੇਰੀ ਨਾ ਕੋਈ ਧੋਖਾ,
ਗਲੀ ਗਲੀ ਵਿਚ ਦੇਈਏ ਹੋਕਾ,
ਅਸੀਂ ਆਸ਼ਿਕ ਹਾਂ ਵਣਜਾਰੇ।
ਚਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਧਾਰੇ।

ਵਸਲ ਦਾ ਫੁੱਲ

ਮੈਨੂੰ ਦਿਉ ਵਸਲ ਦਾ ਫੁੱਲ ਕੋਈ।
 ਮੈਂ ਜਿੰਦ ਵੀ ਆਪਣੀ ਦੇ ਸਕਦਾ,
 ਮੈਥੋਂ ਜੋ ਵੀ ਲੈ ਲੈ ਮੁੱਲ ਕੋਈ,
 ਮੈਨੂੰ ਦਿਉ ਵਸਲ ਦਾ ਫੁੱਲ ਕੋਈ।

ਗੱਲ ਸੱਚੀ ਸੱਚੀ ਸਭ ਨੂੰ ਦੱਸਨਾ ਵੇ,
ਮੇਰੀ ਪਗਲਾਈ ਫਿਰਦੀ ਰਸਨਾ ਵੇ।
ਹੀਰਿਆਂ ਵਿਚ ਜਿਉਂ ਕੋਹਿਨੂਰ ਕੋਈ,
ਇਸਦਾ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਸਰੂਰ ਕੋਈ,
ਨਾ ਹੈ ਏਸਦੇ ਤੁਲ ਕੋਈ।
ਮੈਨੂੰ ਦਿਉ ਵਸਲ ਦਾ ਛੁੱਲ ਕੋਈ।

ਹੱਥ ਬੰਨ ਬੰਨ ਸਭ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਮੈਂ ਵਾਸਤੇ ਪਾਂਦਾ ਪਿਆ,
ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਹਾਕਾਂ ਮਾਰਕੇ, ਸਭ ਨੂੰ ਮੈਂ ਬੁਲਾਂਦਾ ਪਿਆ।
ਕਿਉਂ ਇਸਨੂੰ ਪਦੇ ਲੁਕਾਂਦੇ ਓ,
ਦੂਰ ਦੂਰ ਕਿਉਂ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਓ,
ਕੀ ਹੋਈ ਮੈਥੋਂ ਭੁੱਲ ਕੋਈ।
ਮੈਨੂੰ ਦਿਉ ਵਸਲ ਦਾ ਛੁੱਲ ਕੋਈ।

ਪਰਦੇਸੀ ਸੱਜਣਾ ਦੀਆਂ, ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਪਿਆ ਉਡੀਕਾਂ,
ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀਆਂ, ਡਾਢੀਆਂ ਦੂਰ ਤਰੀਕਾਂ।
ਜ਼ੋਬਨ ਦੇ ਦਿਨ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ,
ਮੌਤੋਂ ਬੁਰੇ ਵਿਛੋੜੇ ਹੁੰਦੇ,
ਹਿਜਰਾਂ 'ਚ ਹੀ ਨਾ ਜਾਵੇ ਰੁਲ ਕੋਈ।
ਮੈਨੂੰ ਦਿਉ ਵਸਲ ਦਾ ਛੁੱਲ ਕੋਈ।

ਗਾਮ ਸਹਿਣੇ ਕਿੰਨੇ ਔਖੇ, ਫਿਰ ਵੀ ਆਸ਼ਕ ਜਰਦੇ,
ਜਰਦੇ ਆਸ਼ਕ ਹੱਸ ਹੱਸ ਕੇ, ਹੱਸ ਹੱਸ ਕੇ ਨੇ ਮਰਦੇ।
ਪਿਆਰ ਦੇ ਛੂੰਘੇ ਵਹਿਣੀ ਵਹਿ ਕੇ ਤੇ,
ਕੋਈ ਸੱਟ ਹਿਜਰ ਦੀ ਸਹਿ ਕੇ ਤੇ,
ਰਿਹਾ ਨਾਲ ਗਾਮਾਂ ਦੇ ਘੁੱਲ ਕੋਈ।
ਮੈਨੂੰ ਦਿਉ ਵਸਲ ਦਾ ਛੁੱਲ ਕੋਈ।

ਝਾੰਜਰ ਵਾਲੇ ਥੋਰ ਜਿਹੇ ਜਾਂ ਮਸਤਾਨੀ ਤੋਰ ਜਿਹੀ,
ਦਿਲ ਤੇ ਜਾਦੂ ਪਈ ਕਰਦੀ, ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਾਪੇ ਲੋਰ ਜਿਹੀ।
ਨੈਣਾਂ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਜਿਹਾ,
ਮਦ ਕੋਈ ਮਤਵਾਲਾ ਜਿਹਾ,
ਰਿਹਾ ਤੁਪਕਾ ਤੁਪਕਾ ਛੁੱਲ੍ਹ ਕੋਈ।
ਮੈਨੂੰ ਦਿਉ ਵਸਲ ਦਾ ਛੁੱਲ ਕੋਈ।

ਜੋ ਮੇਰੀ ਹੈ ਹਾਲਤ, ਕੀਕਣ ਦੱਸਾਂ ਤੇ ਸਮਝਾਵਾਂ ਵੇ ਲੋਕਾਂ,
ਮੈਂ ਕੀ ਦਿਲ ਦੀ ਤੜਫ਼ ਨੂੰ ਤਾਕੀ ਖੇਲ੍ਹ ਦਿਖਾਵਾਂ ਵੇ ਲੋਕਾਂ।
ਉਡੀਕ ਜਿਹੀ ਹੈ ਦਿਲ ਨੂੰ ਰਹਿੰਦੀ,
ਹਰ ਪਲ ਹੈ ਸ਼ੱਕ ਜਿਹੀ ਪੈਂਦੀ,
ਜਿਉਂ ਪੁਕਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਬੁੱਲ ਕੋਈ।
ਮੈਨੂੰ ਦਿਉ ਵਸਲ ਦਾ ਫੁੱਲ ਕੋਈ।

ਕੀ ਕਰਾਂ ਮੈਥੇ ਸਿਫਤ ਵੀ ਉਸਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਨਾ,
ਉਹ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਗੱਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਆਵੇ ਨਾ।
ਹੈ ਹੂਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੂਰ ਕੋਈ,
ਹੈ ਅਰਸ਼ ਦਾ ਨੂਰ ਕੋਈ,
ਹੈ ਖਿੜੀ ਕਪਾਹ ਦਾ ਗੁੱਲ ਕੋਈ।
ਮੈਨੂੰ ਦਿਉ ਵਸਲ ਦਾ ਫੁੱਲ ਕੋਈ।

ਇਕ ਹੀ ਫੁੱਲ ਇਹ ਵਸਲ ਦਾ, ਟਾਹਣੀ ਉੱਤੇ ਟਹਿਕ ਰਿਹਾ,
ਤੱਕ ਤੱਕ ਕੇ ਮਹਿਕ ਏਸਦੀ, ਦਿਲ ਮੇਰਾ ਵੀ ਬਹਿਕ ਰਿਹਾ।
ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਰੀਝ ਨਾ ਦਿਲ ਵਿਚ ਰਹਿ ਜਾਵੇ,
ਕਾਸ਼ ਇਹ ਆਪੇ ਹੀ ਮੇਰੀ ਝੋਲੀ ਪੈ ਜਾਵੇ,
ਹੈ ਰਹੀ ਹਨੌਰੀ ਝੁੱਲ ਕੋਈ।
ਮੈਨੂੰ ਦਿਉ ਵਸਲ ਦਾ ਫੁੱਲ ਕੋਈ।

ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਪਈ ਤੜਫ਼ੇ, ਬੇਕਾਬੂ ਹੋ ਕੇ ਨੱਚਣੇ ਨੂੰ,
ਪਰਵਾਨਾ ਜਿਉਂ ਤੜਫ਼ੇ, ਸਮਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਮੱਚਣੇ ਨੂੰ।
ਦਿਲ ਹੋਈ ਜਾਵੇ ਬੇਪਰਵਾਹ ਜਿਹਾ,
ਮੈਨੂੰ ਚੜਦਾ ਜਾਏ ਕੋਈ ਨਸ਼ਾ ਜਿਹਾ,
ਮੇਰਾਂ ਮਨ ਪਿਆ ਮਾਣੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੋਈ।
ਮੈਨੂੰ ਦਿਉ ਵਸਲ ਦਾ ਫੁੱਲ ਕੋਈ।

ਦੁਨੀਆਂ ਇਕ ਤਲਵਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਹੋੜੇ ਪਿਆਰਾਂ ਨੂੰ,
ਦੁਨੀਆਂ ਇਕ ਦਰਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਛੋੜੇ ਯਾਰਾਂ ਨੂੰ।
ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਨਾਤੇ ਤੋੜ ਲਈਏ,
ਦੇਵੋਂ ਰਲ ਕੇ ਆਪਾਂ ਜੋੜ ਲਈਏ,
ਮੁਹਬਤਾਂ ਦਾ ਹਾਂ ਪੁਲ ਕੋਈ।
ਮੈਨੂੰ ਦਿਉ ਵਸਲ ਦਾ ਫੁੱਲ ਕੋਈ।

ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ

ਮਰਨਾ ਮਰਨਾ ਹਰ ਕੋਈ ਕਹਿਦਾ,
 ਮਰਕੇ ਹੈ ਕੀ ਕਰਨਾ।
 ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ।
 ਕੀ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਜਿਹਾ ਬਣਕੇ, ਦੁੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਭੱਜਣਾ,
 ਮੈਂ ਤੁਂ ਬੱਦਲ ਦੀ ਗਰਜ਼, ਦੇ ਵਾਂਗੂ ਗੱਜਣਾ।
 ਛਾਤੀ ਚੌੜੀ ਕਰਕੇ,

ਜਿੰਦ ਤਲੀ ਤੇ ਧਰਕੇ,
ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਜਰਨਾ।
ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ।

ਇਸ਼ਕ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਪਈ ਗੋਤੇ ਖਾਵੇ, ਮੇਰੀ ਗੀਝ ਕੁਆਰੀ,
ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਨੂੰ ਪਈ ਟੁੰਬੇ ਜਾਂ ਉੱਡੇ ਸੱਜਣਾ ਦੀ ਫੁਲਕਾਰੀ।
ਮੱਠਾ ਮੱਠਾ ਪਿਆ ਏ ਵਗਦਾ,
ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਨੂੰ ਹੈ ਠਗਦਾ,
ਮੁਹੱਬਤਾਂ ਦਾ ਝਰਨਾ।
ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ।

ਮੈਂ ਅੰਬਰੀਂ ਚੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹਵਾਂ ਤਾਰਾ ਬਣਕੇ ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਹੋਰ,
ਕੁੱਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਹੁਸਨ ਮੈਂ ਤੱਕਾਂ ਇਕ ਨਜ਼ਰ ਦੇ ਛੋਰ।
ਇਹ ਗੀਝ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਏ,
ਇਸ਼ਕੇ ਦੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ,
ਫੁੱਲ ਬਣ ਕੇ ਤਰਨਾ।
ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ।

ਦੋ ਪਹਿਰ ਤਾਂ ਸ਼ਗਨਾਂ ਵਾਲੇ, ਦੋ ਪਹਿਰ ਹੈ ਮੇਲਾ,
ਦੋ ਪਹਿਰ ਮੈਂ ਕੰਮ ਹੈ ਕਰਨਾ, ਦੋ ਪਹਿਰ ਨੂੰ ਵੇਲ੍ਹਾ।
ਫਿਕਰਾਂ ਦੀ ਰਾਮ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ,
ਚਿੰਤਾ ਦੇ ਛੂੰਘੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ,
ਨਹੀਂ ਵਾਂਗ ਲੂਣ ਦੇ ਖਰਨਾ।
ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ।

ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਤਾਂ ਰੰਗ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ, ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਸਤੀ,
ਮਸਤੀ ਮਿਲਜੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ, ਫਿਰ ਕੀ ਮਹਿੰਗੀ ਕੀ ਸਸਤੀ?
ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਲੱਖ ਦੁੱਖ ਹਾਂ ਝੱਲਾਂ,
ਭਾਵੇਂ ਰੋਹੀ ਦਾ ਰੁੱਖ ਹਾਂ ਕੱਲਾ,
ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਾਂਝ ਨਾ ਸਰਨਾ।
ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ।

ਜੋ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾਤ ਮਿਲੀ, ਕੀ ਇਸਨੂੰ ਅਜਾਈਂ ਗਵਾਉਣਾ,
ਇਕ ਵਾਰ ਆਏ ਹਾਂ ਜੱਗ ਤੇ, ਫੇਰ ਆਉਣਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ।
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੋਈ ਬਘਿਆੜ ਨਹੀਂ,
ਮੈਨੂੰ ਖਾਂਦੀ ਪਾੜ ਨਹੀਂ,
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਕੀ ਡਰਨਾ।

ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ।

ਸਾਨੂੰ ਦਿਲਬਰ ਚੇਤੇ ਕਰਦੇ, ਸਾਡੇ ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਅਦੇ,
ਜਿੰਦਗੀ ਤਾਂ ਇਕ ਤੌਹਫਾ, ਜਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਗਮ ਕਾਹਦੇ।
ਪੇਚਾਂ ਵਾਲੀ ਪੱਗ ਜਚਾਕੇ,
ਮੁੱਛਾਂ ਦੇ ਵੀ ਕੁੱਡ ਬਣਵਾਕੇ,
ਮੇਂਦੇ ਰੱਖਿਆ ਪਰਨਾ।
ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ।

ਦਿਲ ਬੰਦੇ ਦਾ ਸਾਫ਼ ਤਾਂ ਕੌਣ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੈਗੀ,
ਹੋਸਲੇ ਹੋਣ ਬੁਲੰਦ ਤਾਂ ਫਤਹਿ ਤੁਹਾਡੇ ਪੈਰੀਂ।
ਇਸ ਪਿਆਰ ਦੀ ਰੁੱਤ ਮਿਜਾਜੀ ਵਿਚ,
ਇਸ ਪਿਆਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬਾਜੀ ਵਿਚ,
ਕਾਹਨੂੰ ਐਵੇਂ ਹਰਨਾ।
ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ।

ਜਦ ਲੇਖੀਂ ਹੋਣ ਵਿਛੋੜੇ, ਫਿਰ ਵਿਛੋੜਿਆਂ ਤੋਂ ਭਰਨਾ ਵੀ ਕੀ,
ਸੱਜਣਾ ਬਿਨ ਜੇ ਜੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਫਿਰ ਸੱਜਣਾ ਬਿਨ ਮਰਨਾ ਵੀ ਕੀ?
ਭਾਵੇਂ ਰੂਹ ਨੂੰ ਇਹ ਤੜਫਾਉਂਦਾ ਹੈ,
ਪਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ,
ਹੱਸ ਵਿਛੋੜਾ ਜਰਨਾ।
ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ।

ਜਿੰਦਗੀ ਜਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ, ਜਿੰਦਗੀ ਰੱਬ ਦੀ ਬੰਦਰੀ ਏ,
ਚੰਗੀ ਏ ਭਾਵੇਂ ਮਾੜੀ ਏ, ਜਿੰਦਗੀ ਆਖਿਰ ਜਿੰਦਗੀ ਏ।
ਜਦ ਜਿੰਦਗੀ ਹੈ ਸਾਡੇ ਪੱਲੇ,
ਫਿਰ ਐਵੇਂ ਬਣਕੇ ਝੱਲੇ,
ਪਾਣੀ ਕਿਉਂ ਮੌਤ ਦਾ ਭਰਨਾ।
ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ।

ਜਿੰਨੀ ਜੀਣੀ ਮਸਤੀ ਦੇ ਵਿਚ, ਭਾਵੇਂ ਜੀਵਾਂ ਦਿਵਸ ਹਜ਼ਾਰ,
ਬਣ ਬਣ ਕੇ ਲਾੜਾ ਘੁੰਮਣਾ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ।
ਨਿੱਤ ਨਵੀਆਂ ਪੁਸ਼ਟਾਕਾਂ ਪਾ ਕੇ,
ਦਹੀਂ ਲੱਸੀਆਂ ਨਾਲ ਨਹਾ ਕੇ,
ਸਜਨਾ ਤੇ ਸੰਵਰਨਾ।
ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ।

ਇਕ ਕੁੜੀ

ਇਕ ਕੁੜੀ,
 ਉਹ ਕੁੜੀ,
 ਇਕ ਕੁੜੀ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਗਈ ਹੈ ਕਿਧਰੇ,
 ਉਸਨੂੰ ਤਲਾਸ਼ਦਿਆਂ ਹੀ ਦਿਨ ਲੰਘ ਰਹੇ ਹਨ,
 ਉਸਦੇ ਸੁਪਨੇ ਲੈਂਦਿਆਂ ਰਾਤਾਂ ਲੰਘ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਉਹ ਕੁੜੀ,
 ਇਕ ਕੁੜੀ ਜਿਸਦੇ ਘਟਾਵਾਂ ਵਰਗੇ ਵਾਲ ਹਨ,
 ਜਿਸਦੀ ਹਵਾਵਾਂ ਵਰਗੀ ਚਾਲ ਹੈ,
 ਜਿਸਦੇ ਮੁਖੜੇ ਦਾ ਰੰਗ ਲਾਲ ਹੈ,
 ਜਿਸਦੀ ਹਰ ਬਾਤ ਕਮਾਲ ਹੈ।
 ਜਿਸਦੇ ਦੰਦ ਮੇਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਹਨ,
 ਜਿਸਦੇ ਹਾਸਿਆਂ ਵਿਚ ਰੱਬ ਵਸਦਾ ਹੈ,
 ਜਿਸਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਨਸਦਾ ਹੈ,
 ਜਿਸਦੇ ਹਾਸਿਆਂ ਵਿਚ ਜੱਗ ਹਸਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਕੁੜੀ,
 ਇਕ ਕੁੜੀ ਜਿਸਦੀ ਧੌਣ ਸੁਗਾਹੀ ਵਰਗੀ ਹੈ,
 ਜਿਸਦੀ ਧੌਣ ਦੁਆਲੇ ਗਾਨੀ ਨਹੀਂ,
 ਜਿਸਦੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਨਹੀਂ,
 ਉਸ ਵਰਗਾ ਨਾ ਹੁਸਨ ਹੈ,
 ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਵੀ ਉਸ ਜਿਹੀ ਜਵਾਨੀ ਨਹੀਂ,
 ਸੱਚ ਪੁੱਛੋ ਜੇ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ,
 ਤਾਂ ਉਸ ਕੁੜੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਨੀ ਨਹੀਂ।

ਊਹ ਕੁੜੀ,
ਇਕ ਕੁੜੀ ਜਿਸਦੇ ਸੂਟ ਦਾ ਰੰਗ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਗੁੜਾ ਨਹੀਂ,
ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਗੋਰੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਚੂੜਾ ਨਹੀਂ

ਊਹ ਕੁੜੀ,
ਇਕ ਕੁੜੀ ਜਿਸਦੇ ਲੰਮੇ ਲੰਮੇ ਵਾਲ,
ਪਰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਛੱਡੇ ਹੋਏ ਨੇ ਅਜ਼ਾਦ,
ਆਪਣੇ ਵਾਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਅਜ਼ਾਦ ਖਿਆਲ ਹੈ ਊਹ,
ਅਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਹੀ ਹਰ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ,
ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਝਿਜਕਦੀ ਹੈ ਨਾ ਸਰਮਾਊਂਦੀ ਹੈ,
ਨਾ ਹੀ ਊਹ ਡਰਦੀ ਹੈ।

ਊਹ ਕੁੜੀ,
ਇਕ ਕੁੜੀ ਜਿਸਦਾ ਮੈਨੂੰ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਪਤਾ,
ਨਾ ਹੀ ਹੈ ਪਤਾ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਅਤਾ-ਪਤਾ,
ਊਂਝ ਨਾ ਵਿਚ ਹੈ ਵੀ ਕੀ ਪਿਆ,
ਉਸਦਾ ਨਾਂ ਧਰਤੀ ਵੀ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ,
ਉਸਦਾ ਨਾਂ ਗਗਨ ਵੀ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ,
ਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦਾ ਨਾਂ ਪੂਨਮ ਹੋਵੇ।

ਊਹ ਕੁੜੀ,
ਇਕ ਕੁੜੀ ਹੁਣ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਥੋਂ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ?
ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਯਾਦ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ,
ਯਾਦ ਵੀ ਉਸਦੀ ਹਰ ਵੇਲੇ ਉਦਾਸ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ,
ਉਸਨੂੰ ਗਲੀਆਂ-ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦਿਆਂ-ਘੁੰਮਦਿਆਂ,
ਏਦਾਂ ਹੀ ਬੱਸ ਲੱਭ ਲੈਣ ਦੀ,
ਦਿਲ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਸ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਊਹ ਕੁੜੀ,
ਇਕ ਕੁੜੀ ਜਿਸਦੀ ਮੈਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਤਲਾਸ਼ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ,
ਊਹ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਗੁੰਮ ਗਈ ਹੈ,
ਉਸਨੂੰ ਤਲਾਸ਼ਦਿਆਂ-ਤਲਾਸ਼ਦਿਆਂ ਹੀ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲੰਘ ਜਾਣੀ ਹੈ।

ਊਹ ਕੁੜੀ
ਇਕ ਕੁੜੀ,

ਅੱਖੀਆਂ ਰੋਈਆਂ

ਅੱਜ ਫੇਰ ਅੱਖੀਆਂ ਰੋਈਆਂ ਨੇ,
ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਝੱਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ,
ਹੇਡ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤੁਪਕੇ ਬਣਕੇ,
ਪੀੜਾਂ ਨੈਣੋਂ ਚੋਈਆਂ ਨੇ।

ਯਾਦ ਸੀ ਤੇਰੀ ਸਾਬਣ ਸਾਡੀ,
ਉਹ ਵੀ ਧੋਖਾ ਦੇ ਗਈ ਏ,
ਜਿਵੇਂ ਰੁੱਤਾਂ ਵਾਂਗੂ ਬਦਲੀ ਤੂੰ,
ਯਾਦਾਂ ਵੀ ਬਦਰੰਗ ਹੋਈਆਂ ਨੇ।

ਬਿਰਹਾ ਦਾ ਤੀਰ ਜੋ ਡਾਢਾ,
ਗਿਆ ਕਲੇਜਾ ਚੀਰ ਅਸਾਡਾ,
ਸੀਨਾ ਸਾਡਾ ਛਲਣੀ ਕੀਤਾ,
ਜੋ ਪੀੜਾਂ ਸੂਲਾਂ ਵਾਂਗ ਪਰੋਈਆਂ ਨੇ।

ਕੈਸੇ ਲੋਕ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਾਲੇ,
ਜੋ ਕਰਦੇ ਨੇ ਵਣਜ ਨਿਗਲੇ,
ਗਮ ਦਿੱਤੇ ਨੇ ਗੱਠੜੀ ਬੰਨ ਕੇ,
ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਸਾਥੋਂ ਖੋਹੀਆਂ ਨੇ।

ਚਿਣਗ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਲਾ ਕੇ,
ਉਤੋਂ ਤੇਲ ਬਿਰਹੋਂ ਦਾ ਪਾਇਆ,
ਕੀ ਦੱਸੀਏ ਤੇ ਕੀ ਛੱਡੀਏ,
ਜੋ ਨਾਲ ਅਸਾਡੇ ਹੋਈਆਂ ਨੇ।

ਬਣ ਅਣਭੋਲ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਸਾਧੇ,
ਲੁਟ ਲਏ ਚਾਅ ਸਾਰੇ ਸਾਥੋਂ,
ਜੇ ਮਿੱਠਾ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਦੀਆਂ ਸੀ,
ਉਹ ਬੁੱਲੀਆਂ ਕਿੱਧਰ ਲੁਕੋਈਆਂ ਨੇ।

ਸਾਰਾ ਮਾਣ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਇਸ਼ਕੇ ਦਾ
ਕੀ ਕਰੀਏ ਦਾਅਵਾ ਪੀੜਾਂ ਦਾ,
ਜਿਉਂ ਕੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ,
ਜਦ ਰੀਝਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਮੋਈਆਂ ਨੇ।

। ਹੈਂਡਰੇ ਦੇ ਗੁਰੂ ਪਿਂਡ ਸਿੰਘ

। ਸੋਨ ਚਾਹ ਦੇ ਰਾਮ

। ਲੋਚ ਗੁਪਤ ਦੇ ਕਿੰਠ

। ਰਾਮਕ ਰਾਮ ਲਹੂ ਦੀ ਸਾਡ

। ਸਾਲਪੀ ਰਾਠਮੀ ਤੇ ਕੁਝ ਛੀਤੀ

ਮੈਨਾ ਤੇ ਛੁੱਲ

ਪਰਦੇਸ ਵਿਚ ਤੇਤੇ ਤੋਂ ਵਿਛੜੀ ਮੈਨਾ,
ਕਿਸੇ ਦੂਰ ਦੇਸ ਵਿਚ ਥੋਂ ਗਈ,
ਤੋਤਾ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਗਰ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਉਡੀਕਦਾ,
ਉਸ ਨਿਕਰਮੀ ਨੂੰ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਸ਼ਾਮ ਹੋ ਗਈ।

ਮੈਨਾ ਰੋਂਵਦੀ ਤਰਲੇ ਪਾਂਵਦੀ ਸੀ ਹੱਥ ਬੰਨ ਕੇ,
ਰੱਬ ਅੱਗੇ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਰਦਾਸ,
ਕਰ ਕੋਈ ਕਰਾਮਾਤ ਅੱਜ ਰੱਬਾ ਡਾਢਿਆ,
ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਚੱਲ ਵੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਾਸ।

ਨਾ ਰੋਂਵਦੀ ਦਾ ਤਰਲਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੁਣਿਆ,
ਡਾਢੀ ਉਹ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਈ,
ਕੱਲੀ ਉੱਡਦੀ ਰਹੀ ਝੂਰ ਵਤਨਾਂ ਨੂੰ,
ਉਤੋਂ ਡਾਢੀ ਰਾਤ ਹੋ ਗਈ।

ਰੋਂਵਦੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿਤੇ ਜਾ ਬਹੀਏ,
ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਅੱਜ ਰਾਤ ਕੱਟੀਏ,
ਜੰਗਲ 'ਚ ਨਜ਼ਰ ਪਈ ਇਕ ਕਿੱਕਰ ਤੇ,
ਉਹ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈ ਟਾਹਣ ਤੇ।

ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਆਖੀ ਕਿੱਕਰ ਬੌਲ ਕੇ,
ਜੋ ਅੱਸੂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਸੀ ਹਰੀ,
ਨੀ ਕੌਣ ਆਈ ਮੇਰੇ ਦਰ ਤੇ,
ਕੌਣ ਏ ਤੂੰ ਭੈਣੇ ਭਾਗਾਂ ਭਰੀ।

ਨੀ ਭੈਣੇ ਮੈਂ ਹਾਂ ਮੈਨਾ ਦੂਰ ਦੇਸ ਦੀ,
ਮੈਂ ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਮਾਰੀ,
ਤੇਤੇ ਕੋਲੋਂ ਵਿੱਛੜ ਗਈ,

ਲੰਮੀ ਮਾਰੀ ਐਸੀ ਮੈਂ ਉਡਾਰੀ।

ਕੱਟਣੀ ਹੈ ਰਾਤ ਅੱਜ ਦੀ,
ਕੱਟਣੀ ਹੈ ਤੇਰੇ ਹੀ ਸਹਾਰੇ,
ਰਾਤ ਕੱਟ ਤੁਰ ਜਾਣਾ ਵਤਨਾਂ ਨੂੰ,
ਜਿੱਥੇ ਵਸਦੇ ਨੇ ਮਿੱਤਰ ਪਿਆਰੇ।

ਏਨਾ ਆਖ ਢੇਰਾ ਲਾਇਆ ਕਿੱਕਰ ਤੇ
ਬੈਠ ਗਈ ਖੰਭਾਂ ਨੂੰ ਲਪੇਟ ਕੇ,
ਕਿੱਕਰ ਵੀ ਬੱਕੀ ਹੋਈ ਦਿਨ ਭਰ ਦੀ,
ਸੌ ਗਈ ਪੱਤਾਂ ਨੂੰ ਵਲੋਟ ਕੇ।

ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਛੁਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ,
ਨਾ ਨੀਂਦ ਪਵੇ ਮੈਨਾ ਨੂੰ,
ਜਾਗਦਾ ਧਿਆ ਸੀ ਇਕ ਫੁੱਲ ਵੀ ਕਿੱਕਰੀ ਦਾ,
ਮੈਨਾ ਝੱਟ ਆਖਿਆ ਉਸਨੂੰ।

ਵੇ ਫੁੱਲਾ ਸੋਹਣਿਆ ਕਿੱਕਰ ਦਿਆ,
ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਬੁਰੀ ਹੈ ਹੋਈ,
ਏਨਾ ਸੋਹਣਾ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਨਾ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਦੇਖਦਾ,
ਨਾ ਹੀ ਤੋੜ ਕੇ ਲਿਜਾਵੇ ਕੋਈ।

ਤੇਰੇ ਜਿਹੀਆਂ ਲੱਖ ਰੋਦੀਆਂ ਨੀ,
ਮੈਨਾ ਸੋਹਣੀਏ ਦੂਰ ਦੇਸ ਦੀਏ ਰਾਣੀਏ,
ਮੇਰੇ ਦੀਦ ਨੂੰ ਤਰਸਣ ਝੱਲੀਆਂ,
ਅਸੀਂ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਰਮਜ ਪਛਾਣੀਏ।

ਗੱਲ ਤੇਰੀ ਮੰਨ ਲਈ ਸੱਚ ਵੇ,
ਕਾਹਨੂੰ ਫਿਰਦਾ ਫੁੱਲਾ ਤੂੰ ਫੁੱਲਿਆ,
ਵੇ ਉਮਰ ਸਾਰੀ ਦੋ ਘੜੀਆਂ,
ਤੇਰੀ ਵੇ ਹਵਾ ਦਿਆ ਬੁੱਲਿਆ।

ਬੋੜੇ ਜਿਹੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਹੈ ਤੁਰ ਜਾਣਾ,
ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਬੋੜੇ ਚਿਰ ਦੀ,
ਤੂੰ ਕਿਹੜਾ ਇਥੇ ਬੈਠ ਰਹਿਣਾ,
ਨੀ ਕਾਹਨੂੰ ਅੰਵੇ ਫੁੱਲੀ ਫਿਰਦੀ।

ਛੱਡ ਵੇ ਪਰ੍ਹਾਂ ਮਰਜਾਣਿਆ,

ਕਾਹਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਚੋਕਰਾਂ ਲਾਈਏ,
ਜ਼ਿੰਦਰੀ ਦੇ ਘੜੀਆਂ ਦਾ ਮੇਲਾ,
ਆਪਾਂ ਹੱਸ ਖੇਡ ਕੇ ਬਿਤਾਈਏ।

ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਰਾਤ ਹੋ ਗਈ,
ਬੱਦਲਾਂ ਲੁਕੇ ਲਿਆ ਚੰਨ ਨੂੰ,
ਤਾਰਾ ਵੀ ਨਾ ਟਿਮਕੇ ਕੋਈ,
ਹੌਲ ਜਿਹਾ ਪੈਂਦਾ ਮਨ ਨੂੰ।

ਮੈਨਾ ਪੁੱਛਦੀ ਸਵਾਲ ਚੌਂਕ ਕੇ,
ਅੱਗੋਂ ਦੇਵੇ ਜਵਾਬ ਫੁੱਲ ਪਿਆਰਾ,
ਵੇਂ ਹਨੂਰੇ ਵਿਚੋਂ ਕੌਣ ਬੋਲਦਾ?
ਨੀ ਇਹ ਬੋਲੇ ਟੁੱਟਿਆ ਅੰਬਰ ਤੋਂ ਤਾਰਾ।

ਰੋਹੀਆਂ ਵਿਚ ਸੁਨ ਵਸਦੀ,
ਕੋਈ ਜੀਅ ਨਾ ਪਰਿਦਾ ਵੇ,
ਆਹ ਸੁਣ ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ,
ਉਲਾਮ੍ਹੇਂ ਕੌਣ ਦਿੰਦਾ ਵੇ?

ਨੀ ਇਹ ਹੈ ਉਹ ਬੋਲਦੀ,
ਜੀਹਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਕੇ ਤੁਰ ਗਿਆ ਲਾਰਾ,
ਵੇਂ ਹਨੂਰੇ ਵਿਚੋਂ ਕੌਣ ਬੋਲਦਾ?
ਨੀ ਇਹ ਬੋਲੇ ਟੁੱਟਿਆ ਅੰਬਰ ਤੋਂ ਤਾਰਾ।

ਸਾਉਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਨਾ ਹੀ,
ਕਣੀ ਡਿੱਗਦੀ ਅਕਾਸ਼ੋਂ ਨਾ ਵੇ ਦਿਸਦੀ,
ਹਨੂਰੇ ਵਿਚ ਕਿਣ ਮਿਣ ਦੀ,
ਵੇਂ ਇਹ ਅਵਾਜ਼ ਆਵੇ ਕਿਸਦੀ?

ਵੇਂ ਇਹ ਛਮ ਛਮ ਕਿੱਥੇ ਹੁੰਦੀ ਆ?
ਰੋਵੇ ਆਸ਼ਿਕ ਗ੍ਰਾਮਾਂ ਦਾ ਮਾਰਾ,
ਵੇਂ ਹਨੂਰੇ ਵਿਚੋਂ ਕੌਣ ਬੋਲਦਾ?
ਨੀ ਇਹ ਬੋਲੇ ਟੁੱਟਿਆ ਅੰਬਰ ਤੋਂ ਤਾਰਾ।

ਕਿਹੜੇ ਦੱਸ ਵੇ ਪਹਾੜੋਂ ਆਵੇ,
ਇਹ ਜੋ ਦਰਿਆ ਜਾਵੇ ਸੂਕਦਾ,
ਕਿਨਾਰੇ ਉਤੇ ਆਸ਼ਿਕ ਬੈਠਾ ਹੈ ਜਾਪਦਾ,
ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਦਿਸੇ ਮੂੰਹ ਵੇ ਮਸ਼ਕ ਦਾ।

ਵੇ ਇਹ ਨਦੀ ਦੱਸ ਕਾਹਦੀ ਵਗਦੀ?
ਨੀ ਇਹ ਪਾਣੀ ਹੰਡ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਾਰਾ,
ਵੇ ਹਨੂਰੇ ਵਿਚੋਂ ਕੌਣ ਬੋਲਦਾ?
ਨੀ ਇਹ ਥੋਲੇ ਟੁੱਟਿਆ ਅੰਬਰ ਤੋਂ ਤਾਰਾ।

ਚੰਨ ਤਾਰੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਵੀ ਦਿਸਦੇ,
ਵੇ ਪਸਰਿਆ ਹਨੂਰਾ ਸਾਰੇ,
ਪਰ ਇਹ ਦੱਸ ਕਿਸ ਪਾਸਿਓਂ,
ਸੁੱਚਾ ਚਾਨਣ ਲਿਸ਼ਕਾਂ ਮਾਰੇ।

ਵੇ ਹਨੂਰੇ ਵਿਚ ਕੀ ਚਮਕੇ?
ਚਮਕੇ ਕਿਸੇ ਰੰਡੀ ਦਾ ਨੀਂ ਰੂਪ ਕੁਆਰਾ,
ਵੇ ਹਨੂਰੇ ਵਿਚੋਂ ਕੌਣ ਬੋਲਦਾ,
ਨੀ ਇਹ ਥੋਲੇ ਟੁੱਟਿਆ ਅੰਬਰ ਤੋਂ ਤਾਰਾ।

ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਰਾਤ ਲੰਘੀ,
ਸਵੇਰਾ ਹੋਇਆ, ਚਿੜੀ ਝੱਟ ਚਹੁਕ ਪਈ,
ਮੈਨਾ ਜਦ ਉੱਡਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਈ,
'ਵਾਜ ਮਾਰ ਕੇ ਫੁੱਲ ਨੇ ਰੋਕ ਲਈ।

ਨੀ ਮੈਨਾ ਸੋਹਣੀਏ, ਰਾਣੀਏ ਪ੍ਰਦੇਸ ਦੀਏ,
ਮੈਥੋਂ ਮੁੱਖ ਮੇੜ ਕੇ ਨਾ ਜਾ,
ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਇਕ ਰਾਤ ਦੇ ਮੇਹ ਦਾ ਹੈ ਰਿਸ਼ਤਾ,
ਏਦਾਂ ਦਿਲ ਤੋੜ ਕੇ ਨਾ ਜਾ।

ਵੇ ਫੁੱਲਾ ਸੋਹਣਿਆ ਕਿੱਕਰ ਦਿਆ,
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਤਨਾਂ ਨੂੰ ਚੱਲੀ ਹਾਂ,
ਚੱਲੀ ਹਾਂ ਵਾਪਿਸ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਲ,
ਤੇਰੀ ਮਨ ਵਿਚ ਯਾਦ ਵਸਾਕੇ ਚੱਲੀ ਹਾਂ।

ਚਾਹਿਆ ਰੱਬ ਨੇ ਮਿਲਾਂਗੇ ਫੇਰ ਕਦੀ,
ਤੇਰੀ ਵੇ ਉਮਰ ਬੁਲੰਦ ਹੋਵੇ,
ਇਹ ਤਾਂ ਸੀ ਰਾਤ ਡਰਾਵਣੀ ਕਾਲੀ,
ਮਿਲਾਂਗੇ ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਚਮਕਦਾ ਚੰਦ ਹੋਵੇ।

ਏਨਾ ਆਖ ਜਾਂ ਮੈਨਾ ਲਈ ਅੰਗੜਾਈ,
ਤੇ ਉੱਡਣ ਲਈ ਸੀ ਖੰਭ ਥੋਲੇ,

ਜਿਰਲੇਖ ਤੂੰ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਰੱਖ ਲਵੀ
ਸਥਦ ਜੇਮ ਗਏ ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਬਰਫ ਬਣਕੇ,
ਗਏ ਨਾ ਛੁੱਲ ਤੋਂ ਬੋਲੇ।

ਉੱਡ ਗਈ ਮੈਨਾ ਜਾਂ ਟਾਹਣ ਉਤੋਂ,
ਉੱਡ ਗਈ ਛੁੱਲ ਦੀ ਜਾਨ ਵੀ ਨਾਲੇ,
ਪੱਤੀਆਂ ਝੱਟ ਦੇਣੇ ਮੁਰਝਾ ਗਈਆਂ,
ਲੱਗ ਗਏ ਬੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਤਾਲੇ।

ਰਸ ਰਿਹਾ ਨਾ ਜਿਸਮ ਵਿਚ ਭੋਰਾ,
ਖੂਨ ਨਾੜਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁੱਕਿਆ,
ਛੁੱਲ ਟੁੱਟ ਕੇ ਧਰਤੀ ਆ ਛਿੱਗਾ,
ਬਥੇਰਾ ਰੋਕਿਆ ਤੁੱਕਿਆਂ ਪਰ ਨਾ ਰੁਕਿਆ।

ਟੁੱਟ ਕੇ ਟਾਹਣੀ ਤੋਂ ਬੱਲੇ ਆ ਛਿੱਗਾ,
ਬਿਖਰ ਕੇ, ਉਹ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ,
ਥਹੀਦ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ,
ਮਰਨ ਲੱਗਿਆ ਫਿਰ ਉਸੇ ਦਾ ਦੀਦ ਹੋਇਆ।

ਜਾਂ ਵਰਤਿਆ ਛੁੱਲ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਣਾ ਇੱਧਰ,
ਉੱਧਰ ਉੱਡਦੀ ਮੈਨਾ ਵੀ ਗ੍ਰਾਮ ਵਿਚ ਲਬਰੇਜ ਹੋਈ,
ਉਹਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਕਸਕ ਉੱਠੀ,
ਰਫਤਾਰ ਨਬਜ ਦੀ ਡਾਢੀ ਤੇਜ਼ ਹੋਈ।

ਵਿਛੜੇ ਸਗੀਰ ਦੋ ਇਕ ਦੂਜੇ ਕੋਲੋਂ,
ਪਰ ਰਾਤੇ ਰਾਤ ਹੀ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਵਸਲ ਹੋਇਆ,
ਛੁੱਲ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ, ਮੈਨਾ ਨੂੰ ਦਰਦ ਹੋਇਆ,
ਸਮਝੋ ਆਸ਼ਕ ਦਾ ਇਸ਼ਕ ਸਫਲ ਹੋਇਆ।

ਮੈਨਾ ਰੋ ਕੇ ਦਰਦ ਵਿਹਾਇਆ,
ਛੁੱਲ ਹੱਸ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾ ਗਿਆ,
ਇਹ ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਹੈ ਦੁੱਖ ਜਰਦੀ,
ਉਹ ਮਰਕੇ ਪ੍ਰੀਤ ਨਿਭਾ ਗਿਆ।

ਮਰਕੇ ਛੁੱਲ ਕਰ ਗਿਆ ਪ੍ਰੀਤ ਅਮਰ,
ਬਾਕੀ ਜੱਗ ਸਾਰਾ ਖਾਕ ਛਾਣਦਾ ਹੈ,
'ਜੀਤ' ਇਹ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਸੱਟ ਡਾਢੀ,
ਲੱਗੇ ਜਿਸ ਸੀਨੇ ਉਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਇਸਕ ਸੂਦਾਈ

ਰੱਬ ਅਸਾਂ ਦੇ ਯਾਦ ਨਾ ਚੇਤੇ,
 ਅਸੀਂ ਧਿਆਨ ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਪਰਦੇ,
 ਅਕਲਾਂ ਜਾਵਣ ਢੱਠੇ ਖੂਹ ਵਿਚ,
 ਅਕਲਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਤਾਂ ਅਜਲਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ।
 ਇਸ਼ਕ ਅਸਾਡੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਵੱਸਿਆ,
 ਇਸ਼ਕ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਰੂਹ ਦਾ ਹਾਣੀ,
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੱਟ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਖਾਪੀ,
 ਉਹ ਛੁੱਲ ਵਸਲਾਂ ਦਾ ਪਾਂਦੇ।
 ਇਹ ਆਸ ਤਾਂ ਮਨ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਸਮਾਈ
 ਅੱਜ ਹੱਸ ਹੱਸ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਯਾਰ ਜੁਦਾਈ ਸਾ
 ਮੈਨੂੰ ਇਸ਼ਕ ਸ਼ੁਦਾਈ ਰਹਿਣ ਦਿਉ।

ਦਿਨ ਦੀ ਦੌਲਤ ਜਦ ਲੁੱਟ ਗਈ ਹੈ,
ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਮਾਕੇ ਦੌਲਤ ਨੂੰ?
ਯਾਦਾਂ ਸਾਂਭਣ ਦਾ ਕੰਮ ਜਦ ਹੈ ਮੇਰਾ,
ਫਿਰ ਹੋਰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ ਦਾ?
ਕਈ ਕਈ ਵਾਰੀ ਦਸਤਕ ਦੇ ਕੇ,
ਇਸ ਦਿਲ ਚੰਦਰੇ ਦੇ ਬੂਹੇ ਤੇ,
ਮੁੜ ਗਆ ਹੈ ਲੱਖ ਵਾਰੀ,
ਝੁੰਡ ਹੀਰ ਜਿਹੀਆਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦਾ।
ਮੇਰੇ ਕੌਨੀ ਮੁੰਦਰਾਂ ਪੈਣ ਦਿਉ,
ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਰਾਂਝਾ ਬਣ ਲੈਣ ਦਿਉ।
ਮੈਨੂੰ ਇਸ਼ਕ ਸ਼ੁਦਾਈ ਰਹਿਣ ਦਿਉ।

ਹੈਨੂੰ ਪੀਤੇ ਅੱਖੀਆਂ ਦੇ ਖਾਰੇ,
ਵਿਚ ਘੋਲਿਆ ਗਾਮ ਹਿਜਰ ਦਾ,
ਪਹਿਲਾਂ ਪੀਤੀ ਇਸ਼ਕ ਸ਼ਰੀਣੀ,
ਫਿਰ ਪਿਆਲੇ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪੀਤੇ।
ਆਪ ਮੁਹਾਰੀ ਹੋਈ ਜੀਭ ਚੰਦਰੀ,
ਲਛਾਂ ਤੇ ਨਾ ਵੱਸ ਚੱਲਦਾ,
ਜੀਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੱਟ ਇਸ਼ਕ ਨੇ ਲਾਏ,
ਛੁੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣ ਨਾ ਸੀਤੇ।
ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਚੁਪ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਿਉ,
ਗੱਲ ਦਿਲ ਦੀ ਮੂੰਹ ਤੇ ਕਹਿਣ ਦਿਉ।
ਮੈਨੂੰ ਇਸ਼ਕ ਸ਼ੁਦਾਈ ਰਹਿਣ ਦਿਉ।

ਛੁੱਤ ਬਹਾਰ ਦੀ ਆਉਣ ਦਿਉ,
ਗਾਊਣ ਦਿਉ ਗੀਤ ਪਿਆਰ ਦੇ,
ਦਿਨ ਦੇ ਸੁਨੇ ਚੌਂਕੇ ਵਿਚ,
ਕੋਈ ਛੁੱਲ ਵਸਲ ਦਾ ਖਿੜਨ ਦਿਉ।
ਮੇਰੇ ਕਸਕ ਕਾਲਜੇ ਪੈਣ ਦਿਉ,
ਪੀੜਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹੱਸਣ ਦਿਉ,
ਤੀਰ ਜਿਗਰ ਦੇ ਪਾਰ ਕਰੋ,
ਬਿਰਹਾ ਤੇ ਜ਼ੋਬਨ ਭਿੜਨ ਦਿਉ।
ਜੇ ਕਹਿਦਾ ਹੈ ਜੱਗ ਕਹਿਣ ਦਿਉ,
ਪਰ ਝਨਾਂ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਵਹਿਣ ਦਿਉ।
ਮੈਨੂੰ ਇਸ਼ਕ ਸ਼ੁਦਾਈ ਰਹਿਣ ਦਿਉ।

ਇਸਕੇ ਦੀ ਰੱਤੜੀ ਨੀ ਭੋਇ

ਇਸਕੇ ਦੀ ਰੱਤੜੀ ਨੀ ਭੋਇ,
ਆਸ਼ਿਕ ਕੋਈ ਮਰਜ਼ੀਵੜਾ,
ਨੰਗੇ ਪੈਰੀ ਗੌਂਦਾ ਗੌਣ,
ਹਾਂ ਪ੍ਰੀਤਾਂ ਦਾ ਤੁਰੇ।

ਰੱਤ ਸਾਉਣ ਦੀ ਪਿਆਰੀ,
ਤਿੰਝਣਾਂ 'ਚ ਸੱਜਣਾ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ,
ਹਾਣ ਦੀਆਂ ਸਈਆਂ ਵਿਚ,
ਹਰ ਵੇਲੇ ਗੱਲ ਜਾਂ ਤੁਰੇ।

ਵਸਲਾਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਜੋ ਵਰੇ,
ਖਿੜ ਜਾਵੇ ਲੂੰ ਲੂੰ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡੇ ਦਾ,
ਲੱਗੇ ਆਸਾਂ ਨੂੰ ਨੀ ਬੂਰ,
ਵਗਦੇ ਪਏ ਇਹ ਕਦੋਂ ਦੇ ਪੁਰੇ।

ਕੀ ਕੀ ਜਰਦੀ ਹਾਂ ਨਿੱਤ,
ਉਹਦੇ ਯਾਦ ਵੀ ਨਾ ਚੇਤੇ,
ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਪੀੜਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਡਾਂ,
ਚਿੱਤ ਉਹਦੇ ਦੀਦ ਨੂੰ ਝੁਰੇ।

ਇਸ ਯੁੱਗ ਦਿਆਂ ਮਾਨਸਾਂ ਦੀ,
ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ 'ਚ,

ਸਿਰਲੇਖ ਤੂੰ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਰੱਖ ਲਵੀ
ਮੁਹੱਬਤਾਂ ਤੇ ਵੈਰ ਹੀ ਤਾਂ
ਬੱਸ ਦੇ ਨੇ ਪੁਰੇ।

ਚੰਦਰੇ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਗੀਤਾਂ ਥੱਟੀਆਂ ਨੇ,
ਨੀਤਾਂ ਭੁੱਖੀਆਂ ਲਹੂ ਦੀਆਂ,
ਹਰ ਯੁੱਗ ਚ ਸਤਾਉਣ ਆਸਕਾਂ ਨੂੰ,
ਇਹ ਲੋਕ ਨੀਂ ਬੁਰੇ।

ਜੱਗ ਚੰਦਰੇ ਨੇ ਬੌਲ ਮੰਦੇ ਬੌਲ,
ਆਸਕਾਂ ਦੀ ਆਸਕੀ ਜਲੀਲ ਕੀਤੀ,
ਪਤਲਾਏ ਆਸਕ ਦੇ ਵੀ ਮਾਰਦੇ ਨੇ ਰੋੜੀਆਂ,
ਤਾਂ ਹੀ ਸੀਨੇ ਸਾਡੇ ਚੱਲਦੇ ਛੁਰੇ।

ਪੱਥਰ ਦਿਲਾਂ ਨੇ ਮੁਹੱਬਤਾਂ ਲੇਗਾਰ ਕੀਤੀਆਂ,
ਕਿਵੇਂ ਮੈਂ ਸੁਣਾਵਾਂ ਥੀਤੀਆਂ,
ਜੇ ਆਸਕਾਂ ਤੇ, ਘੁੱਗੀਆਂ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀਆਂ
ਭਗਏ ਨੇ ਸੁਰੇ।

ਹਿਜਰਾਂ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਛਾਹਚੇ ਬੇਪਰਵਾਹ ਚੰਦਰੇ,
ਕਠਦੇ ਖਿਆਲ ਭੇਗ ਨਾ ਨਿਮਾਣੀ ਦਾ.
ਸੇਚਦੇ ਨਾ ਜਿੰਦਰੀ ਦੇ ਬਾਰੇ,
ਜੇ ਵਾਂਗ ਲੂਣ ਦੇ ਬੁਰੇ।

ਸੇਨੇ ਰੰਗੇ ਲੋਹੇ ਵਰਗੇ ਜਿਸਮ ਤਾਈਂ,
ਸੀ ਲੁਕੇ ਕੇ ਰੰਖਿਆ ਜੋ ਲੀਝਿਆਂ ਚ,
ਜੇਗਾਲ ਲੱਗਾ ਐਸਾ ਨੀ ਗਾਮਾਂ ਦਾ,
ਹੁਣ ਹੋਲੀ-ਹੋਲੀ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਭੁਰੇ।

ਦਿਲ ਚ ਸਜਾਕੇ ਆਸਕਾਂ ਦੇ ਬੁੱਤ,
ਹਾਂ ਮੈਂ ਚਵੀ ਘੰਟੇ ਪੂਜਦੀ,
ਇਕ ਆਸਕੀ ਦੇ ਬਾਝੇਂ ਦੱਸ,
ਹੋਰ ਕੋਣ ਸਾਨੂੰ ਰੱਖ ਤੋਂ ਉਚੇ।

ਇਕ ਦਲੀਲ ਹੀਣਾ ਖੇਡ ਸਾਰੀ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਦੀ,
ਪੁੱਛਦਾ ਕਨੂੰਨ ਮੈਥੇ ਜਦ,
ਜੇਤਾ ਇਹ ਸ਼ਰੀਕੜਾ ਨੀ,
ਜਾਂ ਮੈਨੂੰ ਅੱਗੋਂ ਗੱਲ ਨਾ ਫੁਰੇ।

ਛਮਕਾਂ ਫਿਰਾਕ ਦੀਆਂ

ਪੋਹ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਠੰਢੜਾ,
ਰੁਤ ਡਾਢੀ ਇਹ ਸਿਆਲੜੀ,
ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਛਾਵੇਂ,
ਤਾਂ ਵੀ ਮੇਰਾ ਕਾਲਜਾ ਸੜੇ।

ਲੱਖ ਘੱਲੀਆਂ ਪ੍ਰੇਮ ਚਿੱਠੀਆਂ,
ਪੜ੍ਹ ਲਈਆਂ ਉਸ ਹੱਸ ਕੇ,
ਇਸ਼ਕ ਮੁਕਾਮ ਪਾਵੇ,
ਜੇ ਕਦੇ ਮੇਰੇ ਨੈਣਾਂ 'ਚੋ ਪੜ੍ਹੇ।

ਉਹਦੇ ਗਲ ਪਾਵਾਂ ਮਾਲਾ,
ਇਸ਼ਕੇ ਦੀ ਮੋਹ ਨਾਲ ਰੰਗ ਕੇ,
ਘੁੰਮਦਾ ਫਕੀਰ ਬਣ ਰਾਂਝਾ,
ਜੇ ਵਿਹੜੇ ਦਿਲ ਦੇ ਵੜੇ।

ਤੇਰਾ ਸਾਬ ਹੋਵੇ ਜੇ ਨਸੀਬ,
ਠਰ ਜਾਣ ਮਾਰੂਬਲ ਦਿਲ ਦੇ,
ਇਸ਼ਕ ਝਨਾਂ ਨੂੰ ਤਰ ਜਾਵਾਂ,
ਵੇ ਲੈ ਕੇ ਕੱਚੜੇ ਘੜੇ।

ਚੁਗੀ ਕੀ ਖੁਆਵਾਂ ਦਿਲ ਦਾ,
ਮੈਂ ਮਾਸ ਤੈਨੂੰ ਭੁੰ ਕੇ,

ਸਿਰਲੇਖ ਤੂੰ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਰੱਖ ਲਵੈਂ

41

ਜੇਡ ਦੀ ਏ ਸਹੁ ਤੈਨੂੰ ਮਾਰ ਨਾ ਸਕੇ,
ਨੋਂਖ ਭਾਵੇਂ ਵਾਹਰ ਵੇਂ ਚੜੇ।

ਜਿਦ ਜਾਨ ਸਭ ਕੁਝ ਕੋਲ ਜੋ ਹੈ ਮੇਰੇ,
ਤੇਰੇ ਨਾਂ ਲਾ ਦਿਆਂ,
ਬਣ ਆਸ਼ਿਕ ਦਿਲ ਦਿਆ ਜੋਰੀਆ,
ਜੇ ਇਕ ਵਾਰ ਸਾਡੇ ਬੂਹੇ ਤੇ ਖੜੇ।

ਮਹਿਲ ਮੈਂ ਗਮਾਂ ਦਾ ਸਜਾਇਆ,
ਨੀਕਾਂ ਨਿੱਤ ਵਾਹਵਾਂ ਪੀੜ੍ਹੇ ਦੀਆਂ,
ਹੁੱਕੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਧੋ ਕੇ ਗਮ,
ਮੈਂ ਦਰਾਂ ਤੇ ਵਾਂਗ ਮੇਤੀਆਂ ਜੜੇ।

ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਸਾਡੀ ਮਾਣਮੱਤੀ,
ਧਾਰ ਗਈ ਏ ਰੂਪ ਪੱਤਿਸ਼ੜਾਂ ਦਾ,
ਛੁੱਲ ਦੇ ਵੇਂ ਬੂਰ ਵਾਂਗੂ,
ਨਿੱਤ ਝੱਲਾ ਰੂਪ ਮੇਰਾ ਝੜੇ।

ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਵੇ ਜੱਗ ਸਾਰਾ,
ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਆਵੇ ਜਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ,
ਮੇਰੇ ਪੱਲੇ ਹੀ ਕਿਉਂ ਦੁੱਖ,
ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਰੱਖ ਨੇ ਮੜੇ।

ਨਾਜੂਕ ਜਿਹੇ ਵੇਂ ਸਰੀਰ ਤਾਈਂ,
ਕਾਤੋਂ ਮਾਰੇ ਛਮਕਾਂ ਫਿਰਾਕ ਦੀਆਂ,
ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਮਾਰੀ ਨੂੰ,
ਮਿਲੇ ਮੈਨੂੰ ਗਮ ਨੇ ਬੜੇ।

ਟੱਕ ਮੈਂ ਖੁਆਵਾਂ ਹਿਜਰਾਂ ਦਾ,
ਨਿੱਤ ਨੀ ਨੁਆਵਾਂ ਹੁੱਕੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ,
ਤਾਂ ਵੀ ਗੀਤ ਮੇਰੇ ਹਰ ਵੇਲੇ,
ਗਹੌਦੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨੇ ਲੜੇ।

ਨਾਲ ਤੇ ਗੁਲਾਬੀ ਕਿਨੇ ਰੰਗ,
ਮੈਂ ਰੰਗਾਏ ਸੂਰਤਾਂ ਨੂੰ,
ਪੀਲੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ,
ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਵੇਂ ਰੰਗ ਨਾ ਚੜੇ।

ਸਿਰਲੇਖ ਤੂੰ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਰੱਖ ਲਵੇ

ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗੁਪਤ ਸੁਣਾ ਨਾ ਪਾਵੇ
ਅਥਵਾ ਬਹੁਤ ਕਾਹੂੰ

ਗੁਪਤੀ ਦੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਹੁਣੇ ਨਾ ਜਾਣੇ ਚਾਹੇ

ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨੀ ਵਾਲੀ ਸੁਣੀ
ਗੁਪਤੀ ਦੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਹੁਣੇ ਨਾ ਜਾਣੇ ਚਾਹੇ

ਨਵਯੁਵਕਾਂ ਦੇ ਨਾਂ

ਅਸਾਡੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਤਵਾਰੀਖ,
ਜੇ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦਾ ਜਵਾਰਭਾਟਾ ਨਾ ਬਣ ਸਕੀ,
ਤਾਂ ਲਾਹਨਤ ਹੈ ਸਾਡੀਆਂ ਜਵਾਨੀਆਂ 'ਤੇ
ਜੇ ਰਾਤ ਹੀ ਬਣਨਾ ਹੈ,
ਤਾਂ ਪੂਨਮ ਦੀ ਰਾਤ ਬਣੀਏ,
ਤੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਲੋਅ ਵੰਡੀਏ।
ਜੇ ਦਿਨ ਹੀ ਬਣਨਾ ਹੈ
ਤਾਂ ਦਗਦੀ ਦੁਪਹਿਰ ਬਣੀਏ।

22 ਜਨਵਰੀ 2004

ਰਾਤ ਰਾਨਣੀ

ਰਾਤ ਚਾਨਣੀ ਟਾਵਾਂ-ਟਾਵਾਂ ਤਾਰਾ,
ਚਮ ਚਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਚਮਕਾਰਾ,

ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਸਰਵਰ ਦੇ ਵਿਚ,
ਇਹ ਕਿਸ ਮੁੱਖੜੇ ਦਾ ਲਿਸ਼ਕਾਰਾ।

ਹਿਜਰਾਂ ਦੇ ਪੀੜੇ ਤੇ ਬਹਿਕੇ,
ਅੱਖੀਆਂ ਚੌ ਕਿਰਦੇ ਹੋਝੂ,
ਬਾਤ ਪੀੜਾਂ ਦੀ ਪਾਉਂਦੇ,
ਪਰ ਕੋਈ ਨਾ ਭਰੇ ਹੁੰਗਾਰਾ।

ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਤਪਦੇ ਥਲ ਤੇ,
ਵਾਟਾਂ ਬੜੀਆਂ ਗਾਹੀਆਂ ਸੀ,
ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਦਰ ਮੂਹਰਾਂ ਲੰਘ ਨਾ ਹੋਵੇ,
ਪੈਰ ਹੋ ਗਿਆ ਭਾਰਾ-ਭਾਰਾ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੌੜ ਸਕੇ ਨਾ ਫਰਿਆਦ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਜੇਡਾ ਜੇਰਾ ਸੀ,
ਜਦ ਦਾ ਸ਼ੀਰੀ ਨੂੰ ਹੈ ਤੱਕਿਆ,
ਦਿਲ ਪਿੱਘਲ ਕੇ ਹੋਇਆ ਪਾਰਾ।

ਜਿਸ ਦਿਨ ਦਾ ਮੈਂ ਸੁਪਨੇ ਅੰਦਰ,
ਮਜਨੂੰ ਪਾਗਲ ਹੋਇਆ ਤੱਕਿਆ,
ਤੇਰੀ ਸਹੁ ਦਾ ਨਹੀਂ ਯਕੀਨ ਰਿਹਾ,
ਤੇਰਾ ਹਰ ਵਾਅਦਾ ਜਾਪੇ ਲਾਰਾ।

ਸੁੱਤਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਹਉਕਿਆ ਨੂੰ,
ਦਸਤਕ ਦੇ ਕੇ ਆਪ ਜਗਾਉਂਦੀ ਏ,
ਗੇਕਿਆਂ ਵੀ ਨਾ ਤੇਰੀ ਯਾਦ ਰੁਕੇ,
ਮੇਰਾ ਚੱਲੇ ਨਾ ਕੋਈ ਚਾਰਾ।

ਤੇਰੀ ਖਿੜ ਖਿੜ ਕਰਕੇ ਹਸਦੀ ਦੀ,
ਛੋਟੇ ਨੂੰ ਜਦ ਮੈਂ ਤੱਕਿਆ,
ਮੁੱਠੀ ਵਿਚਲੇ ਰੇਤੇ ਵਾਂਗੂ ਨੀ,
ਕਿਣਕਾ-ਕਿਣਕਾ ਕਿਰ ਗਿਆ ਸਾਰਾ।

ਤੈਂਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਅਵਸਰ ਤੇ,
ਦੇਵਾਂ ਕੀ ਦੱਸ ਵਧਾਈਆਂ ਨੀ,
ਪੀੜ ਹੈ ਇਕ ਅਸੀਸ ਮੇਰੀ,
ਤੇ ਤੋਹਫਾ ਹੈ ਇਕ ਹੰਝੂ ਖਾਰਾ।

ਮੌਤ ਵਿਹਾਜਣ ਚੱਲੇ

ਕਾਲਾ ਬਾਣਾ ਅਸੀਂ ਸੋਗ ਦਾ ਪਾਇਆ,
ਸੂਫੀ ਆਖਣ ਜੱਗ ਵਾਲੇ
ਗਲ ਪਾ ਹਿਜਰਾਂ ਦੀ ਗਾਨੀ,
ਅਸੀਂ ਮੌਤ ਵਿਹਾਜਣ ਚੱਲੇ ਨੀ।

ਚਾਕਾਂ ਵਾਲੀ ਚਾਲ ਅਸਾਡੀ,
ਨਾ ਕਿਸੇ ਖਵਾਈ ਚੂਗੀ ਕੁੱਟ ਕੇ,
ਕੰਨੀਂ ਸਾਡੇ ਗਮ ਦੀਆਂ ਮੁੰਦਰਾਂ,
ਊਂਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੱਲੇ ਨੀ।

ਜਿੰਦਰੀ ਸਾਰੀ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਾ ਕੇ,
ਖੱਟੀ ਅਸੀਂ ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਖੱਟੀ,
ਇਸ਼ਕ ਵਣਜ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕੀਤਾ,
ਕੱਖ ਨਾ ਬਚਿਆ ਪੱਲੇ ਨੀ।

ਪੀੜ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਮੱਬੇ ਸਿਹਰਾ ਬੰਨਿਆ,
ਸੁਰਮਾ ਖੋਰਿਆਂ ਹੰਝੂਆਂ ਨੇ,
ਕੋਈ ਨਾ ਸਾਡਾ ਜਾਂਝੀ ਬਣਿਆ,
ਅਸੀਂ ਵਿਆਂਹਦੜ ਕੱਲਮ ਕੱਲੇ ਨੀ।

ਅਸੀਂ ਬਚਪਨ ਖੇਡਿਆ ਪੀੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ,
ਹਿਜਰਾਂ ਸੰਗ ਹੰਢਾਈ ਜਵਾਨੀ,
ਹੁਣ ਇਹ ਵਗੇ ਵਸਲ ਦੀ ਵਾਅ,
ਸੀਨਾ ਸਾਡਾ ਸੱਲੇ ਨੀ।

ਇਸ ਇਸ਼ਕ ਮਰਜ਼ ਨੇ ਜਿੰਦੜੀ ਸਾਡੀ ਨੂੰ,
ਟਾਹਲੀ ਦੇ ਵਾਂਗੂ ਪੱਛਿਆ ਏ,
ਉਤੋਂ ਲੂਣ ਛਿੜਕਿਆ ਬਿਰਹੋਂ ਦਾ,
ਤਾਂ ਹੀ ਜਖਮ ਅਜੇ ਵੀ ਅੱਲੇ ਨੀ।

ਕਾਲੇ ਫੁੱਲ ਤੇ ਕਾਲੀਆਂ ਕਲੀਆਂ,
ਕਾਲੇ ਲੀੜੇ ਹੇਠ ਲੁਕੋ ਕੇ,
ਸ਼ਗਾਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ
ਕਿਸ ਸੱਜਣ ਸਾਨੂੰ ਘੱਲੇ ਨੀ।

ਮਿਤੀ ਦੇਵ

ਮੇਰੇ ਮਰੇ ਪਈ ਦੇ,
ਸੱਬਹ ਤੇ ਜੁੜੀ ਹੋਈ
ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਨਾਂ,
ਮੇਰੀ ਅੰਤਿਮ ਇੱਛਾ ਦਾ

ਇਹ ਪਰਚਾ ਪੜਿਆ ਜਾਵੇ।
 ਪੜਿਆ ਜਾਵੇ ਰੌਂਦੇ ਬਾਪ ਵੱਲੋਂ,
 ਪੜ੍ਹਕੇ ਇਸ ਤੇ
 ਇਨ ਬਿੰਨ ਅਮਲ ਕਰਿਆ ਜਾਵੇ।
 ਕੁਲਵੰਤ ਮੁਨੀਮ ਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ,
 ਗਾਮਾਂ ਤੇ ਪੀੜਾਂ ਦੀ
 ਸਾਰੀ ਰੋਕੜ ਠੀਕ ਕਰਾ ਦਿਉ,
 ਗਾਮਾਂ 'ਚੋਂ ਹੰਝੂ ਮਨਫੀ ਕਰਕੇ
 ਇਸਨੂੰ ਪੀੜਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿਲਾ ਲਉ
 ਜੇ ਪੀੜਾਂ ਵਧ ਜਾਵਣ ਤਾਂ,
 ਮੈਨੂੰ ਪੀੜਾਂ ਦਾ ਇਕ ਕਫ਼ਨ ਸਿਲਵਾ ਦਿਉ।
 ਜੇ ਗਾਮ ਵਧ ਜਾਵਣ ਤਾਂ,
 ਲੋਗੀ ਦੇ ਕੇ ਮੇਰੀ ਲੋਬ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਲਾ ਦਿਉ,
 ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਆਸ਼ਿਕ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਉ।
 ਜੇ ਲੱਕੜਾਂ ਨਾ ਜੁੜ ਸਕਣ ਮੇਰੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ
 ਤਾਂ ਬੋਟੀ ਬੋਟੀ ਕਰ ਦਿਉ ਲਾਸ਼ ਮੇਰੀ ਨੂੰ
 ਕੁਝ ਬੋਟੀਆਂ, ਗੁਜਰਾਤ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ,
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਘੱਲ ਦਿਉ,
 ਜੇ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਘਾਣ ਕਰਦੇ ਨੇ।
 ਇਕ ਬੋਟੀ ਸੰਸਦ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੁਆਰ ਤੇ ਜੜ੍ਹ ਦਿਉ,
 ਜਿਥੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ,
 ਇਕ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਬਣਦੀ ਹੈ।
 ਇਕ ਬੋਟੀ, ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਈ,
 ਬਾਬਰੀ ਮਸੀਤ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਗੱਡ ਦਿਉ,
 ਤਾਂ ਕਿ ਸਭ ਫਿਰਕਾਪ੍ਸਤਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਕ ਆਵੇ ਖੂਨ ਦੀ।
 ਇਕ ਬੋਟੀ ਦੇ ਦਿਉ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਦੀ ਵਾਲੇ ਕਾਤਲਾਂ ਨੂੰ,
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ (ਨਕਸਲੀਏ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਕਹਿਕੇ)
 ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੁੱਤ ਮਾਰਦਿਆਂ ਦਾ ਚਿੱਡ ਨਹੀਂ ਭਰਿਆ।
 ਇਕ ਬੋਟੀ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ
 ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਮੇਜਾਂ ਤੇ ਪਰੋਸ ਦਿਉ,
 ਜਿਥੇ ਨਿੱਤ ਦਿਨ ਹਕੂਮਤ,
 ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਲ੍ਹੁ ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਘੜਦੀ ਹੈ।
 ਬਚਦੀ ਬੋਟੀ ਉਸ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਉ,
 ਜਿਹਦੇ ਗਾਮ ਨੇ ਉਮਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਕੁਝ ਸੋਚ ਹੈ ਗੈਰਾਵੇ
ਉਪਰ ਪਾਸ ਹੈ ਸੋਚ ਗੈਰਾਵੇ

ਗੈਰਾਵੇ ਹੈ, ਗੈਰਾਵੇ,
ਗੈਰਾਵੇ ਹੈ ਹੈਡੀ ਤਾਫ ਕੈਵੇ

ਗੈਰਾਵੇ ਹੈ, ਗੈਰਾਵੇ, ਅਗਲੇ ਹੈ, ਗੈਰਾਵੇ

ਗੈਰਾਵੇ ਹੈ, ਗੈਰਾਵੇ, ਗੈਰਾਵੇ, ਹੈ, ਗੈਰਾਵੇ

ਕਦੇ ਆਏ ਉਹ

ਕਦੇ ਆਏ ਉਹ ਠੰਡ ਬਣ ਕੇ,
ਕਦੇ ਆਏ ਉਹ ਅੱਗ ਬਣ ਕੇ,
ਅਸੀਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੀਨੇ ਨਾਲ ਲਾਏ।
ਅਸੀਂ ਹੱਸ ਹੱਸ ਕੇ ਜਰ ਲਏ,
ਜੋ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਯਾਰ ਤਸੀਹੇ,
ਰਾਂਝੇ ਵਾਂਗਰ ਜੋਗੀ ਬਣਿਆ,
ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹਿਆ ਵਾਂਗ ਮਸੀਹੇ।

ਸੱਜਣਾ ਦਿੱਤੇ ਗਮ ਜੇ ਹੱਸ ਕੇ,
ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹੱਸ ਕੇ ਦਰਦ ਹੰਢਾਏ।

ਕਦੇ ਆਏ ਉਹ ਪੀੜਾਂ ਬਣਕੇ,
ਕਦੇ ਆਏ ਉਹ ਹੰਡੂ ਬਣਕੇ,
ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹਰਦਮ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਵਸਾਏ।
ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਠੁੱਡ ਮਾਰ ਕੇ,
ਖੇਰੂ ਖੇਰੂ ਸੱਧਰਾਂ ਨੂੰ ਕੀਤਾ, -
ਫਿਰ ਦਿਲ ਦੀ ਭੋਇਂ ਮਿਣੀ,
ਅਸੀਂ ਲਾ ਹਿਜਰਾਂ ਦਾ ਫੀਤਾ।
ਪੀੜਾਂ ਦਾ ਇਕ ਮਹਿਲ ਬਣਾਇਆ,
ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬੁੱਤ ਸਜਾਏ।

ਕਦੇ ਆਏ ਉਹ ਪੱਤਝੜ ਬਣਕੇ,
ਕਦੇ ਆਏ ਉਹ ਹੜ੍ਹ ਬਣਕੇ,
ਅਸੀਂ ਨਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਕੁਮਲਾਏ।
ਕਈ ਵਾਰੀ ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਨੈਣਾਂ 'ਚੋਂ
ਮਸਤੀ ਅਸਾਂ ਨੇ ਪੀਤੀ,
ਜੇ ਕੂਲੇ ਹੱਥਾਂ ਜਹਿਰ ਵੀ ਦਿੱਤਾ,
ਤਾਂ ਵੀ ਨਾਂਹ ਨਾ ਕੀਤੀ।
ਏਨਾ ਕੁਝ ਪੀ ਪੀ ਕੇ ਵੀ,
ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਵੀ ਹਾਂ ਤਿਰਹਾਏ।

ਕਦੇ ਆਏ ਉਹ ਰੱਬ ਬਣਕੇ,
ਕਦੇ ਆਏ ਉਹ ਠੱਗ ਬਣਕੇ,
ਅਸੀਂ ਹਰ ਵਾਰੀ ਹੱਸ ਕੇ ਮੀਡ ਬਣਾਏ।
ਕੌੜਾ ਬੋਲ ਵੀ ਸੱਜਣਾਂ ਦਾ
ਅਸੀਂ ਹੱਸ ਹੱਸ ਕੇ ਜਰਿਆ,
ਗਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਤ ਸੁਣਾਈ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ
ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਵੀ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਿਆ।
ਅਸੀਂ ਯਾਦ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖੀ ਉਸਦੀ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਂ ਵੀ ਸਾਡੇ ਹਨ ਭੁਲਾਏ।

ਕਦੇ ਆਏ ਉਹ ਬਾਤਾਂ ਬਣਕੇ,
ਕਦੇ ਰੰਗਲੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਬਣਕੇ,
ਅਸੀਂ ਝਿਜਕਦਿਆਂ ਨੇ ਸੰਗ ਸੁਲਾਏ।

ਜਿਹੜੇਥ ਤੂੰ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਰੱਖ ਲਵੀਂ

ਕਾਮ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਚੀਰੇ ਵਾਲਾ,
ਚੀਕ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਢਿੱਡੇਂ ਜਾਈ,
ਚੀਸਾਂ ਭੈੜੀਆਂ ਹਾਏ ਨਨਾਣਾਂ,
ਪੀੜ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀਆਂ ਸੱਸਾਂ ਨੀ।

ਉਹ ਤਾਂ ਵੈਲੀ ਬਣ ਕੇ,
ਨਿੱਤ ਗਲੀ ਵਿਚ ਗਾਲਾਂ ਦੇਵੇ,
ਇਹ ਜ਼ਮਾਨਾ ਚੰਦਰਾ ਮੈਨੂੰ ਹੀ,
ਚੁੱਪ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਦੇਂਦਾ ਮੱਤਾਂ ਨੀ।

ਮਹਿਫਲ ਵਿਚ ਚੋਬਰ ਚੁੜ ਕੇ,
ਖਿੱਲੀ ਰਹਿਣ ਉਡਾਉਂਦੇ ਮੇਰੀ,
ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ਕਰੀਆਂ ਨੂੰ,
ਸੁਣਕੇ ਮੈਂ ਕਿੱਦਾਂ ਹੱਸਾਂ ਨੀ।

ਤੱਕਲਾ ਵੀ ਤਾਂ ਤਿੱਖੜਾ ਡਾਢਾ,
ਸੀਨਾ ਸਾਡਾ ਸੱਲਦਾ ਏ,
ਸਮਝ ਨਾ ਆਏ ਇਸਨੂੰ ਤੀਰ ਬਣਾਵਾਂ,
ਜਾਂ ਫਿਰ ਪੀੜ੍ਹਾਂ ਕੱਤਾਂ ਨੀ।

ਲੀਝਿਆਂ ਹੇਠ ਲੁਕੋਏ ਜਿਸਮ ਤੇ,
ਸਭ ਦੀ ਹੀ ਅੱਖ ਰਹਿੰਦੀ ਏ,

ਮਾਂਘ

ਅੱਜ ਮੈਂ ਵਿਚ ਚੇਰਾਹੇ ਨਿਰਵਸਤਰ ਹੋਈ,
ਤਾਂ ਚੁਗਾਈਆਂ ਸਭ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਨੀ।

ਛੁੱਲ ਹੁਸਨ ਦੇ ਸੱਜਣਾਂ ਬਾਝੋਂ,
ਲੱਖ ਵਾਗੀ ਨਿੱਤ ਕੁਮਲਾਉਂਦੇ ਨੇ,
ਚੋਰ ਹੁਸਨ ਦੇ ਕਦੇ ਨਾ ਕੁਮਲਾਏ
ਬੇਸ਼ੱਕ ਚੁਮ-ਚੁਮ ਲੰਘਦੇ ਲੱਖਾਂ ਨੀ।

ਜੋ ਵੀ ਆਇਆ ਮੁੜਿਆ,
ਪਿੰਡੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਇਕ ਪੱਚਰ ਲਾਹ ਕੇ,
ਟਾਹਲੀ ਵਰਗੀ ਦੇਹ ਸੀ ਮੇਰੀ,
ਲਾਹੀਆਂ ਜੱਗ ਨੇ ਸੱਕਾਂ ਨੀ।

ਉਸ ਯੁੱਗ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਯੁੱਗ ਤੱਕ,
ਸਾਡੀ ਸਾਂਝ ਪੁਰਾਣੀ ਦਰਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ,
ਮੱਲੇ ਜੋਰੀ ਕੋਲ ਨੇ ਆਉਂਦੇ,
ਬੇਸ਼ੱਕ ਦੂਰ ਮੈਂ ਧੱਕਾਂ ਨੀ।

ਕਦੇ ਨਾ ਮੁੱਕਿਆ ਗੋਹਾ,
ਗੁਰਬਤ ਦਾ ਨਿੱਤ ਵੱਧਦਾ ਜਾਵੇ,
ਸ਼ਾਮ ਸਵੇਰੇ ਪਕਬਣ ਦੇ ਵਿਚ,
ਪਾਬੀਆਂ ਕਿਰਤ ਦੀਆਂ ਮੈਂ ਪੱਥਾਂ ਨੀ।

ਬੀਬੀ ਦਾਹੜੀ ਵਾਲੇ ਬਾਪੂ ਦੀ,
ਪੱਗ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਇਆ ਵਰਦੀਧਾਰੀ ਨੇ,
ਉਸ ਦਿਨ ਦੀਆਂ ਹਉਂਕੇ ਭਰਦੀਆਂ,
ਸੁਨਮ-ਸੁਨੀਆਂ ਸੱਥਾਂ ਨੀ।

ਗੱਭਰੂ ਕੌਡੀ ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ,
ਪਿੰਜਰ ਬਣਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ਨੇ,
ਪਿੰਡ ਮੇਰੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ,
ਜੋਕਾਂ ਪੀਤੀਆਂ ਰੱਤਾਂ ਨੀ।

ਇਕ ਪਾਸੇ ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕੀਂ,
ਜੋ ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਵੀ ਆਹਰੀ ਨੇ,
ਇਕ ਪਾਸੇ ਬੋਹੁਲ ਨੌਟਾਂ ਦੇ,
ਮੈਂ ਸਾਂਝ ਕੀਹਦੇ ਨਾਲ ਰੱਖਾਂ ਨੀ।

ਇਕ ਗੀਤ ਮੇਰਾ

ਇਕ ਗੀਤ ਮੇਰਾ ਹੈ ਨਾਂ ਭੁਹਾਡੇ,
ਇਸਨੂੰ ਸਾਂਭ-ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਿਉ,
ਪੜ੍ਹਕੇ ਇਸ ਗੀਤ ਮੇਰੇ ਨੂੰ,
ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਦੀ ਰੀਝ ਪੁਗਾ ਦਿਉ।

ਜਿਸ ਵਿਚ ਢੁੱਬਦੀ ਸੋਹਣੀ ਦੀਆਂ,
ਚੀਕਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਸੁਣਦੀਆਂ ਨੇ,
ਇਕ ਗੀਤ ਮੇਰਾ ਜੋ ਵਸਲਾਂ ਦਾ,
ਉਸ ਦਰਿਆ ਦੇ ਵਿਚ ਵਹਾ ਦਿਉ।

ਇਕ ਗੀਤ ਮੇਰਾ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਸੋਹਣਾ,
ਘਰ-ਘਰ ਵਿਚ ਲੋਕ ਸੁਣੀਂਦੇ ਨੇ,
ਉਸ ਗੀਤ ਨੂੰ ਮੁੱਲ ਵੇਚ ਕੇ,
ਇਕ ਆਸ਼ਿਕ ਨੂੰ ਮੁੰਦਰਾਂ ਪਾ ਦਿਉ।

ਉਸ ਗੀਤ 'ਚ ਕੁਝ ਗਗੀਬੀ ਦੇ ਹੰਡੂ ਨੇ,
ਹਉਂਕੇ ਨੇ ਕੁਝ ਅਬਲਾਵਾਂ ਦੇ,
ਗੀਤ ਕਿਰਤ ਦਾ ਮੁੱਲ ਵੇਚ ਕੇ,
ਇਕ ਕਿਰਤੀ ਦੀ ਕੁੱਲੀ ਪਾ ਦਿਉ।

ਜਿਸ ਕੁੜੀ ਨੇ ਦਿਲ ਤੇ ਠੋਕਰ ਮਾਰੀ ਸੀ,
ਉਸ ਦੀ ਹੱਸਦੀ ਫੋਟੋ ਨਾਲ ਟੰਗਣ ਲਈ,
ਇਕ ਗੀਤ ਮੇਰਾ ਜੋ ਗਾਮ ਦਾ ਹੈ,
ਤੁਸੀਂ ਬੀਸੇ ਵਿਚ ਜੁੜਾਅ ਦਿਉ।

ਇਕ ਗੀਤ ਜੋ ਖੁਦ ਦਾ ਦਰਦ ਹੈ ਮੇਰਾ,
ਦੁਨੀਆਂ ਨੇ ਕੀ ਲੈਣਾ ਉਸਤੋਂ,
ਉਹ ਗੀਤ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਿੱਜ ਦਾ ਹੈ,
ਉਸਨੂੰ ਬੇਸ਼ਕ ਤੁਸੀਂ ਗਵਾ ਦਿਉ।

ਮੇਰੇ ਜਿਉਂਦੇ ਤੋਂ ਰਹੇ ਜੋ ਮੇਰੇ ਬਣ ਕੇ,
ਉਹ ਮਰ ਕੇ ਵੀ ਨਾ ਭੁੱਲਣ ਮੈਨੂੰ,
ਇਕ ਗੀਤ ਮੇਰਾ ਜੋ ਮੈਂ ਕਦੇ ਨਾ ਗਾਇਆ,
ਮੇਰੀ ਮੜੀ ਦੇ ਉੱਤੇ ਖੁਣਵਾ ਦਿਉ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਪੈਦਾ

ਚੌਥੇ ਸਾਲ ਦੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ
ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ
ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਸਾਡੀ ਅਤੇ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਯੋਗ ਲਈ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ
ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ
ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਸਾਡੀ ਅਤੇ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਯੋਗ ਲਈ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ
ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ
ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਸਾਡੀ ਅਤੇ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਯੋਗ ਲਈ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ
ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ
ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਸਾਡੀ ਅਤੇ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਯੋਗ ਲਈ

ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ

ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਝੂਠਾ,
ਇਹੁ ਹੈ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਗਲ ਗੂਠਾ,
ਅਸੀਂ ਨਾ ਹੱਥੀਂ ਫੜਨਾ ਵੇਟਾਂ ਦਾ ਠੂਠਾ,
ਅਸੀਂ ਗੱਜ ਵੱਜ ਕੇ ਨਾਹਰਾ ਲਾਈਏ, ਜੈਂ ਹੋਵੇ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਦੀ,
ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਐਸੀ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਜਿਥੇ ਮੁੱਕ ਜਾਵੇ ਵੰਡ ਕਾਣੀ ਯਾਰੋ,
 ਜਿਥੇ ਲੁੱਟ ਦੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਹਾਣੀ ਯਾਰੋ,
 ਜਿਥੇ ਸਭ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਮਾਲਿਕ ਹੋਵਣ,
 ਨਾ ਹੋਵੇ ਕੋਈ ਰਾਜਾ, ਨਾ ਹੋਵੇ ਕੋਈ ਰਾਣੀ ਯਾਰੋ।
 ਸਭ ਦੀ ਜਿੱਥੇ ਰੱਜੀ ਨੀਤ ਹੋਵੇ,
 ਜਿੱਥੇ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤ ਹੋਵੇ।
 ਜਿੱਥੇ ਅਮਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਗੀਤ ਹੋਵੇ,
 ਜਿੱਥੇ ਸਾਂਝਾ ਦੀ ਹੀ ਗੀਤ ਹੋਵੇ।
 ਜਿੱਥੇ ਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਸਰਪੰਚ ਬਰਾਬਰ ਕੁਰਸੀ ਢਾਹੀਦੀ,
 ਜਾਨੂੰ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਐਸੀ ਡਿਕਟੇਟਰਸ਼ਿਪ ਚਾਹੀਦੀ।

ਜਿੱਥੇ ਨਾ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਹੋਵੇ,
 ਜਿੱਥੇ ਹਸਦਾ-ਵਸਦਾ ਹਰ ਸ਼ਹਿਰ ਗਰਾਂ ਹੋਵੇ,
 ਜਿੱਥੇ ਮੇਰ-ਤੇਰ ਨਾ ਭਾਰੂ ਹੋਵੇ,
 ਉਹ ਐਸੀ ਮਿੱਤਰੋ ਥਾਂ ਹੋਵੇ।
 ਜਿੱਥੇ ਦੌਲਤ ਦਾ ਨਾ ਜ਼ੋਰ ਹੋਵੇ,
 ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਨਾ ਚੋਰ ਹੋਵੇ।
 ਜਿੱਥੇ ਨਫਰਤ ਦਾ ਨਾ ਸ਼ੋਰ ਹੋਵੇ,
 ਜਿੱਥੇ ਨਾ ਕੋਈ ਆਦਮ-ਖੋਰ ਹੋਵੇ।
 ਜਿੱਥੇ ਕਾਮੇ ਨੂੰ ਨਾ ਸਹਿਣੀ ਪਵੇ, ਧੌਂਸ ਕਿਸੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦੀ,
 ਜਾਨੂੰ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਐਸੀ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਜਿੱਥੇ ਪਵੇ ਸੱਧਰਾਂ ਦੀ ਵੀ ਕਦਰ ਯਾਰੋ,
 ਐਸਾ ਲਿਆਈਏ ਹੁਣ ਗਦਰ ਯਾਰੋ,
 ਜਿੱਥੇ ਰਹਿਮਤਾਂ ਹੋਣ ਖਲਕ ਦੀਆਂ,
 ਉਤੇ ਖਾਲਕ ਦੀ ਹੋਵੇ ਨਦਰ ਯਾਰੋ।
 ਜਿੱਥੇ ਅਣਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਕੋਈ ਪੈਰੀਂ ਰੋਲ ਸਕੇ,
 ਜਿੱਥੇ ਕੁਆਰੀ ਰੀਝ ਨਾ ਕੋਈ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਧੋਲ ਸਕੇ।
 ਜਿੱਥੇ ਇਕ ਕਾਮਾ ਵੀ ਉੱਚੀ ਬੋਲ ਸਕੇ,
 ਜਿੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਨਫਰਤ ਨਾ ਕੋਈ ਘੋਲ ਸਕੇ।
 ਜਿੱਥੇ ਨਾ ਬਜੂਰਗਾਂ ਤੇ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਹੋਵੇ ਪੱਤ ਸੱਬਾਂ ਵਿਚ ਲਾਹੀਦੀ,
 ਜਾਨੂੰ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਐਸੀ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਚਾਹੀਦੀ।
 ਜਾਨੂੰ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਐਸੀ ਡਿਕਟੇਟਰਸ਼ਿਪ ਚਾਹੀਦੀ।

ਲੋਕ

ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਹਕੂਮਤ ਤੋਂ,
ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹਰ ਵੇਲੇ ਨਾਹਰੇ ਲਾਵਣ ਨੂੰ,
ਮੈਂ ਲੋਕ ਰਾਜ ਦੀ ਧੂਣੀ ਬਾਲੀ ਹੈ,
ਜੇ ਹਾਕਿਮ ਸੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੜਨ ਦਿਉ।

ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਜਿੰਨੀ ਉੱਚੀ ਲਲਕਾਰ ਸੁਣੀਂਦੀ,
ਮੇਰਾ ਖੂਨ ਉਬਾਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ,
ਲੋਕ ਰੋਹ ਜੇ ਸ਼ੋਅਲੇ ਬਣ ਕੇ,
ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਹਿਲੀਂ ਵੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੜਨ ਦਿਉ।

ਲੱਖ ਅੜਿੱਕੇ ਡਾਹਵਣ ਵਾਲੇ,
ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਕਿਣਕਿਆਂ ਵਾਂਗੂ ਉੱਡ-ਪੁੱਡ ਜਾਣੇ ਨੇ,

ਜੇ ਵੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਗਾਹੇ ਅੜਦਾ ਹੈ,
ਉਸਨੂੰ ਅੱਜ ਝੜਨ ਦਿਓ।

ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਕਾਮੇ ਦੇ ਮੁੜਕੇ ਨਾਲ,
ਜਿਸਨੂੰ ਪਾਨ ਚੜ੍ਹੀ ਹੈ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੀ,
ਲੈਲਾਨਾਮਾ ਲੋਕ ਰਾਜ ਦਾ,
ਮੈਨੂੰ ਰਾਜ ਭਵਨ ਦੇ ਬੂਹੇ ਤੇ ਜੜਨ ਦਿਓ।

ਅੱਜ ਨਾ ਰੋਕੋ ਘਰ ਵਿਚ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ,
ਨਾ ਮਾਰੋ ਆਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ,
ਹੁਣ ਤਖਤ ਪਲਟਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆਇਆ,
ਸੰਥਨ ਦੂਟਾ-ਚੌਟਾ ਚੜ੍ਹਨ ਦਿਓ।

ਉਹ ਲਾਉਂਦਾ ਆਇਆ ਹੈ ਅੱਜ ਤੱਕ,
ਝੂਠੇ ਦੋਸ਼ ਸਾਡੇ ਤੇ ਅੱਤ ਦੇ,
ਹੁਣ ਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਕਤਲੇਅਮ ਦਾ,
ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਹਾਕਿਮ ਤੇ ਮੜਨ ਦਿਓ।

ਫਟੀ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਲਈ ਰੋਂਦੇ ਅੰਖਾਣੇ ਨੂੰ,
ਕੌਡ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਤੋਂ ਖੋਣ ਦਿਓ,
ਹੁਣ ਵੱਡੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਵੀ,
ਹਿੱਕ ਤਣ ਕੇ ਇਕ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਖੜਨ ਦਿਓ।

ਨਿਤਾਣੀ ਅਬਲਾ ਆਖੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਨੂੰ,
ਚੰਡੀ ਬਣ ਕੇ ਗੱਜਣ ਦਿਓ,
ਹੁਣ ਕੁਰਸੀ ਡਾਹਵਣ ਵਾਲੇ ਵੰਗਾਰੀ ਨੂੰ,
ਸੰਘੀ ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੀ ਫੜਨ ਦਿਓ।

ਅੱਜ ਤੱਕ ਜਾਤ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ,
ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਾੜਦੀ ਆਈ ਹੈ,
ਹੁਣ ਮੈਂ ਛੁੱਟ ਦੀ ਚਿਣਗ ਖਿਲਾਰੀ,
ਅੱਜ ਹਾਕਿਮ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਲੜਨ ਦਿਓ।

ਮੈਂ ਮਨ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਹੀ,
ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਹਿੱਕ ਤੇ ਉੱਕਰੇ ਨੇ,
ਲੋਕ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਗੀਤ ਮੇਰੇ ਜੇ,
ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ ਲੋਕੀ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦਿਓ।

ਤੂੰ ਮੂਹਰੇ ਤੁਰ

ਇਕ ਅੰਸ਼ ਨੂੰ ਕੁਖ ਵਿਚ ਪਾਲਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜੰਮਣ ਤੱਕ,
ਜੰਮਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਿਆਹੁਣ ਤੱਕ,
ਅਤੇ ਵਿਆਹੁਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਸਦੇ ਮਰਨ ਤੱਕ,
ਤੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਕਿਰਤ ਕਰਦੀ ਏਂ।

ਤੂੰ ਤਾਂ ਜੰਮੀ ਹੀ ਕਿਰਤੀ,
ਤੂੰ ਜਿਸ ਦਿਨ ਜੰਮੀ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿਰਤ ਵੀ ਉਸ ਦਿਨ ਹੀ ਜੰਮੀ ਹੋਵੇ,
ਪੁੰਜੀਵਾਦ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡੇ ਪੁਰਸ਼ਵਾਦ ਦਾ
ਨਿੱਤ ਦਿਹਾੜੇ ਜ਼ੁਲਮ ਤੂੰ ਹੀ ਜਰਦੀ ਏਂ।

ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਕਿਰਤਾਂ ਨੇ,
ਇਕ ਕਵੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਗਾਜੇ ਤੱਕ,
ਸਭ ਤੇਰੀ ਹੀ ਤਾਂ ਕਿਰਤ ਹੈ,
ਫਿਰ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਕਿਰਤਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦੀ ਏਂ।

ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਣ ਵਾਲੀਆਂ,
ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀਆਂ,
ਨਿੱਤ ਦਿਨ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਰਤਾਂ ਰਚਣ ਵਾਲੀ,
ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹਰਦੀ ਏਂ।

ਮਨੂੰ ਰਿਹਾ ਤੈਨੂੰ ਨਿੰਦਾ, ਬਣ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹਮਜੌਲੀ,
ਤੈਨੂੰ ਨਾਬਾਂ ਬਾਘਨ ਆਖਿਆ, ਤੂੰ ਨਾ ਬੋਲੀ,
ਭਰੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਕੌਰਵਾਂ-ਪਾਡਵਾਂ ਪੱਤ ਦਰੋਪਤ ਦੀ ਰੋਲੀ,
ਯੁੱਗਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਹੈ ਬਣੀ ਮਰਦ ਦੀ ਗੋਲੀ,
ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਏਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਝੁਰਦਾ ਹਾਂ,
ਤੂੰ ਮੂਹਰੇ ਤੁਰ, ਮੈਂ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਦਾ ਹਾਂ।

ਤੂੰ ਲੀਹ ਪਾ, ਰਾਹ ਆਪ ਬਣੂਗਾ,
ਤੂੰ ਤੁਰ, ਕਾਫਲੇ ਬਣਦਿਆਂ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣੀ,
ਤੂੰ ਰਚਨਾ ਕਰ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦੀਵੇ ਦੀ,
ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਹਨੂਰੇ ਜੱਗ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੋਈ ਜੋਤ ਨਹੀਂ ਜਗਣੀ।
ਮੈਂ ਕੋਈ ਅਹਿਸਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ,
ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਵੰਗਾਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ,
ਬਹੁਤ ਹੋ ਗਿਆ,
ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਰਹਿ ਲਈ,
ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ,
ਹੱਦਾਂ ਵਿਚ,
ਕੈਦਾਂ ਵਿਚ,
ਤੂੰ ਬਾਹਰ ਆ
ਚੰਡੀ ਬਣਕੇ ਦਿਖਾ,
ਹੁਣ ਤੇਰੀ ਵਾਰੀ ਹੈ।
ਤੂੰ ਤੁਰ ਤੇ ਮੈਂ ਵਕਤ ਦੇ ਸਫੇ ਤੇ,
ਤੇਰੀ ਜਿੱਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਉੱਕਰਦਾ ਹਾਂ,
ਤੂੰ ਮੂਹਰੇ ਤੁਰ, ਮੈਂ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਦਾ ਹਾਂ।
ਤੂੰ ਮੂਹਰੇ ਤੁਰ.....

ਆਦਿਕਾ

ਮੇਰੇ ਤੌ

ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਫੋਕੀ ਜੈ-ਜੈ ਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਣੀ।
 ਮੇਰੇ ਤੌ ਉਹਨਾਂ ਬੁਲ੍ਹੀਆਂ ਦੀ
 ਸਿਫਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਣੀ,
 ਜੋ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਬਿੜਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ।
 ਮੇਰੇ ਤੌ ਉਸ ਚਾਲ ਦੀ
 ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਣੀ,
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਦਮਾਂ ਵਿਚ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਨਾਂ-ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ,
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਮੰਜ਼ਿਲ-ਏ-ਮਕਸੂਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।
 ਮੇਰੇ ਤੌ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖੀਆਂ ਦੀ,
 ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਣੀ,
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰੋਹ ਖੂਨ ਬਣ ਕੇ ਨਹੀਂ ਉੱਤਰਦਾ,
 ਮੇਰੇ ਤੌ ਉਸ ਦਿਲ ਦੀ
 ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਣੀ,
 ਜੋ ਫੌਜੀ ਬੂਟਾਂ ਦੀ ਟਾਪ ਤੇ ਧੜਕਦਾ।
 ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣੀ ਚਾਹੁੰਨਾਂ
 ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਪੜ੍ਹੇ ਤਾਂ
 ਸੂਹੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਰਗੀ ਲਾਲੀ,
 ਸਾਰੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਫੈਲ ਜਾਵੇ।
 ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ
 ਤਲੀ ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਭਖਦਾ ਅੰਗਿਆਰਾ
 ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।
 ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਨਾ ਕਿ
 ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ

ਸਿਰਲੇਖ ਤੂੰ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਰੱਖ ਲਵੀ

59

ਹਰ ਜਲਸੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਵੇ,
ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ,
ਹਰ ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਭਿੱਜੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰੇ ਦਾ ਬੋਲ ਬਣੇ,
ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ,
ਮਿੱਟੀ ਲਿੱਬੜੇ ਜਵਾਕ ਦੀ ਲੋਗੀ ਬਣੇ,
ਕਾਲਜ ਜਾਂਦੇ ਜਵਾਨ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਤੇ ਹੋਵੇ,
ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ, ਜ਼ਬਾਨੀ ਯਾਦ।
ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ,
ਹਗੀ ਭਾਹ ਮਾਰਦੇ ਖੇਤਾਂ ਅੰਦਰ
ਜੱਟ ਹੇਕਾਂ ਲਾ ਲਾ ਕੇ ਗਾਉਣ
ਤੇ ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ,
ਚੁਣੂ ਗੁੰਡਿਆਂ ਵਿਚ ਪਿਗੀ,
ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਇਕ ਮੁਟਿਆਰ
ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਦੇਵੇ।
ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ
ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਤੜਫ਼ ਹੋਵੇ
ਤੇ ਮੜਕ-ਰੜਕ ਵੀ ਹੋਵੇ।
ਤੋਲ-ਤੁਕਾਤਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ,
ਮੈਥੋਂ ਨਹੀਂ ਬੱਝ ਹੋਣਾ,
ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਜ਼ਾਦ ਫਿਜਾਵਾਂ ਦਾ,
ਵਾਸੀ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਨਾ।
ਮੈਥੋਂ ਇਸ਼ਕੀਆ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਹੀ ਆਸ ਨਾ ਰੱਖਿਓ,
ਮੈਂ ਤਾਂ ਪੀੜਾਂ 'ਚੋਂ ਵੀ ਲੋਕ ਰੋਹ ਭਾਲਦਾਂ,
ਮੈਂ ਤਾਂ ਬਿਰਹੋਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਨਕਲਾਬ ਪਾਲਦਾਂ।
ਜੇ ਮੈਨੂੰ 'ਸ਼ਿਵ' ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ,
ਤਾਂ ਘੱਟ ਪਿਆਰੇ 'ਪਾਸ' ਤੇ 'ਉਦਾਸੀ' ਵੀ ਨਹੀਂ।
ਉਹ ਗੱਲ ਹੋਰ ਹੈ ਕਿ
ਪ੍ਰਬੰਸਕ ਮੈਂ ਪਾਤਰ, ਜਗਤਾਰ ਦਾ ਵੀ ਹਾਂ।
ਪਰ ਮੈਂ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ,
ਅੰਬਰਾਂ ਦੇ ਤਾਰੇ ਤੋੜਨ ਦੀ,
ਹਿਮਾਕਤ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ,
ਹਾਂ ਮੈਂ ਲੋਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ
ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ
ਬਗਾਵਤ ਜੂਰ ਕਰਾਂਗਾ।
ਮੈਥੋਂ ਨਿਰਾ ਇਸ਼ਕ-ਮੁਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਹੋਣਾ।

ਦੂਲੇ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਰਾਹਵਾਂ ਦੀ,
ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ।
ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਖੁੱਸੀ, ਖੁੱਸੀ ਨੀ ਜਿੰਦੇ ਮੇਰੀਏ,
ਰੋ ਕੇ ਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾ ਸੁੱਤੀ, ਸੁੱਤੀ ਨੀ ਜਿੰਦੇ ਮੇਰੀਏ।

ਮਹਾਂਬਲੀ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਦ ਤਾਂ ਪਲ ਪਲ ਆਉਂਦੀ ਏ, ਜਾਪਾਨ-ਚੰਗਾ ਰੂਪੀ ਰੂਪੇ
ਬਾਲ ਕੰਵਰ ਦਲੀਪ ਨੂੰ ਮਿਲਣੇ ਲਈ ਮਮਤਾ ਕੁਰਲਾਉਂਦੀ ਏ।

ਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾ

ਸਾਡੇ ਕਸਕ ਕਾਲਜੇ ਉੱਠੀ, ਉੱਠੀ ਨੀ ਜਿੰਦੇ ਮੇਰੀਏ,
ਰੋ ਕੇ ਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾ ਸੁੱਤੀ, ਸੁੱਤੀ ਨੀ ਜਿੰਦੇ ਮੇਰੀਏ।

ਉੱਚਾ ਤਖਤ ਲਾਹੌਰ ਦਾ, ਰੰਗਿਆ ਲਹੂ ਦੇ ਨਾਲ,
ਜਿੱਥੇ ਰੀਝ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਹੋਵੇ ਨਿੱਤ ਹਲਾਲ।
ਇਹ ਰੀਤ ਅਜੇ ਨਾ ਮੁੱਕੀ, ਮੁੱਕੀ ਨੀ ਜਿੰਦੇ ਮੇਰੀਏ,
ਰੋ ਕੇ ਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾ ਸੁੱਤੀ, ਸੁੱਤੀ ਨੀ ਜਿੰਦੇ ਮੇਰੀਏ।

ਅਟਾਗੀ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਮੋਇਆ ਨੀ,
ਸਤਲੁਜ ਦਾ ਪਾਣੀ ਉਸ ਦਿਨ ਦਾ ਰੱਤਾ ਹੈ ਹੋਇਆ ਨੀ।
ਉਛਲਿਆ ਕਦੀ ਫੇਰ ਨਾ ਉੱਚੀ, ਉੱਚੀ ਨੀ ਜਿੰਦੇ ਮੇਰੀਏ,
ਰੋ ਕੇ ਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾ ਸੁੱਤੀ, ਸੁੱਤੀ ਨੀ ਜਿੰਦੇ ਮੇਰੀਏ।

ਕਾਬਲ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਤੱਕ, ਪਾਉਂਦੇ ਸਿੰਘ ਘੂਕਰ ਸੀ,
ਡੋਰਾਰ ਦਾ ਲਾਣਾ ਸਾਰਾ, ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦਾ ਕੂਕਰ ਸੀ।
ਅੱਜ ਕਿਉਂ ਕਿਸਮਤ ਸਾਥੋਂ ਰੁੱਸੀ, ਰੁੱਸੀ ਨੀ ਜਿੰਦੇ ਮੇਰੀਏ,
ਰੋ ਕੇ ਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾ ਸੁੱਤੀ, ਸੁੱਤੀ ਨੀ ਜਿੰਦੇ ਮੇਰੀਏ।

ਸਾਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ, ਸਭ ਸੀਸ ਨਿਵਾਉਂਦੇ ਸੀ,
ਵੇਲ੍ਹਾ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਪੈਰੀਂ ਜਦ ਤਲੀਆਂ ਲੋਕ ਵਿਛਾਉਂਦੇ ਸੀ।
ਅੱਜ ਰਹੀ ਪੈਰ ਨਾ ਜੁੱਤੀ, ਜੁੱਤੀ ਨੀ ਜਿੰਦੇ ਮੇਰੀਏ,
ਰੋ ਕੇ ਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾ ਸੁੱਤੀ, ਸੁੱਤੀ ਨੀ ਜਿੰਦੇ ਮੇਰੀਏ।

ਵਸਦੇ ਰਸਦੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ, ਆ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਚੂੰਡਿਆ,
ਖੋਟ ਬਚੀ ਹੈ ਸਿੰਘਾਂ ਲਈ, ਸੋਨਾ ਸਾਰਾ ਹੂੰਝਿਆ।
ਸੀ ਨੀਤ ਕਦੋਂ ਦੀ ਭੁੱਖੀ, ਭੁੱਖੀ ਨੀ ਜਿੰਦੇ ਮੇਰੀਏ,
ਰੋ ਕੇ ਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾ ਸੁੱਤੀ, ਸੁੱਤੀ ਨੀ ਜਿੰਦੇ ਮੇਰੀਏ।

ਤਖਤ ਗਿਆ, ਸਾਡਾ ਤਾਜ ਗਿਆ, ਮਾਨ ਗਰੂਰ ਗਿਆ,
ਬਾਨ ਗਈ, ਸਾਡਾ ਰਾਜ ਗਿਆ, ਦੂਰ ਕੋਹਿਨੂਰ ਗਿਆ।
ਹੁਣ ਤਾਂ ਰੱਤ ਨਾੜਾਂ ਵਿਚ ਸੁੱਕੀ, ਸੁੱਕੀ ਨੀ ਜਿੰਦੇ ਮੇਰੀਏ,
ਰੋ ਕੇ ਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾ ਸੁੱਤੀ, ਸੁੱਤੀ ਨੀ ਜਿੰਦੇ ਮੇਰੀਏ।

ਕਬਜ਼ਾ ਸਿੱਖ ਘਰ ਤੇ ਗੈਰਾਂ ਦਾ ਦਿਉ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਤੋੜ੍ਹ,
ਘੱਲ ਐਸੇ ਤੀਰ ਤੂੰ ਦਾਤਾ, ਜਿਹੜੇ ਰੁਖ ਦੇਣ ਵੈਗੀ ਦਾ ਮੋੜ।
ਇਹੀਓ ਅਰਦਾਸ ਮੇਰੀ ਏ ਸੁੱਚੀ, ਸੁੱਚੀ ਨੀ ਜਿੰਦੇ ਮੇਰੀਏ,
ਰੋ ਕੇ ਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾ ਸੁੱਤੀ, ਸੁੱਤੀ ਨੀ ਜਿੰਦੇ ਮੇਰੀਏ।

કલામ આસુકી

ਮੁਣ ਸਜਨੀ,
ਤੂੰ ਹੀਰ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਹੋਵੇ,
ਤੂੰ ਸਾਹਿਬਾਂ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਹੋਵੇ,
ਪਰ ਮੈਂ ਨਾ ਰਾਂਝਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹਾਂ,
ਨਾ ਹੀ ਮਿਰਜ਼ਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।
ਰਾਂਝਾ ਤਾਂ ਚੌਪਰੀਆਂ ਦਾ ਪੁੱਤ ਸੀ,
ਮਿਰਜ਼ੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹਰ ਪਲ ਬੱਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ,
ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਟੁੱਟੇ ਜਿਹੇ ਸਾਈਕਲ ਦਾ ਹੀ ਪਾਂਧੀ ਹਾਂ।
ਨਾ ਤਾਂ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਹੀ ਮੇਰੇ ਸਾਈਕਲ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹਨ,
ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੈਥੋਂ ਰੱਬ ਫਰਦਾ ਹੈ।
ਤੇਰੇ ਪਿਉ ਦਾ ਤਾਂ, ਪੂਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ
ਚੰਮ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਚਲਦਾ ਹੈ,
ਤੇ ਉਸਦੇ ਹਕਮ ਬਿਨਾਂ,

ਇਕ ਪੱਤਾ ਵੀ ਨਾ ਹਲਦਾ ਹੈ।
 ਮੇਰਾ ਪਿਉ ਤਾਂ ਇਕ ਅਣਜਾਣਿਆ ਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਹੈ,
 ਜੋ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਜੰਮ ਕੇ,
 ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮਰਨ ਜੋਗਾ ਰਹਿ ਗਿਆ।
 ਜਿਹਦੀ ਅੱਧੀ ਬੱਗੀ ਹੋਈ, ਕਰੜ ਬਰੜੀ ਦਾੜੀ ਵਿਚ
 ਇਕ ਫਿਕਰ ਅਟਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ,
 ਜਿਹਦੀਆਂ ਛੂੰਘੀਆਂ ਛੂੰਘੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ,
 ਇਕ ਹੰਝੂ ਲਟਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ,
 ਜਿਹਦੇ ਸੁੱਕੇ, ਸਿਕਰੀ ਜੰਮੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ,
 ਬੇਬੇ ਦਾ ਨਾਂ ਭਟਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ।
 ਕਾਲਜ ਦੇ ਗੋਟ ਤੌਂ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਦੇ ਬਾਰ ਤੱਕ,
 ਘਰ ਦੇ ਬਾਰ ਤੌਂ ਲੈ ਕੇ ਬਿਉਟੀ ਪਾਰਲਰ ਤੱਕ,
 ਕਾਲਜ ਦੇ ਚੌਂਕੀਦਾਰ ਤੌਂ ਲੈ ਕੇ,
 ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੇ ਗੋਟਕੀਪਰ ਤੱਕ
 ਤੈਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਅੱਖਾਂ ਰੋਜ਼ ਦੇਖਦੀਆਂ,
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਬੁੱਲ,
 ਤੈਨੂੰ ਹੀਰ ਆਂਹਦੇ ਆ,
 ਤੇ ਕੁਝ ਇਕ ਸੋਹਣੀ ਸਾਹਿਬਾ।
 ਪਰ ਮੈਂ ਜਦ ਕਦੇ ਵੀ,
 ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ,
 ਤੇਰੀ ਗਲੀ ਵਿਚ ਗੋੜਾ ਮਾਰਦਾ
 ਜਾਂ ਤੇਰੇ ਕਾਲਜ ਵੱਲ ਫੇਰਾ ਪਾਊਂਦਾ,
 ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਘੂਰ ਕੇ ਦੇਖਦੇ ਨੇ।
 ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਹਨਾਂ ਕਿ
 ਤੂੰ ਹੀਰ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਹੋਵੇ,
 ਤੂੰ ਸਾਹਿਬਾ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਹੋਵੇ,
 ਮੈਂ ਨਾ ਤਾਂ ਜੋਗੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹਾਂ,
 ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਉਪਾਲ ਕੇ ਲਿਜਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।
 ਜੇ ਲੈ ਵੀ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ,
 ਅਗਲਿਆ ਗੋਲ ਚੌਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੰਘਣ ਦੇਣਾ,
 ਅੱਜਕਲੁ ਕੈਦੋਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸੈਲਫੋਨਾਂ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਏ
 ਤੇ ਮੇਰਾ ਸਾਈਕਲ ਬਹੁਤਾ ਤੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਦੌੜ ਸਕਦਾ।
 ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਹਨਾਂ ਕਿ
 ਮੈਂ ਨਾ ਰਾਂਝਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹਾਂ,
 ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਿਰਜ਼ਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।

ਜਜਬਾਤ

ਗਮ ਦੇ ਦੇਸ ਦਾ ਵਾਸੀ ਹਾਂ ਮੈਂ, ਪੀੜਾਂ ਦਾ ਹਾਂ ਹਮਸਾਇਆ,
ਬਿਰਹਾ ਮੇਰਾ ਘਰ ਹੈ ਲੋਕੋ, ਮੈਂ ਆਸ਼ਕ, ਇਸ਼ਕ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਾਤ।

ਨਿੱਤ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣੀਦੇ ਓ, ਗੱਲਾਂ ਦੇਸ-ਬਦੇਸ ਦੀਆਂ,
ਕਦੇ ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਸੁਣਿਓ, ਨੈਣੋਂ ਕਿਰਦੇ ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਵੀ ਬਾਤ।

ਜਲ ਦੇ ਬਾਝੋਂ ਸਾਗਰ ਕੀ, ਸੂਰਜ ਬਾਝ ਸਵੇਰਾ ਕੀ,
ਕੀ ਹਾਂ ਮੈਂ ਮਹਿਬੂਬਾ ਬਾਝੋਂ, ਕੀ ਭੌਰੇ ਦੀ ਹੈ ਫੁੱਲ ਬਿਨਾਂ ਔਕਾਤ।

ਜਿਸ ਪਲ ਅਸੀਂ ਮਿਲੇ ਸਾਂ, ਪਰਥਤ ਛਾਵੇਂ ਦਰਿਆਂ ਦੇ ਕੰਢੇ,
ਫੇਰ ਕਦੇ ਨਾ ਮੁੜਕੇ ਆਈ, ਉਹ ਕੱਚ-ਕੁਆਰੀ ਰਾਤ।

ਉਹ ਦਰਿਆ ਸਾਡੇ ਵਸਲ ਦਾ ਸ਼ਾਹਦੀ, ਹਿਜਰ ਦਾ ਸਾਖੀ,
ਉਸ ਦਰਿਆ ਦੇ ਤੇਜ ਵਹਾਅ ਵਿਚ, ਵਹਿ ਗਏ ਸਾਰੇ ਜਜਬਾਤ।

ਮਿਰਨਾਵੇਂ

ਰੁੱਤ ਬਹਾਰ ਦੀ ਖਾ ਗਏ, ਦੈਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਡਾਹਢੇ,
ਪੱਤਝੜ ਵਿਚੋਂ ਕਿੱਥੋਂ ਲੱਭੀਏ, ਹਰਿਆਂ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰਨਾਵੇਂ।

ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸਿਰ ਗਠੜੀ ਚੁੱਕ ਕੇ, ਦੇਸ-ਬਦੇਸ ਬਖੇਰੇ ਗਾਹੇ,
ਦਰ-ਦਰ ਜਾ ਕੇ ਅਲਖ ਜਗਾਈ, ਮਿਲੇ ਨਾ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰਨਾਵੇਂ।

ਭੁੱਖੇ ਢਿੱਡ ਇਕ ਪਰਿਦਾ, ਰੋਵੇ, ਕੁਰਲਾਵੇ ਤੇ ਸੌਵੇਂ ਨਾ,
ਮਿਲ ਕੇ ਜੋ ਆਪਾਂ ਲੱਭ ਸਕੀਏ ਕਿਧਰੋਂ ਚੰਦਰੀਆਂ ਭੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰਨਾਵੇਂ।

ਗਰਭ ਜੂਨ ਵਿਚ ਮਰਨਾ ਲਿਖਿਆ, ਕਿਸਮਤ ਧੀਆਂ ਦੀ,
ਜਿੱਥੇ ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਹੋਵੇ ਪਲਦੀ, ਕਿੱਥੋਂ ਲੱਭੀਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰਨਾਵੇਂ।

ਲੂੰਈ ਲੂੰਈ ਫੁੱਟਦੀ ਦਾੜੀ ਤੇ, ਨਾ ਫਿਰਿਆ ਹੋਏ ਉਸਤਰਾ ਨਾਈ ਦਾ,
ਜਿਸ ਪੱਗ ਦਿਆਂ ਪੇਚਾਂ ਵਿਚ ਸਿਰਦਾਰੀ ਅਟਕੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰਨਾਵੇਂ।

ਚੜ੍ਹਦੀ ਉਮਰੇ ਨਿਗ੍ਰਾ ਚੜ੍ਹੇ ਜੋ, ਜੁਲਮੀ ਪੁਲਿਸ ਦਰੋਗੇ ਦੇ,
ਲੱਭਦੇ ਫਿਰਦੇ ਮਾਪੇ, ਪਰ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁੱਤਾਂ ਦੇ ਸਿਰਨਾਵੇਂ।

ਸਿੰਗਾਰ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਰੌਲਾ ਪਾਵੇ, ਝੁਰਮਟ ਅੱਲੜ੍ਹ ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ,
ਕਿਹੜੀ ਦੱਸ ਪਰਾਂਦੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛੀਏ, ਲੰਮੀਆਂ ਕਾਲੀਆਂ ਗੁੱਤਾਂ ਦੇ ਸਿਰਨਾਵੇਂ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰੁੱਤੀਂ ਬਾਗ-ਬਹਾਰ ਨੱਚੇ, ਤੇ ਫੁੱਲ ਵਸਲ ਦੇ ਖਿੜਦੇ,
ਰਹਿ ਗਈ ਯਾਦ ਹੀ ਬਾਕੀ, ਗੁੰਮ ਗਏ ਸਾਬੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੁੱਤਾਂ ਦੇ ਸਿਰਨਾਵੇਂ।

ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਬੜੀ ਮਹਾਨ, ਪੁੱਠੀ ਰੀਤ ਯੁੱਗਾਂ ਤੋਂ ਇਸਦੀ,
ਜਿਉਂਦੇ ਇਨਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁੱਛੇ ਨਾ, ਪੂਜਣ ਲੋਕੀਂ ਬੁੱਤਾਂ ਦੇ ਸਿਰਨਾਵੇਂ।

ਪੱਥਰ

ਪੱਥਰ ਸੰਗ ਪੱਥਰ ਟਕਰਾਵੇ
 ਤਾਂ ਨਿਕਲੇ ਇਕ ਚੰਗਿਆੜੀ,
 ਉਹ ਚੰਗਿਆੜੀ ਜਿਹੜੀ ਘਾਹ-ਛੂਸ ਨੂੰ ਸਾੜੇ,
 ਤੇ ਭਾਂਬੜ ਬਣ ਬਣ ਕੇ ਭੜਕੇ।
 ਪਰ ਦੋ ਪੱਥਰ ਨੇ ਇਸ ਯੁੱਗ ਦੇ
 ਇਕ ਕਿਸਾਨ ਦੂਜਾ ਮਜ਼ਦੂਰ
 ਪਰ ਜਦ ਇਹ ਦੌਨੋਂ ਪੱਥਰ ਟਕਰਾਉਂਦੇ ਨੇ,
 (ਜਾਂ ਅਕਸਰ ਟਕਰਾਉਂਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ)
 ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ 'ਚੋਂ ਵੀ ਅੱਗ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ,
 ਇਹ ਅੱਗ ਭਾਂਬੜ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਬਣਦੀ ਹੈ।
 ਪਰ ਇਹ ਅੱਗ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸਾੜਦੀ,
 ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਘਾਹ-ਛੂਸ ਨੂੰ,
 ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਲੋਟਾਂ ਨੂੰ,
 ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਦਲਾਲਾਂ ਨੂੰ,
 ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸਾੜਦੀ
 ਇਹ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਸਾੜਦੀ ਹੈ,
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਾੜਦੀ ਹੈ।
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਾੜਦੀ ਹੈ।

ਸਿਰਲੇਖ ਤੂੰ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਰੱਖ ਲਵੇਂ

ਕਿਰਤ ਦੇ ਰੀਤ

ਮੌਜੂ ਤਖਤ ਹਜਾਰਿਊਂ ਨੱਠ ਤੁਰਿਆ,
ਸਾਰੀ ਪੈਲੀ ਬੈਅ ਕਰਕੇ,
ਮੇਰਾ ਅੱਜ ਦਾ ਧੀਦੇ ਰਾਂਝਾ,
ਚਾਕਰ ਬਣਿਆ ਹੈ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦਾ,
ਉਹ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਜੋ ਮਿਲ ਮਾਲਕ ਹੈ,
ਜਾ ਕਹਿ ਦੇਈਏ ਕਿ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦਾ ਚੂਚਕ ਹੈ।
ਉਸਦੇ ਵੀ ਇਕ ਧੀ ਹੈ,
ਧੀ ਹੈ ਕੱਲਮ ਕੱਲੀ,
ਉਨ ਕੁਝੀ ਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ ਹੀਰ ਜਿਹਾ।
ਪਛ ਮੇਰਾ ਅੱਜ ਦਾ ਰਾਂਝਾ
ਉਨ ਨਾਲ ਕੀ ਇਸ਼ਕ ਕਮਾਊਂ?
ਉਹ ਤਾਂ ਕਦੇ ਨੀਵੀਂ ਚੁੱਕ ਕੇ,
ਉਸ ਹੀਰ ਨੂੰ ਤੱਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ।
ਹੀਰ ਰਾਂਝੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸਭ
ਕੀਤੇ ਯੁੱਗ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੇ
ਉਸ ਥੀਤੇ ਯੁੱਗ ਦੇ ਗੀਤ ਸੁਣਾਕੇ,
ਮੇਰਾ ਅੱਜ ਨਾ ਬਰਬਾਦ ਕਰੋ।
ਵਿਲਕ-ਮੁਸ਼ਕ ਦੀਆਂ ਕੈਦਾਂ 'ਚੋਂ,
ਜਿਵੇਂ ਕਿਰਤ ਦੇ ਗੀਤ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰੋ।

ਉਹ ਫਰਿਹਾਦ ਹੀ ਕੀ ਸੀ,
ਤੈਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਜੋ ਪਰਬਤ ਤੋੜਨ ਚੜਿਆ
ਮੇਰਾ ਫਰਿਹਾਦ ਤਾਂ ਝੱਲਾ ਏਨਾ,
ਅਪਣੀ ਪੱਥਰ ਦਿਲ ਸੀਰੀ ਦਾ,
ਪੱਥਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਸਾਰਾ,
ਕਿਨ ਤੇਸੇ ਤੋਂ ਤੋੜ ਆਇਆ
ਜਕ ਮਹਿਨ-ਮਹੱਲ, ਸਭ ਕੋਠੀਆਂ-ਬੰਗਲੇ
ਕੁਝੀ ਪੰਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ਬਿਖੇਰ ਆਇਆ।
ਉਹ ਛੂਨ ਵਗਾਕੇ ਨਾੜਾਂ 'ਚੋਂ,
ਲੋਕ ਚੌਅ ਭਰ ਆਇਆ ਹੈ,
ਕੋਥੇ ਲੋਕੇ ਤੁਸੀਂ ਮੁੜਕੇ ਦੀ,
ਗੀ ਲੱਖਿਓ ਟੀਜਾਦ ਕਰੋ।
ਵਿਲਕ ਮੁਲਕ ਦੀਆਂ ਕੈਦਾਂ 'ਚੋਂ,
ਜਿਵੇਂ ਕਿਰਤ ਦੇ ਗੀਤ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰੋ।

ਇਕ ਵਾਅਦਾ

ਕਵੀਓਂ ਅਤੇ ਕਵਿਤਗੀਓਂ,
ਸੁੱਚੇ ਜਲ ਵਾਂਗੂੰ ਨਿੱਤਗੀਓਂ।
ਛੱਡ ਕੇ ਖਹਿੜਾ ਅੱਜ ਕਲਪਨਾ ਦਾ,
ਤੁਸੀਂ ਵਾਰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗਾਓਂ ਵੇ,
ਇਕ ਵਾਅਦਾ ਅੱਜ ਕਰਦੇ ਜਾਓਂ ਵੇ।

ਕੋਟ ਕਬੂਲੇ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਦਾ, ਭਰਿਆ ਦਰਬਾਰ ਪਿਆ,
ਲੱਖ ਲਾਹਨਤ ਹੋਊ ਤੁਹਾਨੂੰ, ਜੇ ਰਾਂਝਾ ਅੱਜ ਵੀ ਹਾਰ ਗਿਆ।
ਵਿਚ ਭਰੀ ਕਚਹਿਗੀ ਦੇ,
ਖੇਡਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਵੇਂ ਲੋਕੋਂ,
ਹਾਸੀ ਧੀਂਦੇ ਦੀ ਭਰਦੇ ਜਾਓਂ ਵੇ,
ਇਕ ਵਾਅਦਾ ਅੱਜ ਕਰਦੇ ਜਾਓਂ ਵੇ।

ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਣਾ, ਘੁਲ ਗਿਆ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਜੋ ਜ਼ਹਿਰ,
ਕਿਹੜੇ ਯੁੱਗ ਦਾ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ, ਧੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੈਰ।
ਨਾਨਕੀ ਜਿਹੀ ਭੈਣ ਨੂੰ,
ਗੁਜਰੀ ਜਿਹੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ,
ਨਾ ਕੁੱਖ ਵਿਚ ਕਤਲ ਕਰਾਓਂ ਵੇ,
ਇਕ ਵਾਅਦਾ ਅੱਜ ਕਰਦੇ ਜਾਓਂ ਵੇ।

ਬੋਡੀ ਨਾ ਰੂਹ 'ਚੋਂ ਮਰਜੇ ਜਜ਼ਬਾ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ,
ਦਿਲ 'ਚੋਂ ਨਾ ਭੁੱਲਿਓ ਚੇਤਾ, ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਦਾਨੀ ਦਾ।
ਛੇ ਅਰਬ ਲੋਕਾਈ ਦੇ,
ਸੀਸ ਟਿਕੇ ਨੇ ਧੜ ਤੇ,
ਤੁਸੀਂ ਤਲੀਆਂ ਤੇ ਸੀਸ ਟਿਕਾਓਂ ਵੇ,
ਇਕ ਵਾਅਦਾ ਅੱਜ ਕਰਦੇ ਜਾਓਂ ਵੇ।

ਮੇਰੇ ਯੁੱਗ (ਪੰਜਾਬ) ਦੇ ਭਲਿਓ ਲੋਕੋਂ ਵੇ,
ਤੁਸੀਂ ਕਤਲ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਰੋਕੋਂ ਵੇ,
ਅਮਨਾਂ ਦੀ ਸਹੁੰ ਪਾ ਕੇ,
ਪਾਕਿ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਮੱਥੇ ਲਾਓਂ ਵੇ,
ਇਕ ਵਾਅਦਾ ਅੱਜ ਕਰਦੇ ਜਾਓਂ ਵੇ।

ਲਹੂ ਤੇ ਲੋਹਾ

ਲੋਹ ਕਾਲ ਤੋਂ ਲੋਹ-ਕਬਾ ਤੱਕ
ਭਵਾਰੀਖ ਹੈ ਮੇਰੀ ਹੀ ਸਾਰੀ,
ਨੋਹੇ ਤੇ ਲਹੂ ਨਾਲ ਰੰਗੀ ਹੋਈ,
ਭਰੀ ਹੋਈ।

ਚਲ ਤੋਂ ਤਲਵਾਰ ਤੱਕ,
ਤਲਵਾਰ ਤੋਂ ਕਲਾਸ਼ਨੀਕੋਵ ਤੱਕ
ਜ਼ਰਾ ਨੋਹੇ ਦਾ ਹੀ ਸਫਰ ਹੈ
ਚਰ ਰੋਜ਼ ਦਿਲ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਵਾਰ
ਚਰ ਰੋਜ਼ ਲਿਬੜਦੀ ਹੈ ਤਲਵਾਰ
ਮੇਰੇ ਲਹੂ ਦੇ ਨਾਲ।

ਨੋਹੇ ਦੀਆਂ ਸੀਖਾਂ ਅੰਦਰ
ਲੋਹੇ ਦੀ ਕਲਮ ਨਾਲ
ਨਿਖਦਾ ਹਾਂ ਇਕ ਨਜ਼ਮ ਮੈਂ
ਲਹੂ 'ਚ ਛੁਬੋਕੇ ਨੋਕ
ਇਕ ਅਧਿਆਇ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ
ਫਿਰ ਆਤਮ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ
ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਲੋਕ।

ਇਹ ਲੋਹੇ ਤੇ ਲਹੂ ਵਿਚਾਲੇ
ਕਿਨਾ ਕੁਝ ਗਹਿਣੇ ਧਰਦਾ ਹਾਂ?
ਕਿਨਾ ਕੁਝ ਜਿੱਤ ਕੇ ਹਰਦਾ ਹਾਂ?
ਨੋਖ ਵਾਰੀ ਜੀਂਦਾ ਹਾਂ
ਤੇ ਫਿਰ ਜੀ ਕੇ ਮਰਦਾ ਹਾਂ।

ਲੋਹੇ ਦੀ ਨਗਰੀ ਵਿਚ
ਗਰਮ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦਾ ਹਾਂ।

ਨੋਹੇ ਦੀ ਭੱਠੀ ਅੰਦਰ
ਇਨ ਦਾ ਗੋਸ਼ਤ ਧਰਦਾ ਹਾਂ।

ਤੇ ਫਿਰ
ਇਕ ਦੂਆ ਕਰਦਾ ਹਾਂ
ਵਜਦੇ ਰਹਿਣ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ।

ਆਇਮਘਾਤੀ ਰਾਹ 'ਤੇ

ਐ ਸੱਤਾ ਦੇ ਤਾਜ਼ਦਾਰੇ
 ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇ,
 ਸਭ ਛੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਦੀ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ
 ਤੇ ਵਾਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ।
 ਬੱਸ ਮੈਂ ਹੁਣ ਨਾ ਤਾਂ ਜਪੁਜ਼ੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਉਣੇ ਹਨ
 ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕ
 ਮੈਂ ਹੁਣ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕੁੜੀਆਂ-ਚਿੜੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਤੱਕ ਕੇ
 ਉੱਚੀ ਸਾਰੀ ਹੇਕ ਨਾਲ
 ਇਕ ਲੱਚਰ ਜਿਹਾ ਗੀਤ ਗਾਇਆ ਕਰਾਂਗਾ।
 ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕੈਲੰਡਰ ਲਾਹ ਕੇ
 ਹੁਣ ਐਸ਼ਵਰਿਆ ਦੀ ਅੱਧਰੀ ਤਸਵੀਰ ਲਾਵਾਂਗਾ।
 ਤੇ ਅਡਵਾਨੀ ਦੀ ਭੜਕੀਲੀ ਤਕਰੀਰ ਸੁਣਾਂਗਾ।
 ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਜਾਣਾ ਮੈਂ ਛੱਡ ਹੀ ਦਿਆਂਗਾ।
 ਬੱਸ ਕੁਝ ਕਾਮੀ ਜਿਹੇ ਨਾਵਲ ਪੜਿਆ ਕਰਾਂਗਾ।
 ਤੇ 'ਗਰਲ ਫਰੈਂਡ' ਜਾਂ 'ਜੂਲੀ' ਫਿਲਮਾਂ ਦੇਖਿਆ ਕਰਾਂਗਾ।
 ਲਿਖਿਆ ਵੀ ਕਰਾਂਗਾ ਬੱਸ ਕੁਝ ਵਿਕਾਉ ਜਿਹੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ
 ਪਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਸੁੱਚੀ ਕਥਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਾਂਗਾ।
 ਬੱਸ ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡਾ ਸਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ।
 ਇਹ ਦੇਸ, ਇਹ ਢਾਂਚਾ, ਇਹ ਸਰਕਾਰ,
 ਇਸ ਮਘਦੀ ਹੋਈ ਲੁੱਟ ਵਿਚੋਂ
 ਮੈਂ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਹਿੱਸਾ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।
 ਮੈਂ ਅੱਧਰੀ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਵੀ
 ਤੁਹਾਡੀ ਮੂਨੀ ਕੁਰਸੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਲੁਕੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।
 ਮਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਪੈ ਜਾਏ।
 ਬੱਸ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸੰਗਦਾ
 ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਸ ਦੇਸ ਸੇਵਾ ਦੇ (ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਉਸਾਰੀ ਦੇ)
 ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਦਾ ਨਿਮਾਣਾ ਜਿਹਾ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਬਣਾ ਲਓ।

ਆਮਰਪਾਲੀ

ਜਾਂ ਡਿਊਢੀ ਵਿਚੋਂ ਪਰਦਾ ਚੁੱਕਿਆ,
 ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਸਾਹਵੇਂ ਉਹ ਸਾਕਾਰ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ,
 ਵੈਸ਼ਾਲੀ ਦੀ ਉਹ ਮੋਹਕ ਮੂਰਤ,
 ਵਿਹੜੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ।
 ਉਸਨੂੰ ਤੱਕਦਿਆਂ ਰੱਜ ਨਾ ਆਵੇ ਮੈਨੂੰ,
 ਸੁਹਜ-ਸਵਾਦਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ।
 ਉਸਦੀ ਕੰਡ ਦੇ ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ
 ਹੋ-ਹੋ ਕਰਦੀਆਂ, ਮਾਰਖੋਗੀਆਂ,
 ਗਾਮ ਦੀਆਂ ਕੂੰਜਾਂ ਦੀ ਇਕ ਡਾਰ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ।
 ਆਪ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ
 ਠੂਹ ਉਸਦੀ ਪਰ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ।
 ਅੱਖੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸੁਪਨਾ
 ਦਿਲ ਵਿਚ ਵਸਾਕੇ ਯਾਦ ਕਿਸੇ ਦੀ
 ਉਡੀਕ ਰਹੀ ਉਹ, ਬੜੀ ਉਤਾਵਲ,
 ਬਾਹਵਾਂ ਨੂੰ ਉਲਾਰ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ।
 ਇਹ ਸਭ ਅਜਬ ਨਜ਼ਾਰਾ,

ਸ਼੍ਰੀਸ਼ੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਤੱਕਿਆ,
ਉਸਨੂੰ ਤੱਕਕੇ, ਉਸਦਾ ਹੋ ਜਾਵਣ ਦੀ,
ਹਸਰਤ ਮੇਰੀ ਬੈਚੇਨ ਬੜੀ ਸੀ।
ਉਹ ਛੂਹੇ ਤੇ ਮਰ ਮੁੱਕ ਜਾਵੇ,
ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤੀਬਰ ਆਸ ਜਿਹੀ ਸੀ,
ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਜਿਹੀ ਸੀ।
ਨਗਰ ਵੈਸ਼ਾਲੀ ਵਿਚ ਲੱਖ ਮੁਟਿਆਰਾਂ,
ਪਰ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਖਾਸ ਜਿਹੀ ਸੀ,
ਇਕ ਗੱਲ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਾ ਆਏ,
ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਖਬਰ ਨਾ ਕਾਈ,
ਕਿਉਂ ਉਹ ਏਨੀ ਉਦਾਸ ਜਿਹੀ ਸੀ।
ਹੂਹ ਉਸਦੀ ਅੰਦਰ ਸੀ ਜਜ਼ਬਾ ਜੀਵਨ ਦਾ,
ਪਰ ਦੇਹ ਉਸਦੀ ਪੀੜਾ ਦੀ ਇਕ ਲਾਸ਼ ਜਿਹੀ ਸੀ।
ਮੇਰੀ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਏ ਉਹ,
ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਦਿਲ ਨੂੰ ਧਰਵਾਸ ਜਿਹੀ ਸੀ।
ਬੇਕਾਬੂ ਜਿਹੇ ਜਜ਼ਬੇ ਮੇਰੇ,
ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਭਾਵਾਂ ਸੰਗ ਟਕਰਾਏ,
ਕੁਝ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਵਹਿਣ 'ਚ ਵਹਿਕੇ,
ਮੈਂ ਕੁਝ ਇਕ ਬੋਲ ਅਲਾਏ,
ਤੇਰਾ ਵਤਨ ਸਵੱਖੀ ਕਿਥੇ?
ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਹਾਂ ਅਣਜਾਣ।
ਪਰ ਵੈਸ਼ਾਲੀ ਵਰਗੀ ਏ ਇਹ ਨਗਰੀ ਤੇਰੀ,
ਤੂੰ ਸੁਪਨ ਰੂਪ ਹੈ ਆਮਰਪਾਲੀ ਦਾ
ਨਾ ਏਸ ਜਨਮ ਨਾ ਓਸ ਜਨਮ,
ਕਦੇ ਵੀ, ਮੈਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਨਹੀਂ ਬੁੱਧ ਵਰਗਾ।
ਪਰ ਜੇ,
ਤੂੰ ਆਮਰਪਾਲੀ ਬਣ ਜਾਏ,
ਆਮਰਪਾਲੀ ਬਣਕੇ ਦੇ ਦੇਵੇ ਜ਼ਹਿਰ ਵੀ ਜੇ,
ਤਾਂ ਬਿਨ ਇਜਕੇ ਹੀ ਪੀ ਜਾਵੇ,
ਤੇਰੇ ਹੱਥਾਂ ਮਰਕੇ ਵੀ 'ਆਮਰਪਾਲੀ'
'ਕੰਵਰ' ਲੱਖ ਬਰਸ ਉਮਰ ਜੀ ਜਾਵੇ।

ਨੋਟ - “ਆਮਰਪਾਲੀ, ਸਵੱਖ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰੀ, ਨਰਤਕੀ ਤੇ ਗਾਇਕਾ ਸੀ ਜੋ ਵੈਸ਼ਾਲੀ ਦੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬਾਗ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਲਿਛਵੀਗਣਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਲਈ ਗਾਊਣ ਵਾਲੀ ਅੰਬਾਪਾਲੀ ਬੁੱਧ ਦੀ ਭਗਤਨੀ ਬਣ ਗਈ ਤੇ ਫਿਰ ਬੁੱਧ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਊਣ ਲੱਗੀ, ਰਾਜਿਆਂ ਲਈ ਗਾਊਣਾ ਛੱਡ ਕੇ।”

ਫਰਾਬ

ਟੁੰਟੇ ਦਿਲ ਤੇ ਟੁੰਟੇ ਤਾਰੇ ਵਿਚ ਬੜਾ ਫਰਕ ਹੁੰਦੈ,
 ਵਾਅਦੇ ਤੇ ਲਾਰੇ ਵਿਚ ਬੜਾ ਫਰਕ ਹੁੰਦੈ।
 ਪਿਉ ਤੇਰੇ ਦੀ ਬੇਵਕਤ ਮੌਤ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਹੈ,
 ਪਰ ਮੈਂ ਰੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ,
 ਨਿੱਜ ਦੇ ਰੋਣੇ ਜੇ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਵਾਂ,
 ਤਾਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ,

ਕਿਉਂਕਿ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮੰਨ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ।
 ਤੇਰੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ
 ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਇਸ਼ਕ ਕਰ ਲੈਣ ਵਿਚ,
 ਅਤੇ ਤਲੀ 'ਤੇ ਸੀਸ ਧਰ ਲੈਣ ਵਿਚ ਬੜਾ ਫਰਕ ਹੁੰਦੈ,
 ਸਿਦਕ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਬਲ ਜਾਣ ਵਿਚ
 ਤੇ ਚੁੱਪ ਚੁਪੀਤੇ ਜੂਲਮ ਜਰ ਲੈਣ ਵਿਚ ਬੜਾ ਫਰਕ ਹੁੰਦੈ।
 ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਤੇਰੇ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ,
 “ਇਹ ਕੌਣ ਹੈ?”
 ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਇਕੋ ਜਵਾਬ ਸੀ,
 “ਮਿੱਤਰਾ, ਇਹ ਵੈਸ਼ਾਲੀ ਦੀ ਆਮਰਪਾਲੀ ਹੈ।”
 ਪਰ ਤੇਰਾ ਇੱਹ ਸਵਾਲ ਜੋ ਤੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਕੀਤਾ,
 “ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈ?”
 ਤਾਂ ਸੱਚ ਜਾਣੀ, ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ
 ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ?
 ਬੇਵਡਾ ਜਿਹਾ ਖਾਬ ਹਾਂ,
 ਜਾਂ ਉਦਾਸ ਜਿਹੀ ਪੌਣ ਹਾਂ,
 ਜਾਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ
 ਆਸ਼ਿਕ ਹਾਂ ਮੈਂ ਦੀਵਾਨਾ ਨਹੀਂ,
 ਆਮਰਪਾਲੀ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਨਹੀਂ।
 ਮੇਰੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਹੋਰ ਨੇ,
 ਮੇਰੇ ਟੀਚੇ ਹੋਰ ਨੇ।
 ਤੂੰ ਸੱਚ ਮੰਨੀ,
 ਦੇਹ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਬੜਾ ਫਰਕ ਹੁੰਦੈ,
 ਬੰਦੇ ਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਵਿਚ ਬੜਾ ਫਰਕ ਹੁੰਦੈ।
 ਮੈਂ ਕੰਵਰ ਹਾਂ ਤੇ ਕੰਵਰ ਹੀ ਰਹਾਂਗਾ,
 ਪਰ ਬੁੱਧ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਾਂਗਾ,
 ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ,
 ਤੇ ਕਰਦਾ ਰਹਾਂਗਾ।
 ਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ
 ਸਾਡੇ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਨਾਂਅ ਤੇ,
 ਤੇਰੇ ਅਣਕਹੇ ਸ਼ਿਕਵੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਬੋਲ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।
 “ਜੇ ਕਲੀ ਦਾ ਨਾ ਦਰਦ ਪਛਾਣੋਂ, ਉਹ ਭੌਰ ਕਿਹੜੇ ਕੰਮ ਦਾ,
 ਜੋ ਆਮਰਪਾਲੀ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਜਾਣੇ, ਉਹ ਬੁੱਧ ਕਦੇ ਕਦੇ ਜੰਮਦਾ।”

ਆਮਰਪਾਲੀ ਪਿਆਰੀਏ,
 ਤੈਬਾਂ ਫਾਸਲੇ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹਾਂ,
 ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਤੇਰੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹਾਂ।
 ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ,
 ਭਲੇ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਬਿਨਾਂ ਵਜਾ ਬਦਨਾਮ ਹੋ ਜਾਣਾ,
 ਤੇ ਸਾਡੇ ਸਿਆਣੇ ਵੀ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ
 ਕਿ ‘ਬਦ ਚੰਗਾ ਬਦਨਾਮ ਬੁਰਾ’।
 ਫਿਰ ਜੇ ਇਕ ਇਹੋ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ,
 ਤਾਂ ਤੂੰ ਜੇਰਾ ਕਰਕੇ ਝੱਲ ਲੈਂਦੀ,
 ਪਰ ਹੌਰ ਜੇ ਭਾਣਾ ਵਰਤ ਗਿਐ।
 ਚੜਦੀ ਉਮਰੇ,
 ਜਦ ਸੁਪਨੇ ਬੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ,
 ਉਸ ਉਮਰੇ ਜੇ ਸੁਪਨੇ ਟੁੱਟ ਜਾਣ,
 ਤੇ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ
 ਸਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਬਾਪੂ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਨਾ ਰਹੇ
 ਤਾਂ ਦੁੱਖ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ

ਅੰਗ-ਸੰਗ

ਤੇ ਜਿੰਦਗੀ ਭਾਰੀ-ਭਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ,
 ਹਉਕਿਆ, ਹੰਝੂਆਂ ਤੇ ਹਾਵਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀ-ਭਰੀ
 ਬੰਦਾ ਟੁੱਟ-ਫੁੱਟ ਜਾਂਦੈ,
 ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਾਂਗਰ ਤਿੜਕ ਜਾਂਦੈ,
 ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਤਾਲ ਬਿੜਕ ਜਾਂਦੈ,
 ਤਿੜਕੇ ਤੇ ਬਿੜਕੇ ਬੰਦੇ,
 ਅਧਮੋਏ ਜਿਹੇ ਹੋ ਕੇ,
 ਦਿਨ ਕੱਢਦੇ ਨੇ।

ਪਰ ਤੂੰ ਇੰਜ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ,
 ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੀ ਸੌਂਹ,
 ਤੂੰ ਇੰਜ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ,
 ਤੂੰ ਬੜਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰਨਾ ਹੈ,
 ਇਕ ਇਤਿਹਾਸ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਰਚਣਾ ਹੈ,
 ਤੂੰ ਉਸਦੀ ਗਵਾਹ ਬਣਨਾ ਹੈ,
 ਤੇ ਹਮਰਾਜ ਵੀ।

ਮੈਂ ‘ਰੰਧਾਵੇ’ ਵਾਂਗੂ ਅਕਲ ਦਾ ਕੋਟ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ,
 ਪਰ ਉਹਦੇ ਵਰਗੀ ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ।

ਮੈਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰੀਂ,
 ਨਾ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਖਾਤਿਰ ਜਿਉਂ ਸਕਦਾ ਹਾਂ,
 ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਰਨ ਦਾ ਝੂਠਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਜਿਉਣ-ਮਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਪਰ ਯਕੀਨ ਰੱਖੀਂ,
 ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਫੇਰ ਜਨਮ ਮਿਲਿਆ,
 ਤੇ ਜੇ ਮੇਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤਾਜ ਹੋਇਆ,
 ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਖਾਤਿਰ ਜਿਉਵਾਂਗਾ ਵੀ,
 ਤੇ ਹੱਸ ਕੇ ਮਰਾਂਗਾ ਵੀ।

ਸੱਜਣੀ, ਤੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਹੋਣਗੇ
 ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਸਹਿਣੇ ਵੀ ਪੈਣਗੇ,
 ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਮੇਰੀ ਮੌਤ ’ਤੇ ਨਾਜ ਕਰੀਂ,
 ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਤੇਰੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਰਹਾਂਗਾ।

ਭਾਵੇਂ ਹੁਣ ਵੀ ਮੈਂ ਤੈਬੋਂ ਫਾਸਲੇ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹਾਂ,
 ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਤੇਰੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹਾਂ,
 ਤੇਰੇ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਸ਼ਗੀਕ ਹਾਂ,
 ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਹਾਂ
 ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹਾਂਗਾ।

ਇਤਿਹਾਸ

ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਹੈ,
 ਸਾਡਾ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦਾ ਕਾਫਲਾ ਹੈ,
 ਤੁਹਾਡੀ ਗਦਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸੜਕ ਹੈ,
 ਤੁਹਾਡੀ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਕੇ ਜਿਉਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਹੈ,
 ਸਾਡੀ ਤਲੀ ਉਤੇ ਸੀਸ ਰੱਖਣ ਦੀ ਮੜਕ ਹੈ।
 ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ, ਵਕਤ ਦੇ ਹਰ ਦੌਰ ਅੰਦਰ
 ਸਾਡੇ ਸਿਰਾਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਪੈਂਦੇ ਨੇ
 ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਛੁੱਲ ਪੈਂਦੇ ਨੇ।
 ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਬੱਸ ਮੈਤ ਤੋਂ ਡਰਨ ਦਾ ਰਾਹ ਹੈ,
 ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਜੂਝ ਮਰਨ ਦਾ ਚਾਅ ਹੈ।
 ਸਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਤਲਵਾਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ
 ਵੈਰੀ ਸਾਡੀ ਹਰ ਸਰਕਾਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ
 ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ, ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਹਰ ਮੌਜੂਦਾ 'ਤੇ
 ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਅੱਤਵਾਦੀ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ
 ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਸੱਤਵਾਦੀ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹੋ।
 ਪਰ ਤੁਹਾਡਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ ਛੁੱਲ੍ਹੀ ਹੋਈ ਬੇਹੀ ਚਾਹ ਵਰਗਾ
 ਤੇ ਸਾਡੀ ਤਵਰੀਖ ਹੈ,
 ਦੁੱਧ ਦਾ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦਾ ਸਮੁੰਦਰ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਕਵਿਤਾ

ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਕਵਿਤਾ
ਦੋਵੇਂ ਸਕੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਨੇ
ਜਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਮਾਵਾਂ-ਧੀਆਂ।
ਮੇਰੀ ਹਰ ਕਵਿਤਾ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਰਗੀ ਏ,
ਜਾਂ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੀ ਇਕ ਕਵਿਤਾ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ?
 ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ।
 ਪਰ ਇਹ ਜਾਨਣ ਜਾਂ ਨਾ ਜਾਨਣ ਨਾਲ
 ਫਰਕ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।
 ਮੇਰੀ ਹਰ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਹਰ ਸ਼ਬਦ,
 ਮੈਂ ਬੜਾ ਹੀ ਬੋਚ-ਬੋਚ ਕੇ ਲਿਖਦਾ ਹਾਂ।
 ਪਰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ, ਵਕਤ ਦੇ ਨਾਲ
 ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ ਵਾਲਾ ਚਿੱਟਾ ਕਾਗਜ਼,
 ਭੂਰਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਕੇ ਫਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
 ਤੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਤੋਂ
 ਮੇਰੇ ਚਿਹਰੇ
 ਵਰਗਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
 ਤੇ ਸੱਚ ਜਾਣਿਓ
 ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਮਨ ਵੀ
 ਉਬੜ-ਖਾਬੜ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
 ਮੇਰੀ ਹਰ ਕਵਿਤਾ,
 ਸੰਪਾਦਕ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚੋਂ
 ਪੋਲੇ ਜਿਹੇ ਸਰਕ ਕੇ।
 ਕੁਝ ਹੀ ਪਲਾਂ ਅੰਦਰ
 ਰੱਦੀ ਦੀ ਟੋਕਰੀ ਵਿਚ ਜਾ ਡਿੱਗਦੀ ਹੈ
 ਤੇ ਸਹੁੰ ਖਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ
 ਮੇਰੀ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਅਉਧ ਵੀ ਏਨੀ ਕੁ ਹੀ ਹੈ।
 ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦਾ ਕੀ ਏ?
 ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਬੋਲਣਾ ਨਹੀਂ
 ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲ ਵਾਧੂ ਵਕਤ ਨਹੀਂ।
 ਵਾਧੂ ਜਿਹਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ ਇਕ
 ਇਸ ਭਰੇ ਹੋਏ ਮੇਲੇ ਅੰਦਰ।
 ਦੋਸਤੋਂ,
 ਮੇਰੀ ਹਰ ਕਵਿਤਾ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਰਗੀ ਏ
 ਜਾਂ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੀ ਇਕ ਕਵਿਤਾ ਹੈ,
 ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ
 ਪਰ ਸਾਂਝੀਆਂ ਤੇ ਸਕੀਆਂ
 ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹਨ।

ਆਮਰਪਾਲੀ ਨਾਲ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ

ਇਹ ਉਦਾਸ ਜਿਹੀ ਰਾਤ, ਬੜੇ ਹੀ ਗਮਰੀਨ ਦਿਨ ਮਗਰੋਂ ਆਈ ਏ,
ਥੌਰੇ ਕਿਸਦਾ ਪਿਆਰ ਮੰਗੇਂਦੀ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਹਿਜਰਾਂ ਦੀ ਤਿਰਹਾਈ ਏ,
ਇਕ ਗੱਲ ਨੇ ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਨੂੰ, ਫਿਕਰ ਦੀ ਧੂਣੀ ਲਾਈ ਏ,
ਤੇਰੀਆਂ ਸਿਸਕੀਆਂ ਦੀ, ਮਾਸੂਮ ਜਿਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੀ ਅੜੀਏ,
ਮੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਤੱਕ ਆਈ ਏ।

ਨਾ ਨੀ ਅੜੀਏ, ਇਉਂ ਨਾ ਕਰ,
ਤੈਨੂੰ ਸੌਂਹ ਹੈ ਮੇਰੀ, ਢਾਹ ਨਾ ਢੇਰੀ।

ਤੇਰੇ ਇਕ ਦੁੱਖ ਦੇ ਉਤੋਂ, ਵਾਰ ਦਿਆਂ ਮੈਂ ਹਾਸੇ ਸਾਰੇ,
ਤੇਰੀ ਹੀ ਹਨ ਸੁੱਖ ਮੰਗਦੇ, ਮੇਰੇ ਨੀ ਅਰਦਾਸੇ ਸਾਰੇ,
ਦੇ ਜਾ ਮੈਨੂੰ ਹੰਝੂ ਆਪਣੇ, ਲੈ ਜਾ ਅੱਜ ਦਿਲਾਸੇ ਸਾਰੇ,
ਛੋਹਲ ਨਾ ਹੰਝੂ ਅੜੀਏ, ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਲੇ ਡਾਹਦੇ,
ਤੇਰੀ ਰੱਤ ਦੇ ਹਨ ਪਿਆਸੇ ਸਾਰੇ।

ਆ ਨੀ ਅੜੀਏ, ਬਹਿ ਨੀ ਅੜੀਏ, ਮੇਰੇ ਦਮ ਦੀ ਤੂੰ ਹਮਦਮ ਬਣਜਾ,
ਮੇਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਦੁੱਖ ਮਿਲਾਦੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਹਾਸਿਆਂ ਦੀ ਸਰਗਮ ਬਣਜਾ,
ਫੁੱਲਾਂ ਵਰਗਾ ਦਿਲ ਖਿੜ ਜਾਵੇ, ਐਸਾ ਤੂੰ ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਮੌਸਮ ਬਣਜਾ,
ਜੋ ਅਜ਼ਾਦੀ ਹੈ ਸੁਪਨਾ ਮੇਰਾ, ਮੈਂ ਜਿਸ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਮਰਨਾ ਹੈ,
ਉਸ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਤੂੰ ਪਰਚਮ ਬਣਜਾ।

‘ਆਮਰਪਾਲੀ’ ਤੂੰ ਬਣਜਾ ਨੀ ਮੇਰੀ, ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਦੀ ਧੜਕਣ ਬਣਜਾ,
ਬਣਜਾ ਲੈਅ ਤੂੰ ਮੇਰੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦੀ, ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਤੂੰ ਬਿਰਕਣ ਬਣਜਾ,
ਬਣਜਾ ਸੋਚ ਉਡਾਰੀ ਮੇਰੀ, ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਖੰਭਾਂ ਦੀ ਤੂੰ ਫੜਕਣ ਬਣਜਾ,
ਜਿਹੜੀ ਅੱਗ ਹੈ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ, ਲਟ-ਲਟ ਬਲਦੀ ਵੀਹ ਵਰਿਆਂ ਤੋਂ,
ਉਸ ਅੱਗ ਦੀ ਤੂੰ ਭੜਕਣ ਬਣਜਾ।

ਆਮਰਪਾਲੀ ਦੀ ਰੂਹ ਦੇ ਬੋਲ

ਸੋਹਣੀ ਆਮਰਪਾਲੀ ਅੱਜ, ਮੇਰੇ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ,
ਮੈਨੂੰ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ।
ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼਼ਰ ਦਾ ਇਸ਼ਕ ਅਜ਼ਲੀ, ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕੀਤਾ,
ਉਸ ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਇੰਜ ਉਲਾਮਾ ਦੇਣ ਲੱਗੀ।

ਬਾਈ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਭਰ ਉਮਰ ਵਿਚ ਵੇ, ਜੇ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਇਸ਼ਕ ਪੁਰਾ ਸਕਦਾ,
ਸਕਦਾ ਨਹੀਂ ਉੱਡ ਅਸਮਾਨ ਉੱਚੇ, ਗੀਝਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੰਢਾ ਸਕਦਾ।
ਫਿਰ ਦੱਸ ਵੇ ਭਲੇ ਲੋਕਾ, ਸਾਂਭ ਜਵਾਨੀ ਕਿਥੋਂ ਲੈ ਜਾਏਂਗਾ ਤੂੰ,
ਬਰੇਆਮ ਬਾਂਹ ਮੇਰੀ ਜੇ ਨਹੀਂ ਫੜ ਸਕਦਾ, ਤਾਂ ਕੀ ਇਸ਼ਕ ਕਮਾਏਂਗਾ ਤੂੰ।

ਇਨਕਲਾਬੀ ਦੱਸ ਕੀ ਸੁਆਹ ਦਾ ਏਂ, ਜੇ ਅੱਜ ਖੁੱਲ੍ਹੁ ਕੇ ਇਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ,
ਤਲੀ ਤੇ ਦੱਸ ਟਿਕਾਏਗਾ ਸੀਸ ਕਿੱਦਾਂ, ਜੇ ਤਲੀ ਤੇ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਧਰ ਸਕਦਾ।
ਪੀੜ ਜਰੇਗਾ ਕਿਵੇਂ ਤਸੀਹਿਆਂ ਦੀ, ਜੇ ਪੀੜ ਤੂੰ ਹਿਜਰ ਦੀ ਨਹੀਂ ਜਰ ਸਕਦਾ,
ਹੋਵੇਂਗਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦ ਕਿੱਦਾਂ, ਜੇ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਲਈ ਨਾ ਮਰ ਸਕਦਾ।

ਪਿਉ ਮਰੇ ਦਾ ਦੁੱਖ ਪਹਾੜ ਜਿੱਡਾ, ਜੇ ਤੂੰ ਆਣ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵੰਡਾ ਸਕਦਾ
ਚੱਲ ਕੇ ਕੋਲ ਨਾ ਮੇਰੇ ਆ ਸਕਦਾ, ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਕੀ ਚੱਟਣਾ ਹੈ।
ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ, ਭਾਵੇਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸਹੀ ਚੰਨਾ,
ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਮੁੱਲ ਤਾਂ ਤੂੰ ਆਪੇ ਵੱਟਣਾ ਹੈ।

ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਤਾਂ ਹੈ ਹੱਦ ਹੁੰਦੀ, ਪਰ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਕੋਈ ਨਾ ਹੱਦ ਯਾਰਾ,
ਜੇ ਕੁਝ ਦੇਵੇਂ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ, ਤੈਨੂੰ ਦੇਵਾਂਗੀ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਯਾਰਾ।
ਪਰ ਤੇਰੇ ਜਿਹੇ ਵੇ ਕਾਗਜ਼ ਕਾਲੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਕਈ ਹਨ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਚੌਰ ਦੇਖੇ,
ਲਿਖਦੇ ਪਏ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹੀਰ, ਸੋਹਣੀ ਦੀਆਂ, ਪਰ ਅਮਲਾਂ ਵਿਚ ਨੇ ਹੋਰ ਦੇਖੇ।

ਇਸ਼ਕ ਖਾਤਿਰ ਤਲੀ 'ਤੇ ਦਿਲ ਜੇ ਰੱਖ ਲਵੇਂ, ਤਾਂ ਤਲੀ 'ਤੇ ਸੀਸ ਰੱਖ ਕੇ ਮੈਂ ਦਿਖਾ ਦਿਆਂਗੀ,
ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਛੱਡ ਸੋਹਣਿਆਂ ਵੇ, ਤੇਰੀ ਬਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਇਤਿਹਾਸ ਬਣਾ ਦਿਆਂਗੀ।
'ਕੰਵਰ' ਤੇਰੇ ਵੇ ਇਕ ਦੀਦ ਲਈ, ਮੈਂ ਰੋਜ਼ ਉਡੀਕਾਂ ਕਰਦੀ ਹਾਂ,
ਅਗ਼ਜ਼ਿਕ ਬਣਕੇ ਆਵੇਂ ਤੂੰ ਇਕ ਵਾਰੀ, ਮੈਂ ਨਿੱਤ ਬਨੇਰੇ ਦੀਵਾ ਧਰਦੀ ਹਾਂ।"

ਏਨਾ ਕਹਿਕੇ ਆਮਰਪਾਲੀ ਮੇਰੀ, ਫੇਰ ਵਤਨ ਆਪਣੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਚੱਲੀ,
ਕਰ ਗਈ ਉਹ ਬੇਜਾਨ ਮੈਨੂੰ ਤੇ ਮੇਰੀ ਸੁਰਤ ਵੀ ਉਸ ਨਾਲ ਹੀ ਰੁੜ ਚੱਲੀ।

ਜੀਵਨ

ਬਾਈ ਵਰਿਆਂ ਦਾ ਹੋ ਚੌਲਿਆ ਹਾਂ,
 ਪਰ ਨਾ ਅਜੇ ਜਵਾਨੀ ਆਈ,
 ਬਚਪਨ ਦੀ ਉਮਰਾ ਸੀ ਜੋ
 ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਖੇਡਣ-ਕੁੱਦਣ ਦੀ
 ਉਹ ਮੈਂ ਇੱਟਾਂ ਦੇ,
 ਪਰਛਾਵੇਂ ਹੇਠ ਲੰਘਾਈ,
 ਕੁਝ ਸੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਦੀ ਪ੍ਰਛਾਈ।
 ਫੇਰ ਜਦ ਪੰਜ ਕੁ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਹੋਇਆ
 ਤਾਂ ਗਲ ਪੈ ਗਈ ਪੜਾਈ।
 ਮੇਰੇ ਕੱਦ ਤੋਂ ਉਣਾ ਸੀ
 ਕੱਦ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ,
 ਫਿਰ ਵੀ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ,
 ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਖਪਾਈ,
 ਪਾਸ ਜੁ ਹੋਣਾ ਸੀ
 ਤੇ ਨੰਬਰ ਜੁ ਲੈਣੇ ਸਨ।
 ਕੰਧਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸਕੂਲ ਕੈਦ ਸੀ,
 ਵਿਚ ਸਕੂਲ ਦੇ ਕੈਦ ਸੀ ਮਾਸਟਰ,
 ਮਾਸਟਰ ਦੇ ਹੱਥ ਕੈਦ ਕਿਤਾਬਾਂ,
 ਏਦਾਂ ਦੇ ਕੈਦ ਫਲਸਫੇ
 ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਮਰ ਲੰਘਾਈ।
 ਪਰ ਮੇਰੀ ਉੱਚੀ ਸੋਚ ਉਡਾਗੀ ਨੂੰ
 ਇਹ ਵਿਦਿਆ ਰਾਸ ਨਾ ਆਈ,
 ਫਿਰ ਵੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਪੜਾਈ,
 ਕਿਉਂ ਜੋ ਬਾਪੂ ਦਾ ਡਰ ਸੀ,
 ਕਿਉਂ ਜੋ ਰੋਜ਼ੀ ਦਾ ਫਿਕਰ ਸੀ।
 ਲੜਦਿਆਂ-ਬਿੜਦਿਆਂ
 ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੰਗ,
 ਏਨੀ ਉਮਰ ਬਿਤਾਈ,
 ਪਰ ਇਕ ਵਾਰ ਵੀ,
 ਸਾਬਤ ਕਦਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ
 ਜੂਝ ਨਾ ਸਕਿਆ।

ਜੇਤੂ ਤੇ ਮਹਿਲ

ਅਜੇ ਕੁਝ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ
ਹੈ ਫ਼ਕੋਨਦਿਆਂ ਟੋਲਦਿਆਂ
ਤਿੰਨ ਵਿਦਵਾਨ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਦਾ
ਤਿੰਨ ਸ਼ਵਾਨ ਯਾਦ ਆਇਆ

ਕਿ ਜੇਲਾਂ ਤੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਕੀ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ?
 ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੀ ਗੰਭੀਰ ਹੈ,
 ਜੇਲ੍ਹ ਫੇਰ ਵੀ ਜੇਲ੍ਹ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
 ਤੇ ਮਹਿਲ ਅਕਸਰ ਮਹਿਲ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।
 ਜੇਲਾਂ ਅੰਦਰ ਜਜ਼ਬੇ ਕੈਦ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ
 ਤੇ ਮਹਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਜਜ਼ਬੇ ਮਾਰਨ ਦੇ ਮਨਸੂਬੇ ਬਣਦੇ ਨੇ।
 ਇਤਿਹਾਸ ਵੀ ਇਸਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ
 ਕਿ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਂਠੇ ਹੱਕੀ ਇਨਕਲਾਬ
 ਜੇਲਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਕੇ ਹੀ
 ਮਹਿਲਾਂ ਤੱਕ ਅੱਪੜਦੇ ਨੇ
 ਤੇ ਸਰਾਭੇ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਯਾਦ ਆਈ ਏ
 ਕਿ ਵਤਨ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਆਸ਼ਕਾਂ ਲਈ
 ਜੇਲਾਂ ਸਕੂਲ ਤੇ ਕਾਲਜ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।
 ਪਰ ਤਖਤਾਂ ਵਾਲਿਓ,
 ਵਕਤ ਦੇ ਇਸ ਪਹਿਰ ਤੇ
 ਮੈਂ ਇਕ ਦੋਗਾਹੇ ਉਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹਾਂ
 ਕਿ ਜੇਲਾਂ ਤੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੂੰ ਚੁਣ ਸਕਾਂ।
 ਗੱਲ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਹੈ,
 ਪਰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਤਾਂ
 ਇਸ ਮਹਿਲ ਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਤੱਕ
 ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਕਦਮ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ,
 ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਕਦਮ ਦਾ ਫਾਸਲਾ ਹੈ।
 ਇਕ ਕਦਮ ਜੇ ਜੋਕਾਂ ਵੱਲ ਪੁੱਟ ਲਵਾਂ
 ਤਾਂ ਮਹਿਲ ਨਸੀਬ ਹੋਣਗੇ
 ਤੇ ਇਕ ਕਦਮ ਜੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਵਾਂ
 ਤਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਹਮਸਫੂਰ ਬਣੇਗੀ।
 ਕਦਮ ਪੁੱਟਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਰਨਾ ਹੈ
 ਤੇ ਸਹੁੰ ਰੱਬ ਦੀ
 ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਮਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ
 ਤੇ ਮਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਜੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ,
 ਮੇਰੇ ਵਤਨ ਦੇ ਲੋਕ ਹੀ ਪਿਆਰੇ ਨੇ।
 ਮੇਰੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਲੋਕ ਹੀ ਪਿਆਰੇ ਨੇ।

ਨਵਾਂ ਵਰ੍ਹਾ

ਸੱਜਣੀ, ਨਵਾਂ ਵਰ੍ਹਾ ਮੁਬਾਰਕ ਕੀ ਆਖਾਂ,
 ਦੁਨੀਆਂ ਤਾਂ ਮਨਾਊਂਗੀ
 ਹਫਤਾ ਭਰ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੇ ਜਸ਼ਨ,
 ਪਰ ਆਪਣੇ ਨਵਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਤਾਂ
 ਬੱਸ ਪੁਰਾਣਾ ਕੈਲੰਡਰ ਕਿੱਲੀ ਤੌਂ ਲਾਹ ਕੇ
 ਨਵਾਂ ਟੰਗਣ ਤੱਕ
 ਕੁਝ ਹੀ ਪਲਾਂ ਵਿਚ
 ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਤਾਂ
 ਨਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਵਰਗਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ
 ਉਹੀ ਪੁਰਾਣੇ ਗਮ ਦਿਲ ਵਿਚ
 ਤੇ ਉਹੀ ਉਦਾਸੀ ਚਿਹੰਗਿਆਂ 'ਤੇ ਲੈ ਕੇ
 ਅਸੀਂ ਦਾਖਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ
 ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਭਰੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ
 ਮਰੀਜਾਂ ਵਰਗੇ ਪੀੜ੍ਹੇ ਭਰੇ ਚਿਹਰੇ ਲੈ ਕੇ
 ਜਿਵੇਂ ਪਿਛਲੇ ਬਾਈ ਵਰ੍ਹੇ ਲੰਘਾਏ ਹਨ
 ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਰਿੜਕਦਿਆਂ
 ਅਗਲੇ ਬਾਈ ਕੁ ਵਰ੍ਹੇ ਵੀ ਲੰਘ ਜਾਣਗੇ,
 ਦੇਂਦੂੰ ਵੱਧ ਉਮਰ ਹੋਰ ਕਰਨੀ ਵੀ ਕੀ ਏ?
 ਅਮੀਰਾਂ-ਵਜੀਰਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢ ਲਵਾਂਗੇ,
 ਲੋਕਾਂ ਤੌਂ ਲੁਕ ਕੇ ਦੇ ਪਲ ਰੋ ਲਵਾਂਗੇ,
 ਸੜਕ ਵਿਚਾਲੇ ਬੁੱਕ ਦਿਆਂਗੇ
 ਤੇ ਏਦਾਂ ਨਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਵਾਂਗੇ
 ਉੱਜ ਨਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਵਰਗਾ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ
 ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ।

ਤੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਤੂੰ ਹੀ ਰਿਹਾ

ਵਕਤ ਦੇ ਹਰ ਦੌਰ ਤੇ
 ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਹਰ ਪਲ
 ਅੰਦਰ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਮੈਂ
 'ਮੈਂ' ਤੋਂ 'ਅਸੀਂ' ਤੱਕ ਦਾ
 ਸਫਰ ਤੈਅ ਕਰ ਲਿਆ,
 ਪਰ ਅਫਸੋਸ!
 ਤੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਤੂੰ ਹੀ ਰਿਹਾ।
 ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਕਮ ਤੇ
 ਵਕਤ ਦੀ ਚਾਲ ਅੰਦਰ
 ਮੈਂ ਕਈ ਰੂਪ ਬਦਲੇ ਤੇ
 ਕਈ ਰੁਖ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤੇ,
 ਮੈਂ ਕਦੇ ਸ਼ੇਰ ਬਣਿਆ
 ਤੇ ਕਦੇ ਬਾਜ਼,
 ਪਰ ਤੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਤੂੰ ਹੀ ਰਿਹਾ।
 ਤੂੰ ਝੂਠਾ ਮੂਠਾ ਸ਼ੇਰ ਬਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ,
 ਤਾਂ ਵੀ ਤੂੰ
 ਗਿੱਦੜ ਚਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਨਾ ਵਧ ਸਕਿਆ
 ਤੇ ਜੇ ਕਦੇ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਬਾਜ਼ ਬਣਨ ਦਾ
 ਨਿਕੰਮਾ ਜਿਹਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ

ਤਾਂ ਵੀ ਤੂੰ

ਚਿੜੀਆਂ ਦੇ ਜਿਸਮ ਨੋਚਣ ਤੇ
ਭੁਲਚਣ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਝ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ।

ਮੈਂ ਬੇਰ ਬਣਿਆ

ਤਾਂ ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ ਬਣਿਆ ਤੇ

ਹੈਅਂ (ਸੈਂਕੜੇ) ਸ਼ੇਰਾਂ ਨਾਲ ਦਸਤਪੰਜੇ ਲਏ,
ਮੈਂ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਸਬਾਤ ਤੋਂ ਜੰਗਲਾਂ-ਰੋਹੀਆਂ ਤੀਕ,
ਜਿੱਤ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਬਣ ਕੇ ਪਸਰ ਗਿਆ,
ਜੇ ਮੈਂ ਬਾਜ਼ ਬਣਿਆ

ਤਾਂ ਤਾਜਾਂ 'ਤੇ ਅੱਖ ਟਿਕਾਈ ਤੇ

ਮੈਂ ਚਿੜੀਆਂ ਦੀ ਪੱਤ ਬਣਿਆ,
ਮੈਂ ਕਿੱਕਰਾਂ-ਮਲਿਆ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ
ਵਿਗਾਟ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦੇ ਕਣ-ਕਣ ਅੰਦਰ
ਸਵੈਮਾਣ ਬਣ ਕੇ ਭਰ ਗਿਆ,
ਪਰ ਤੂੰ, ਸਿਰਫ਼ ਤੂੰ ਹੀ ਰਿਹਾ।

ਤੇ ਇਸ ਅੱਜ ਤੋਂ ਸਿਵਾ

ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਕੀ ਏ?

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਨਾਂ-ਬਾਂ ਨਹੀਂ

ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਤੇਰਾ ਰੋਸ਼ਨੀ ਤੋਂ ਉਣਾ ਹੈ,

ਮੇਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤਾਂ

ਲੰਮੇ ਸਿਦਕੀ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ

ਤੇ ਮੇਰਾ ਭਵਿੱਖ

ਤੂਨਦਾ ਝੰਡਾ, ਉਡਦਾ ਬਾਜ਼ ਤੇ

ਗਰਜਦਾ ਸ਼ੇਰ ਹੈ।

ਇਸ ਅੱਜ ਦਾ ਮਾਣ ਨਾ ਕਰ,

ਇਹ ਅੱਜ ਤਾਂ

ਹੁਣ ਆਇਆ ਤੇ ਹੁਣ ਗਿਆ,

ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਹਰ ਚੁਰਾਹੇ

ਤੇ ਮੇਰੀ ਹੀ ਪੈੜ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹਨ

ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਹਰ ਪੈੜ ਮੇਰੀ ਹੈ

ਮੈਨੂੰ ਅਛਸੇਸ ਹੈ

ਕਿ ਤੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ,

ਦੇ ਕਦਮ ਵੀ ਨਾ ਤੁਰ ਸਕਿਆ,

ਤੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਤੂੰ ਹੀ ਰਿਹਾ।

ਤੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਤੂੰ ਹੀ ਰਿਹਾ।

ਸਿੱਧੇ-ਸਾਦੇ ਪੇਂਡੂ ਬੰਦੇ

ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ ਮਾਣ ਹੈ,
 ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਿੱਧੇ ਸਾਦੇ ਪੇਂਡੂ ਬੰਦੇ ਹਾਂ,
 ਤੂੰ ਬਣਿਆ ਰਹਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ
 ਉੱਤਰ ਆਧੁਨਿਕ ਤੇ ਅਤਿ-ਆਧੁਨਿਕ
 ਤਕਨੀਕੀ ਮਨੁੱਖ।
 ਤੇਰੀ ਅੱਖ ਕੈਫੇ (ਕਾਫੀ ਹਾਊਸ) ਵਿਚ ਖੁੱਲਦੀ ਹੈ,
 ਤੇ ਤੇਰੀ ਰਾਤ 'ਬਾਰ' ਵਿਚ ਝੂਮਦੇ ਦੀ ਲੰਘਦੀ ਹੈ
 ਪਰ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਰੋਜ਼,
 ਘਰ ਤੋਂ ਖੇਤ ਤੱਕ ਪੈਦਲ ਸਫਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।
 ਤੂੰ ਰਾਤ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਸੌਂਦਾ ਹੈਂ
 ਤੇ ਦਿਨ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਜਾਗਦਾ ਹੈਂ,
 ਪਰ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਤੜਕੇ, ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਰ ਉੱਠਦੇ ਹਾਂ
 ਤੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਅਗੰਮੀ ਬਾਣੀ,
 ਜਪੁਜ਼ੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ।
 ਸਾਨੂੰ ਝੂਮਣ ਲਈ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ,
 ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਝੂਮਦੀਆਂ ਸਾਵੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਸੰਗ ਝੂਮਦੇ ਹਾਂ।
 ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਧੁਨਿਕ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਹੈ,
 ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਦੇਪਨ ਦਾ ਗਰੂਰ ਹੈ,
 ਸਾਡੀ ਸਾਦਰੀ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਰੱਬ ਦਾ ਨੂਰ ਹੈ,
 ਤੇ ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸਦਾ ਸਰੂਰ ਹੈ।
 ਤੇਰੀ ਇਹ ਤਕਨੀਕ
 ਮੁੰਡੇ ਤੋਂ ਕੁੜੀ ਤੇ ਕੁੜੀ ਤੋਂ ਮੁੰਡੇ ਦਾ
 ਲਿੰਗ ਜ਼ਰੂਰ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ
 ਪਰ ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਦਾ ਚਾਨਣ ਨਹੀਂ ਭਰ ਸਕਦੀ,
 ਉਹ ਚਾਨਣ ਤਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ,
 ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਿੱਧੇ ਸਾਦੇ ਪੇਂਡੂ ਬੰਦੇ ਹਾਂ,
 ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਤੇ ਮਾਣ ਹੈ।

ਇਨਕਾਰ

ਮੇਰੀ ਗਰੀਬ ਗੁਆਂਢਣ ਮੁਟਿਆਰੇ,
 ਮੈਨੂੰ ਹਸਰਤ ਭਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਤੱਕਿਆ ਕਰ,
 ਮੈਂ ਤੇਰੀਆਂ ਹਸਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ,
 ਹਾਲੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਹਸਰਤ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਜੂਝਣਾ ਹੈ।
 ਕੁੜੀਏ, ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਕਾਮਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਨਾ ਟੋਲ,
 ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਤਾਜ ਤਖਤ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਸਜਾਈ ਬੈਠਾ ਹਾਂ,
 ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਢਾਣੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਾਂ।
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਅੱਗਿਓਂ ਲਲਕਾਰਾ ਮਾਰ ਕੇ ਲੰਘਣ ਦੀ ਸਹੁੰ ਖਾਪੀ ਹੈ,
 ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕੱਚੇ ਕੋਠੇ ਅੱਗੇ ਖੰਘੂਰਾ ਮਾਰਨ ਦੀ ਅਖਨਾਮੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ,
 ਮਸਖਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਉੱਜ ਹੀ ਸੁਭਾਅ ਨਹੀਂ
 ਉੱਜ ਵੀ ਜਿਸ ਦਿਨ ਦੀ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਹੁਕਮਰਾਨ,
 ਉਸ ਹੰਕਾਰੀ ਮੁਟਿਆਰ ਨੇ ਮੇਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮਸਖਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ,
 ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮੈਂ ਇਕ ਮਸਖਰੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹਾਂ।
 ਮੇਰੀ ਮਿੰਨਤ ਹੈ,
 ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਚਾਹਤ ਦੀ ਚਮਕ ਕੱਢ ਦੇਹ
 ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਹਕੂਮਤ ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਦੇਸ ਧੋਹੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਕਰ ਲਵੇਗੀ।
 ਮੈਂ ਇਕ ਯੁੱਧ ਲੜਨ ਲਈ ਚੱਲਿਆ ਹਾਂ
 ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਪਰਤ ਸਕਾਂਗਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ,
 ਮੇਰੀ ਉਡੀਕ ਨਾ ਕਰੀਂ
 ਮੇਰੇ ਕੌਲ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਈ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ,
 ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਦੇ ਸਕਾਂਗਾ?

ਜਮਾਤਣ ਨਾਲ ਦੇ ਗੱਲਾਂ

ਪੜ੍ਹਦੇ ਤਾਂ ਆਪਾ ਕੱਠੇ ਰਹੇ ਆਂ ਤੇ ਖੇਡਦੇ ਵੀ
 ਪਰ ਅੱਜ, ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦੋ ਵੱਖਰੇ ਧੁਰਿਆਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਾਂ,
 ਦਿਸਹੱਦਿਆਂ ਦੇ ਆਰ-ਪਾਰ
 ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ
 ਪਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ।
 ਮੈਂ ਅਗਲੇਰੀ ਉੱਚੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਗਾਲ ਲਈਆਂ
 ਤੇ ਤੂੰ ਦੇਸ ਬਿਗਾਨਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਦੇਸ ਮੱਲ ਲਿਆ,
 ਮੈਂ ਗਵਾਚ ਗਿਆ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਉਲੀਕਦੇ ਸੰਗਰਾਮੀ
 ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ
 ਤੇ ਤੂੰ ਉਲਲਝ ਗਈ ਹੈ
 ਨਨਾਣਾਂ-ਭਰਜਾਈਆਂ ਤੇ ਦਰਾਣੀਆਂ-ਜੇਠਾਣੀਆਂ ਦੇ ਖੱਟੇ ਮਿੱਠੇ ਰਿਸਤਿਆਂ ਅੰਦਰ
 ਨੂੰ ਤੇ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਅੰਦਰ
 ਤੇ ਪਤਨੀ ਹੋਣ ਦੇ ਕੋਸੇ ਜਿਹੇ ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਅੰਦਰ।
 ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਾ ਪੁੱਛ,
 ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਵੱਲ ਤੁਰਨਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ
 ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੇ ਅਰਥ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ
 ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਤਾਂ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੱਲ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਰਾਹਵਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਨੀ ਬਾਕੀ ਹੈ।
 ਕਈ ਵਾਰ ਜੋਸ਼ ਉਬਾਲੇ ਮਾਰਦਾ
 ਤੇ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਮੋਘੇ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗੂ, ਹੋਸ਼ ਦੇ ਉੱਤੋਂ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਵਗਦਾ
 ਪਰ ਜਦ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਸਹਿੰਦੀ ਅਧਮਰੀ ਹੋਈ ਮਾਂ,
 ਮੈਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ-ਲਿਖਾਉਂਦਾ, ਪਾਲਦਾ-ਪੋਸਦਾ
 ਬੁੱਢਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਬਾਪੂ
 ਤੇ ਅੱਲੜ੍ਹ ਜਿਹਾ ਪਿਆਰਾ ਛੋਟਾ ਵੀਰ
 ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ
 ਤਾਂ ਜੋਸ਼ ਨੂੰ ਨਾ ਚਾਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਹਾਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਏ
 ਤੇ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀ ਘੁੱਟ ਦੇ ਕੇ ਗੁੱਸਾ ਠਾਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਏ।
 ਸੱਚ ਦੱਸਾਂ,
 ਮੈਂ ਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਮਹਿਫਲ ਵਿਚ ਬਹਿ ਕੇ
 ਤੇ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਵੀ
 ਇਕ ਯੁੱਧ ਜਿੱਤਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ
 ਪਰ ਹਰ ਵਾਰ ਮੈਂ ਮੈਦਾਨੇ-ਜੰਗ ਵਿਚ
 ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਰੱਖ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ

ਹੋ ਅਕਾਲਪੁਰਖ!

ਤੇਰੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਮੜ੍ਹੀਆਂ 'ਤੇ
 ਗਦਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ਼਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਮਹਿਲ ਉਸਾਰ ਲਏ ਨੇ
 ਤੇ ਤੇਰੇ ਸੁਚੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਵਾਗਿਸ ਕੱਖਾਂ ਹੌਲੇ ਹੋਏ ਰੁਲ ਰਹੇ ਨੇ।
 ਤੇਰੇ ਦੁਆਲੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਝੁਰਮਟ ਜੜ ਗਿਆ ਹੈ
 ਜੋ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਸਦਾ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦਾ ਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ
 ਪਰ ਤੇਰੇ ਦਰਸਾਏ ਅਮਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਪਣਾਉਂਦੇ।
 ਤੇਰੇ ਦਰਸਾਏ ਅਮਲਾਂ ਉੱਤੇ ਚੱਲਣਾ ਤਾਂ
 ਅਜਿਹੇ ਦੰਭੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਸੀਬ ਵਿਚ ਕਿੱਥੇ?
 ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਹਿਣੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ, ਕਰਨੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦੇ
 ਕੁਝ ਨਫਰਤਾਂ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰ ਨਾਲ, ਕੁਝ ਅਸਲੀ ਜ਼ਹਿਰ ਨਾਲ
 ਤੇਰਾ ਸਾਗ ਵਤਨ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ
 ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਨਾਚੀਜ਼ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਮਿਸ਼ਗੀ ਵਰਗੇ ਬੋਲ ਕਿਵੇਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ ਹਨ?
 ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਕਲਮਾਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਅਵਾਜ਼
 ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
 ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੂੰ ਤਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੀ ਹੈ
 ਤੈਬੋਂ ਕੀ ਓਹਲਾ ਹੈ?
 ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਭਟਕਣਾ ਨੂੰ ਹੀ ਕਾਗਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਉਤਾਰ ਰਹੇ ਹਾਂ
 ਆਪਣੀ ਉੱਖੜੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ
 ਕਲਮੀ ਚੀਕਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।
 ਇਕ ਪਾਸੇ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚੱਲਦੇ ਹਨ
 ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਲੋਕ ਭੱਠੀਆਂ ਚਲਾਉਂਦੇ ਨੇ

ਹੋ ਰੱਬਾ! ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਪਾਪੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੇ
 ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ।
 ਹੋ ਦਾਤਾ! ਜਦ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਧਨ ਤੇ ਸਨਮਾਨ ਮਿਲਦੇ ਨੇ
 ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਵਾਰਿਸਾਂ ਵਜੋਂ ਹਿੱਕਾਂ ਤਾਣ ਕੇ ਉੱਠ ਖਲੋਂਦੇ ਹਨ
 ਪਰ ਜਦ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਸੋਚ 'ਤੇ ਪਹਿਗਾ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਚੱਲਦੀ ਹੈ
 ਜਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਸੁੱਚੀ ਸੋਚ ਨੂੰ
 ਮਘਦਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹੋਰ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ
 ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ
 ਸਿਰਫ ਸ਼ਹੀਦ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਮੜ੍ਹੀਆਂ 'ਚੋਂ ਉੱਠ ਖਲੋਂਦੇ ਹਨ
 ਅਤੇ ਦੰਭ ਤੇ ਝੂਠ ਦਾ ਮਰਸੀਆ ਪੜ੍ਹਦੇ ਤੇ ਰੋਦੇ ਹਨ।
 ਤੇਰੀ ਇਸ ਪਾਵਨ ਧਰਤੀ 'ਤੇ
 ਪੀਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਸਾਹ ਲੈਣ ਲਈ ਹਵਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ
 ਪਰ ਮੌਤ ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।
 ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਮੀਰ ਮਾਰ ਕੇ ਜਿਉ ਰਹੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਛੱਡੀਏ
 ਪਰ ਹੋ ਦਾਤਾ! ਉਹ ਜੋ ਹੱਕ ਸੱਚ ਦਾ ਝੰਡਾ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਉੱਚਾ ਫੜ ਕੇ
 ਜਿਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਣ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਉਹ ਕੀ ਕਰਨ?
 ਜਿਹੜੇ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਮਾਰਦੇ ਨਹੀਂ ਸਰਗਾਂ ਝਟਕਦੇ ਹਨ
 ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਅਤਿਵਾਦੀ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ
 ਪਰ ਜੋ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ
 ਉਹ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੀਡਰ ਤੇ ਸੰਤ ਹਨ।
 ਹੋ ਰੱਬਾ! ਤੇਰੇ ਬੰਦੇ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇਹ ਸਾਧ ਸੰਤ
 ਹੁਣ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਉ ਬਣ ਬੈਠੇ ਹਨ
 ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇਹ ਲੀਡਰ
 ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣ ਕੇ ਬਹਿ ਗਏ ਹਨ।
 ਦਾਤਾ ਤੂੰ ਤਾਂ ਦੇਖ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ
 ਕਿ ਦੇਸ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਰਾਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ
 ਸਾਰੇ ਰਾਹ ਤਾਂ ਝੂਠ, ਦੰਭ ਤੇ ਪਾਖੰਡ ਨੇ ਮੱਲ ਰੱਖੇ ਹਨ,
 ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਤਾਂ ਫੈਸ਼ਨ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਕਾਮ ਦੀ ਉਲਝਣ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ
 ਮਾਨੋ ਇਕ ਗੋਲ ਚੌਂਕ ਦੇ ਹੀ ਚੱਕਰ ਕੱਟ ਰਹੇ ਹਨ।
 ਦਾਤਾ! ਸਾਧਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਲੀਡਰਾਂ ਤੱਕ
 ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬੁੱਢਿਆ ਤੱਕ
 ਮਰਦ, ਤੀਵੀਆਂ ਤੇ ਸਮਲਿੰਗੀ
 ਸਭ ਮਾਦਾ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਮੁਰੀਦ ਬਣ ਬੈਠੇ ਹਨ।
 ਤੇਰੇ ਬੰਦੇ, ਤੇਰੇ ਹੀ ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਬਣਾ ਬੈਠੇ ਹਨ
 ਹਾਂ ਸੱਚ! ਉਹ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਬੰਦੇ ਰਹੇ ਹੀ ਨਹੀਂ
 ਉਹ ਤਾਂ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਔਲਾਦ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਹੋ ਦਾਤਾ। ਤੂੰ ਇਸ ਮਾਦਾਪਸਤ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਛੂੰਘੀ ਨਿਗਾ ਨਾਲ ਦੇਖ
ਇਹ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਟਾਪੂਜੀਏ ਖਟਮਲ
ਨਵਾਂ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਰੱਬ ਸਿਰਜਣ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।
ਜੋਚ ਦੀ ਬੁਲੰਦ ਆਵਾਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਫ਼ਲਿਆਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ
ਕਾਈ ਘੋੜੇ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ
ਹੱਕ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ,
ਤੁਰਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਸਮੇਟ ਕੇ ਬੁਲਾਏ ਗਏ ਇਕੱਠ
ਚੁਟਕਲਿਆਂ ਤੇ ਘਟੀਆਂ ਤੁਕਬੰਦੀ ਦੀਆਂ
ਹਾਸ਼ੀਣੀਆਂ ਮਹਿਫਲਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਵਾਰਨ ਦੀਆਂ ਸਹੁਆਂ ਖਾ ਕੇ ਨਿਕਲੇ ਸਿਰਲੱਖ
ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਚਕਾਚੰਧ ਵਿਚ ਗਵਾਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਹੋ ਅਕਾਲਪੁਰਖ! ਇਹ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?
ਤੇਰੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਸੱਚੇ ਬੰਦਿਆਂ ਲਈ ਤੇਰੀ ਇਸ ਪਾਕ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ
ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਜਿਊਣਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਮਰਨਾ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
ਰੱਬਾ ਇਹ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?
ਅਮੀਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ
ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਖਰੀਦੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ
ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਾਂਗ ਇਕ ਪਦਾਰਥ ਸਮਝਦੇ ਹਨ
ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ
ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਤੇਰਾ ਨਾਂ ਲੈਣ ਦੀ ਵਿਹਲ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਉਹ ਤਾਂ ਢਿੱਡ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਤੱਕ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਨੂੰ
ਮੇਟਦਿਆਂ ਹੀ ਜਿੰਦਗੀ ਲੰਘਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ
ਪਰ ਇਹ ਫਾਸਲਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਟਦਾ
ਤੇ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਨਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵੀ ਕੀ ਹੈ?
ਪਰ ਦਾਤਾ ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ? ਆਖਿਰ ਨੂੰ ਉਹ ਵੀ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਹੀ ਬੰਦੇ ਹਨ।
ਹੋ ਰੱਬਾ! ਤੂੰ ਗੁਨਾਹਗਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਜੇਈਆਂ ਵੀ ਗੌਰ ਨਾਲ ਸੁਣਦਾ ਹੈਂ
ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਪਾਪੀ ਦੀ ਵੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ।
ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਤੇਰੇ ਬੰਦੇ ਮੁੱਕ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਗਏ
ਆਪਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਦ-ਜਾਗਤ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ
ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਚੰਗੇ ਮੌਕੇ ਤਾਂ ਬਖਸ਼
ਤਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਪਾਪੀ
ਤੇਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਤੇਰੇ ਦਰ ਦੀ ਧੂੜ ਬਣ ਸਕਣ,
ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੋਰ ਕਿਹੜਾ ਕਾਰਜ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਜੋ ਇਹ ਜਾਗਦੀ ਰੂਹ ਵਾਲੇ ਇਨਸਾਨ ਕਰਨਗੇ।

ਮੇਰੇ ਰਾਗੀ

ਮੇਰੇ ਗੀਤ, ਮੇਰੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ
 ਭਾਵੇਂ ਤੌਲ ਤੁਕਾਂਤ ਦੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣ ਜਾਂ ਨਾ
 ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਰਸਾਲੇ ਵਿਚ ਛਪ ਸਕਣ ਜਾਂ ਨਾ
 ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਆਲੋਚਕ ਦੀ ਨਜ਼ਰੇ ਚੜ੍ਹਨ ਜਾਂ ਨਾ
 ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਤਰੰਨਮ ਵਿਚ ਗਾ ਸਕਾਂ ਜਾਂ ਨਾ
 ਪਰ ਮੈਂ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ
 ਵਾਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਦਾਅਵਾ ਵੀ
 ਕਿ ਮੇਰੇ ਗੀਤ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਭੰਗੜਾ ਪਾਊਂਦੀ,
 ਹੋ-ਹੋ ਕਰਦੀ ਮੁੰਡੀਹਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਣੇ,
 ਨਾ ਹੀ ਫਿੱਟ ਆ ਸਕਦੇ ਨੇ
 ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਇਨਾਮ ਸਨਮਾਨ ਦੇ।
 ਮੇਰੇ ਗੀਤ ਨਹੀਂ ਮੇਚ ਲੈਂਦੇ
 ਕਿਸੇ ਸੋਹਣੀ ਕੁੜੀ ਦੇ ਸੋਹਲ ਅੰਗਾਂ ਦਾ
 ਉਹ ਤਾਂ ਦਹੇਜ ਖੁਣੋਂ ਪੇਕੀਂ ਬੈਠੀ ਕੁੜੀ ਦੀ
 ਖੁਰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਹਨ
 ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਮੇਰੇ ਗੀਤ ਸਫਾਚੱਟ ਦਾੜੀ ਵਾਲੇ
 ਸਫਾਚੱਟ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਬੰਨੀ ਸੋਹਣੀ ਪੱਗ ਦੀ ਗੱਲ
 ਉਹ ਤਾਂ ਸੋਹਣੀ ਦਸਤਾਰ ਦੇ ਹੇਠ ਛੁਪਾਈ
 ਸੋਹਣੀ ਅਕਲ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰਦੇ ਨੇ
 ਮੇਰੇ ਗੀਤ,
 ਮੇਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਤਾਂ ਦੇ ਗੀਤ ਹਨ
 ਸਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਨਹੀਂ
 ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਗੀਤ
 ਸਿਲੇਬਸਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਬਣਨੇ
 ਨਾ ਹੀ ਬਣ ਸਕਦੇ ਨੇ
 ਸਰਕਾਰੀ ਇਜ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ
 ਉਹ ਤਾਂ ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹਨ ਦੇ ਅਹਿਦ ਵਿਚੋਂ ਜੰਮੇ ਹਨ।

ਆਸੀਂ ਉਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਾਂ

ਤੁਸੀਂ ਗਲਤ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ,
ਜਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਭੁਲੇਖਾ ਲੱਗਾ ਹੈ
ਅਸੀਂ ਉਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਾਂ
ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਹਾਂ
ਤੁਸੀਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਲੜਨ ਆ ਗਏ ਹੋ,
ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਲੱਚਰ ਗੀਤ ਨਹੀਂ ਗਾਇਆ
ਹਾਂ 'ਉਦਾਸੀ' ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਸਾਰਾ ਯਾਦ ਹੈ
ਪਰ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੇ
ਰੰਗੀਲੇ ਚੁਟਕਲੇ ਜਾਂ ਦਰਦ ਭਰੀ ਸ਼ਾਇਰੀ
ਅਸੀਂ ਤਾਂ 'ਲਹੂ ਦੀ ਲੋਅ' ਪੜਦੇ ਹਾਂ
ਜਾਂ 'ਬੁੱਢਾ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ'
'ਲਹੂ ਭਿੱਜੇ ਬੋਲ' ਜਾਂ 'ਲੋਹ ਕਥਾ'
ਸਹੁੰ ਰੱਬ ਦੀ
ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ
ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ
ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਜੰਡ ਵਾਲੇ ਸਾਧ ਦੀ
ਸਮਾਧ 'ਤੇ ਕੀ ਕਰਨ ਜਾਣਾ ਸੀ?
ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਕੁੜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਮੁੱਲ
ਪੱਠਿਆਂ ਦੀ ਭਰੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ
ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੇ ਚੂੰਢੀ ਨਹੀਂ ਵੱਢੀ
ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਗੁਨਾਹ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ?
ਤੁਹਾਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਭੁਲੇਖਾ ਲੱਗਾ ਹੈ
ਕੀ ਇਹ ਕੁੜੀਆਂ ਸਾਡੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ?
ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ
ਆਪਣੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹੋ? ਕਿਉਂ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਲੜਾਕੁਣ ਕੁੰਠ ਮੇਂ ਰੁਹਾਂ
ਕੀ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਝੂਠ ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ?
ਤੁਸੀਂ ਗਲਤ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ
ਅਸੀਂ ਉਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਾਂ
ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਂ
ਤੁਸੀਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਸਾਡੇ ਗਲ ਆ ਪਏ ਹੋ?

ਜਜਬੇ

ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਆਈ ਏ ਤੂੰ
 ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
 ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲੁ ਕੇ ਪੜ੍ਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ।
 ਮੇਰੀ ਹੀ ਗਲਤੀ ਸੀ
 ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲ ਗਲੋਬ ਉੱਤੇ
 ਪੂਛ ਬਣ ਕੇ ਲਟਕੇ ਦੇਸਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਭਾਰਤ
 ਦੇ ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਪਿੰਡ ਸੰਗ੍ਰਹੀਣ ਦੇ
 ਗਰੀਬ ਕਿਰਸਾਨ ਕਾਲੇ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ
 ਉੱਚੇ ਅੰਬਰਾਂ ਅੱਖ ਮੇਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ?
 ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ
 ਰਸਮੀ ਫਤਹਿ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰਦਾ
 ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਮਿੱਤਰਾਂ, ਜੋ ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਮੇਰੇ ਦੋਖੀ ਨਹੀਂ ਸਨ
 ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ
 ਅਮੀਰ ਗਰੀਬ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪਾੜੇ ਬਾਰੇ
 ਫਰਕ ਦੱਸਿਆ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਧੀ ਅਤੇ ਜੱਟ ਬੂਟ ਦੇ ਪੁੱਤ ਵਿਚ
 ਸੋ ਮੈਂ ਸੰਭਲ ਗਿਆ
 ਤੇਰੀ ਨਾਵਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਛੂੰਘੀ ਰੁਚੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ
 ਤੈਨੂੰ 'ਮੜੀ ਦਾ ਦੀਵਾ' ਨਾਵਲ ਖਰੀਦ ਕੇ ਦੇਣ ਦੀ ਗੀਝ ਨੂੰ
 ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਢੱਬ ਲਿਆ
 ਹਰ ਵਾਰ ਤੂੰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੀ
 ਤੂੰ ਹਰ ਵਾਰ ਵੱਧ ਅਪਣੱਤ ਨਾਲ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾਈ
 ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣਿਆਂ ਜਜਬਿਆਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਕੇ
 ਹਰ ਵਾਰ ਬੱਸ ਇਹ ਰਸਮ ਨਿਭਾਉਣ ਦਾ ਹੀ ਹੀਆ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਮਿਰਸੇਖ ਤੂੰ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਰੱਖ ਲਵੀ

ਤੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਜਾਣਦੀ ਨਹੀਂ
 ਕਿ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਵਿਚ
 ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ?
 ਮੈਂ ਜੋ ਕਦੇ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਫਟਕਿਆ
 ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਸਦਾ ਹੀ
 ਕਾਂਗਰਸੀ ਏਜੰਟ ਕਹਿ ਕੇ ਦੁਤਕਾਰਿਆ ਹੈ।
 ਤੇ ਮੈਂ ਜਿਸਨੇ ਬਾਬਾ ਬੂਝਾ ਸਿੰਘ ਤੌਂ ਲੈ ਕੇ
 ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਪਾਸ਼ ਤੱਕ ਦੇ ਹਰ ਕਤਲ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ
 ਅਤੇ ਕਾਮਰੇਡ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਰੋਪੜ ਤੌਂ ਲੈ ਕੇ
 ਭਾਈ ਦਿਲਾਵਰ ਸਿੰਘ ਤੱਕ
 ਸਭ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਮੰਨਿਆ ਹੈ
 ਕਦੇ ਵੀ ਲਾਲ ਮੂੰਹ ਵਾਲੇ,
 ਬਿਦੇਸੀ ਲਾਲ ਪਰੀ ਦੀਆਂ ਚੁਸਕੀਆਂ ਲੈਂਦੇ
 ਬੁੱਢੇ ਕਾਮਰੇਡ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੁਖਾ ਸਕਿਆ।
 ਉਹ ਬੁੱਢਾ ਕਾਮਰੇਡ!
 ਜੋ ਕਦੇ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਦਾ ਝੋਲੀਚੁੱਕ ਬਣਦਾ ਹੈ

ਤੇ ਕਦੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਕੰਧੇੜੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ
 ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਸੌਦਾ-ਪੱਤਾ
 ਸਸਤੇ ਭਾਅ ਵੇਚਣ ਦੇ ਹੋਕੇ ਦੇਂਦਾ ਗਿੰਦਾ ਹੈ
 ਤੇ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ
 ਕਦੇ ਸੀ.ਆਈ.ਏ. ਦਾ ਏਜੰਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ
 ਤੇ ਕਦੇ ਆਈ.ਐਸ.ਆਈ. ਤੋਂ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਤਿਵਾਦੀ
 ਤੇ ਯਕੀਨ ਜਾਣੋ
 ਕਿ ਉਹ ਬੁੱਢਾ ਕਾਮਰੇਡ
 ਜਿਸਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਸਮਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਹਨ
 ਪਰ ਸਿਰ ਪਾਤਾਲ ਵਿਚ ਹੈ
 ਉਸਦੀਆਂ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੋਹਰੇ ਹਰ ਥਾਂ ਬੈਠੇ ਹਨ
 ਅਕਾਲੀਆਂ ਵਿਚ, ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਵਿਚ
 ਇੱਥੇ ਉੱਥੇ ਹਰ ਥਾਂ।
 ਲਾਲ ਟੋਪੀ ਨੁਮਾ ਪੱਗ ਵਾਲੇ
 ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਮਨਜ਼ੂਰਸ਼ੁਦਾ ਲੁਟੇਰੇ ਵੀ
 ਮੈਨੂੰ ਦੇਸਧੋਹੀ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ
 ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਜਮਾਤੀ ਖਾਸੇ ਪੱਖੋਂ
 ਮੇਰੇ ਚਾਚੇ ਤਾਏ ਹੀ ਹਨ
 ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੂਣ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਖਾਧਾ ਹੈ।
 ਗੱਲ ਅਕਾਲੀ ਬੁੜੇ ਦੀ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸ ਦੇਵਾਂ
 ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਖਸਲਤ ਬਾਰੇ ਕਦੇ ਵੀ ਜਕੋਤਕੀ ਵਿਚ ਨਾ ਪਵੀਂ
 ਇਹ ਨਾ ਤਾਂ ਬੀਕਾਨੇਰ ਦੀਆਂ ਝੱਲਾਂ ਵਿਚ ਸੌਣ ਵਾਲੇ
 ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਾਟੇ ਕਛਹਿਰੇ ਤੇ ਨੰਗੇ ਪਿੰਡਿਆਂ ਵਾਲੇ
 ਗੁਰੂ ਦੇ ਲਾਡਲਿਆਂ, ਅਕਾਲ ਦੇ ਉਪਾਸਕਾਂ
 ਅਕਾਲੀਆਂ ਦਾ ਵਾਰਿਸ ਹੈ
 ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੰਥ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਖੈਰਖਾਹ,
 ਇਹ ਤਾਂ ਕੁਰਸੀ ਦਾ ਭੁੱਖਾ
 ਮਿਆਂਕਦਾ ਹੋਇਆ ਗਿੱਦੜ ਹੈ
 ਇਸ ਬੁੱਢੇ ਦੇ ਹੱਥ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਨੇ
 ਇਨਕਲਾਬੀ ਵਿਰਸੇ ਦੇ ਮਹਾਨ ਵਾਰਿਸ
 ਬਾਬਾ ਮਰਗਿੰਦ ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ
 ਤੇ ਇਸ ਬੁੱਢੇ ਦੀਆਂ ਖਚਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ
 ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ
 ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ।
 ਸੱਚ ਦੱਸਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾ ਕਿਰਤੀ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ
 ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਧਰਮਯੁੱਧ ਦੇ ਚਾਉ ਵਾਲਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਹੈ,

ਇਹ ਤਾਂ ਸਿੱਖੀ ਭੇਖ ਵਿਚ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ
ਜਨਮਾਏਦਾਗੀ ਦਾ ਹੱਥਠੋਕਾ ਹੈ
ਜਿਵੇਂ ਕਟੀ ਸਾਰੇ ਕਾਤਲ, ਚੇਰ, ਲੁਟੇਰੇ, ਡਾਕੂ
ਜਾਂ ਦਾ ਭੇਸ ਬਣਾ ਕੇ ਉਮਰਾਂ ਲੰਘਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
ਤੇ ਇਹ ਬੁੱਢਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਨਹੀਂ
ਵੇਟ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।

ਤੇ ਸੱਚ!

ਉਸ ਬੁੱਢੇ ਕਾਮਰੇਡ

ਤੇ ਇਸ ਬੁੱਢੇ ਅਕਾਲੀ ਵਿਚ
ਭਾਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਖਾਸ ਡਰਕ ਨਹੀਂ
ਉਸਨੇ ਕਾਮਰੇਡ ਲਫਜ਼ ਦੇ ਇਕਰਾਰ ਨੂੰ ਜ਼ਲੀਲ ਕੀਤਾ ਹੈ
ਤੇ ਇਸਨੇ ਭਾਈ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨੂੰ ਅਪਮਾਨਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਤੇ ਮੈਂ ਕਹਿਦਾ ਹਾਂ ਕਿ

ਛਿਰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੁੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ

ਤੇ ਬੁੱਢੇ ਕਾਮਰੇਡ ਦੇ ਮਰ ਜਾਣ ਉੱਤੇ

ਉਸਦੇ ਘਰ 'ਤੇ ਝੂਲਦੇ ਲਾਲ ਝੰਡੇ ਦਾ

ਕਫਨ ਉਸ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ

ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਇਕ ਬੁਰਜੂਆ ਸਵਾਰਬੀ ਤੱਤ ਨੂੰ

ਚਲਾਣੇ ਸਮੇਂ ਲਾਲ ਸਲਾਮ ਕਹਿ ਸਕਾਂਗੇ

ਤੇ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਘਰ ਤੋਂ

ਇਨਕਲਾਬ ਨਾਲ ਗਦਾਗੀ ਦਾ ਆਖਰੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵੀ ਮੇਟ ਸਕਾਂਗੇ

ਤੇ ਬੁੱਢੇ ਅਕਾਲੀ ਨੂੰ ਮਰਨ ਉਪਰੰਤ

ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀ ਪੱਕੀ ਮੈਂਬਰੀ ਅਲਾਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ

ਤਾਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ

ਵੇਟਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮਾਉਣ ਦਾ ਦੰਭ ਨਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇ।

ਕਾਥ! ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਜਲਦੀ ਹੋ ਜਾਵੇ

ਜਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੁੱਚਿਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿਚ ਹੋਵੇ

ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਮੀਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਦੀਆਂ ਦੇਖਣ ਦਾ ਦੁਰਬਾਗਾ ਦਿਨ।

ਮੈਂ ਕੋਈ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਜਾਂ ਅਸੰਬਲੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ

ਜੋ ਉੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਸੱਚੇ ਸੱਚ ਉਘਾੜਾਂ

ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕ ਸਾਦਾ ਜਿਹਾ

ਪਿੰਡ ਦਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਗੱਭਰੂ ਹਾਂ

ਤੇ ਪਾਪ ਦੇ ਉਸ ਗੋਲ ਪਰਬਤ ਵਿਚ ਵੜਨਾ ਤਾਂ ਦੂਰ

ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਵੀ ਕਿਆਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ

ਉੱਜ ਮੇਰੀ ਉਸ ਸੜ੍ਹੇ ਬੁੱਜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਵਨ

ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਇੱਛਾ ਵੀ ਨਹੀਂ।

ਤੇ ਮੇਰੇ ਕੌਲ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਅਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨ ਦਾ
 ਇਕੋ ਇਕ ਤੇ ਆਖਰੀ ਵਸੀਲਾ
 ਗਲੀ ਦਾ ਇਹ ਮੌਜ਼ ਹੀ ਹੈ
 ਜਿੱਥੋਂ ਕਦੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਹ ਲੋਕ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਨੇ
 ਤੇ ਕਦੇ ਇਕ ਵੀ ਨਹੀਂ
 ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ
 ਮੈਂ ਇਸ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰਕੇ
 ਚੁੱਧ ਕਰ ਬਹਾਂਗਾ
 ਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ।
 ਜੇ ਇਹ ਲੋਕ ਨਾ ਵੀ ਹੋਣ
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹਾਲੇ ਘੂੰਕ ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ
 ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਤਕਰੀਰ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਰਹਾਂਗਾ
 ਮੌਜ਼ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਟਰਾਂਸਫਾਰਮਰ ਨੂੰ
 ਤੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਜੋ ਵੀ ਸਮਝ
 ਲੋਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕਾਮੇਡ, ਨਕਸਲੀਆ, ਖਾੜਕੂ ਜਾਂ ਕੁਝ ਵੀ,
 ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਦੇਸਧੋਹੀ, ਅਤਿਵਾਦੀ
 ਜਾਂ ਦਸ ਨੰਬਰੀਆਂ ਵੀ ਸਮਝ ਸਕਦੀ ਹੈ
 ਪਰ ਮੈਂ ਸ਼ਰੇਅਮ ਇਕਬਾਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ
 ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਇਨਕਲਾਬੀ ਹਾਂ
 ਤੇ ਮੈਂ ਇਕ ਇਨਕਲਾਬੀ
 ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਪਾਸ਼, ਪੱਡੇ ਤੇ ਰਵੀ ਦੇ ਅਣਹੋਣੇ ਕਤਲਾਂ ਦੀ ਵੀ
 ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ
 ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਨਿੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ
 ਮੈਂ ਸ਼ਲਾਘਾ ਵੀ ਕਰਾਂਗਾ
 ਸ਼ਲਾਘਾ ਸੰਧੂ ਚੱਠੇ ਦੇ ਉਸ ਸ਼ੇਰ ਬੱਬਰ ਦੀ
 ਜਿਸਨੇ ਦੋ ਘੱਟ ਚਾਲੀ ਵਰਿਆਂ ਦੀ ਰੂਪੋਸ਼ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੌਰਾਨ
 ਕਦੇ ਵੀ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਝੁਕਾਇਆ
 ਤੇ ਕਦੇ ਪਿਛਾਂਹ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ
 ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਇਸ ਮੌਜ਼ 'ਤੇ ਖੜ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ
 ਲਾਲ ਸਲਾਮ
 ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਫਤਹਿ॥
 ਮੇਰੀ ਇਸ ਤਕਰੀਰ ਦਾ
 ਸਿਰਲੇਖ ਤੂੰ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਰੱਖ ਲਵੀ
 ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪੜ੍ਹਦੀ ਰਵੀ
 ਜਦ ਤੱਕ ਹੋਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਜੰਮਦਾ।

कविता

ਦਸਵੀਂ ਤੱਕ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੀ ਰਹੀ ਕੁੜੀ ਦੇ
 ਗਭਰੇਟ ਉਮਰੇ
 ਅਚਾਨਕ ਰਾਹ ਜਾਂਦੇ ਮਿਲ ਪੈਣ ਤੇ
 ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸੰਗ ਤੇ ਝਿਜਕ ਵਰਗੀ ਕਵਿਤਾ
 ਹੁਣ ਕਦੇ ਲਿਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ,
 ਹਰ ਵਾਰ ਜਦ ਵੀ ਕਵਿਤਾ
 ਮਨ ਦੇ ਚਿਤਰਪਟ ਤੇ ਪੈਰ ਧਰਦੀ ਹੈ
 ਤਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ
 ਸਮਾਜ, ਸਿਆਸਤ ਤੇ ਸਿਧਾਂਤ।

ਮੇਰੇ ਘਰ ਦੇ ਭੀੜੇ ਵਿਹੜੇ
 ਤੇ ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਭੀੜੀਆਂ ਗਲੀਆਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ
 ਹਰ ਵਾਰ ਕਵਿਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
 ਨੈਸ਼ਨਲ, ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਤੇ ਗਲੋਬਲ।
 ਬੁਸ਼ ਤੇ ਸਦਾਮ ਦੇ ਅਖਬਾਰੀ ਬਿਆਨ
 ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
 ਤੇ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ
 ਅਲ ਜਜ਼ੀਰਾ ਚੈਨਲ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
 ਸੰਜੇ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਹਵਾਈ ਹਾਦਸੇ ਤੋਂ
 ਪ੍ਰਮੇਦ ਮਹਾਜਨ ਦੀ ਭਰਾ ਹੱਥਾਂ ਹੱਤਿਆ ਤੱਕ ਦਾ
 ਸਿਆਸੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ
 ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪੜਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ਅਮਰੀਕੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੀਕਰਾਚਾਰੀਆ ਤੱਕ
 ਤੇ ਮਾਈਕਲ ਜੈਕਸਨ ਤੋਂ ਧੰਨੇ ਸਾਧ ਤੱਕ
 ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੁਕਰਮ ਵੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਤੋਂ ਪਰੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ,
 ਹਰ ਵਾਰ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਢਿੱਡ ਵਿਚ
 ਖਲਬਲੀ ਬਣ ਕੇ ਫੈਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਲਾਦਿਨ।
 ਸਾਨੀਆ ਮਿਰਜਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਡੇਵਿਡ ਬੈਕਹਮ ਤੱਕ
 ਸਭ ਖੇਡਾਂ, ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸਾਟਸ, ਕਿੱਕਸ, ਰਿਕਾਰਡ ਤੇ ਖਰਚੇ
 ਤੱਕ ਵੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਵਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ
 ਬਰਤਾਨਵੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਐਮ.ਐਲ.ਏ. ਤੱਕ ਦੇ
 ਸਭ ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ,
 ਸਿਆਸੀ ਜੋੜ ਤੌੜ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਉਲਝਣਾਂ
 ਤੱਕ ਵੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ਬੱਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚੋਂ ਜੇ ਕੁਝ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ
 ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਵਿਤਾ।

ਕਵਿਤਾ ਹਰ ਵਾਰ
 ਕੁਝ ਇਉਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
 ਸਿਆਸੀ, ਇਨਕਲਾਬੀ, ਖਤਰਨਾਕ ਤੇ ਭੜਕਾਊ
 ਕਿ ਐਨ.ਐਸ.ਏ. ਦੀ ਮੁਦੱਈ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਤਿਖੀ ਪਾਰਖੂ ਅੱਖ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ
 ਕਵਿਤਾ, ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੀਆਂ ਮੀਸਣੀਆਂ ਸੁਰਖ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਯੁਧ

(ਫੀਡਲ ਕਾਸਟਰੋ ਦੇ ਨਾਂ)

ਅਮਰੀਕੀ ਲੋਟੂ ਸਾਮਰਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਹਿੱਕ ਡਾਹ ਕੇ ਲੜਨ ਵਾਲਿਆ
 ਬੁਛਿਆ ਜਰਨੈਲਾ
 ਤੈਨੂ ਸਲਾਮ ਹੈ, ਸਲਾਮ ਹੈ, ਸਲਾਮ ਹੈ।
 ਤੇਰੀ ਸੂਝ ਨੂੰ
 ਤੇਰੀ ਜਿੰਦਾਦਿਲੀ ਨੂੰ
 ਤੇਰੇ ਜੋਸ਼ ਨੂੰ
 ਤੇਰੀ ਅਗਵਾਈ ਨੂੰ
 ਸੱਤ ਧਰਤੀਆਂ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ
 ਤੇ ਤੇਰੇ ਸਾਬੀ ਸਿਰਫ
 ਵੈਨਜੂਏਲਾ ਦੇ 'ਹਿਊਗੋ ਚਾਵੇਜ਼'
 ਤੇ ਬੋਲੀਵੀਆ ਦੇ 'ਏਵੇ ਮੇਰੇਲਸ' ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ

ਸਗੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਭੁਰ ਦੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕ
 ਤੇ ਦੱਬੇ, ਕੁਚਲੇ ਤੇ ਲਿਤਾੜੇ ਜਾ ਰਹੇ
 ਕਬੀਲੇ, ਕੌਮਾਂ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵੀ
 ਤੇਰੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਸ਼ਰੀਕ ਹਨ।
 ਤੇਰਾ ਯੁੱਧ,
 ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੱਚ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੈ
 ਸਾਮਰਾਜੀ ਤਾਕਤਾਂ ਇਸ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਨੱਥ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀਆਂ
 ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲੀਵੀਆ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ
 ਮਹਾਨ ਗੁਰੀਲਾ 'ਚੀ ਗੁਵੇਗਾ' ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ,
 ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਗੋਂ ਦੇ ਮਹਾਨ 'ਪੈਟਰਸ ਲੰਮੂਬਾ' ਨੂੰ
 ਉਸਦੀ ਆਪਣੀ ਸਰਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਮਾਰ ਘੱਤਿਆ
 ਤੇ ਉਸਦੀ ਦੇਹ ਟੋਟੇ-ਟੋਟੇ ਕਰਕੇ
 ਤੇਜ਼ਾਬ ਨਾਲ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ
 ਪਰ ਤਾਂ ਵੀ ਇਹ ਇਨਕਲਾਬੀ ਯੁੱਧ ਜਾਰੀ ਹੈ।
 ਜਦ ਤੱਕ ਤਕੜੇ ਦੀ ਧੌਂਸ ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ,
 ਇਹ ਯੁੱਧ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ।
 ਇਹ ਯੁੱਧ ਜੋ ਕਿ ਜਾਰੀ ਹੈ
 ਕਠਮੰਡੂ ਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਮਹਿਲ ਦੀ ਫਸੀਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ
 ਵਾਈਟ ਹਾਊਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੱਕ
 ਸਭ ਸਰਮਾਏਦਾਰ, ਆਦਮਬੋਰ, ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ
 ਕਿੰਗਰੇ ਢਾਹੁਣ ਦਾ ਯੁੱਧ
 ਇਹ ਯੁੱਧ ਕਦੇ ਵੀ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ
 ਇਸ ਭਿਆਨਕ
 ਜਿੰਦਗੀ ਮੌਤ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ
 ਜੋ ਸਿਰ ਧੜ ਦੀ ਬਾਜੀ ਲੱਗੀ ਹੈ
 ਉਸ ਵਿਚ ਮੈਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ
 ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ
 ਤੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ
 ਤਾਂ ਕਿ ਸੱਚ 'ਤੇ ਕੋਈ ਹਰਫ ਨਾ ਆਵੇ
 ਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸ਼ਰੇ ਬਜ਼ਾਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ
 ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹਾਂ
 ਪਿਆਰੇ ਛੀਡਲ
 'ਜਿੱਤ ਲਈ ਸਦਾ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਚੱਲੋ।'

ਲਿਖਣ ਦਾ ਸਫਰ ਉਸਨੇ ਕੋਈ 10 ਕੁ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਰੰਭਿਆ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਸਪਾਟ ਚਿਤਰਣ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਤੋਂ ਬਿਰਹੋਂ ਡੰਗੇ ਗੀਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੋਇਆ ਉਹ ਰੋਹ ਭਰੇ ਬੋਲਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਘੋੜੀ ਆ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਗੱਭਰੂਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ 'ਸ਼ਿਵ ਬਟਾਲਵੀ' ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਆਸ਼ਿਕ ਬਣਿਆ, ਹਰ ਵਿਦਰੋਹੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਸਖਸ਼ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ 'ਪਾਸ਼' ਦਾ ਸ਼ੈਦਾਈ ਬਣਿਆ, ਹਰ ਪੇਂਡੂ ਸਾਦਗੀ ਵਾਲੇ ਸਖਸ਼ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਦੇ ਭੁੱਲ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ' ਦੇ ਗੀਤ ਛੋਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦੇ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਹੋਰ ਨਵੇਂ ਪੁਰਾਣੇ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗੀਤ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਉਸਨੇ ਜੁਬਾਨੀ ਕੰਠ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਘੁੰਮਦਿਆਂ, ਫਿਰਦਿਆਂ, ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ, ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ-ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਟ੍ਰੈਬਿਆ ਉਹ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਬਹੁਤੀ ਰਚਨਾ ਉਸਨੇ ਮੁਕਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਨੁੱਕਰੇ ਵਸੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਪਿੰਡ ਸੰਗੂਧੌਣ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਧਾਰਨ ਕਿਸਾਨੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਇਸ ਨਵਯੁਵਕ ਅੰਦਰ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਬੇਰੋਕ ਹੜ੍ਹ ਹੈ ਜੋ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਸਹਿਜਧਾਰਾ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਤੇ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਵਧਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਹ ਵਧ ਪਰਿਪੱਕਤਾ ਨਾਲ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਦਰਗਾਹ 'ਤੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸਗੋਂ ਕਵਿਤਾ ਉਸ ਨਾਲ ਵਾਪਰਦੀ ਹੈ।